הצופה

THE LIBRARY ... JORDAN

ב"ה, יום ששי, כ"ה תשרי תשל"ה (11.10.1974)
שנה ל"ז — גליון 11797 — המחיר 160 אגורה

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

קיסינג'ר ופאהמי דנו בחידוש שיחות השלום ישראל-ערב

…ימת נטיה לא להזדקק לוועידת ג'נבה …להימנע בינתיים מלדון בבעיית פלשתין

קהיר, 10 (יופי"ס, ע"י) — שר החוץ האמרי… הנרי קיסינג'ר נועד היום עם שר החוץ המצרי איס… פהמי כדי להכין את … …ת לאפשרות של חידוש … …ת השלום הערביות-ישר… …ת, אבל לא דוקא בג'…

… הפגישה, שנמשכה שעה … בקהתקנן, אמר קיסינג'ר ל… "אנו עובדים מהר. היתה … …יתה טובה לקראת הפגישה עם הנשיא. שוחחנו בפרוט… …ל המצב, וכפי שאמרתי מקו… …דם, נחושה החלטתו של הנשיא פו-רד להמשיך במאמצים האמריקניים להשכנת שלום".

בתום שיחותיו עם פהמי, ביקר קיסינג'ר במספר אתרי תיירות ב-קאהיר.

משקיפים בקהיר אמרו, כי מסת-מנים סימנים שמצרים מסכימה ל-דעת ארה"ב איך להמשיך במאמ-צים לקראת הסדר במזרח התיכון.

סוכ' רויטר בקאהיר מוסר, כי לדעת משקיפים יבקשו שתי המד-ינות לעקוף לפי שעה את ועידת ג'נבה, ולהמנע מכל דיון מיידי ב-בעיית פלשתין.

מר פהמי, העומד לצאת ביום ב' למוסקבה, אמר בשבוע שעבר ל-משלחה זרה, כי ועידת ג'נבה עומדת "במקרר".

ייתכן, כי קיסינג'ר ביקש ממצ… היום לשכנע את המנהיגים הסובי-טיים לנטוש את דרישותיהם לחידוש מהיר של שיחות ג'נבה.

לדעת ארה"ב, הסיכויים הטובים ביותר הם להשגת הסכם נוסף בין ישראל ומצרים על נסיגה בסיני. ישראל מקווה שהסכמתה לנסיגה נו-ספת בסיני תביא בעקבותיה להצה-רת אי-לוחמה מצד מצרים.

ארבע אפשרויות לניהול המו"מ

להלן נמסר, כי לדעת ארה"ב מוטב לגשת לבעיית פלשתין באמצעות שיחות בין ישראל וירדן, בה חיים רובם מבין 2.8 מיליון הפלשתינאים. אך מצרים והפלשתינאים עצמם דו-חים את דרישתה של ירדן לדבר בשם הפלשתינאים. לאחר שידון הכנס בשאלת המו"מ, יציע ד"ר הנרי קיסינג'ר ארבע אפשרויות לניהול

(סוף בעמוד 2)

ברגע האחרון

בי. בי. סי.: הלייבור זכה כנראה ברוב מכריע

לונדון, 10 (ע"צ, יופי"ס) — שתי דקות לאחר שנסגרו הקלפיות בבריטניה הודיעה הבי. בי. סי. כי יש להניח שמפל-גת הלייבור זוכה ברוב בבית הנבחרים החדש.

הערכה זו מבוססת על נתונים שנתקבלו ועובדו על ידי המח-שב של הבי.בי.סי.

לפי הערכת הבי.בי.סי. תזכה מפל-גת הלייבור ב-380 כיסאות, השמר-נים יקבלו 200 כיסאות, הליברלים 15 ויתר המפלגות 40 כיסאות.

לעומת זאת התנבאה הטלויזיה ה-בלתי תלויה כי הרוב של מפלגת ה-לייבור בבית הנבחרים לא יהיה אלא של 15 כיסאות — והרוב עליה ב-שיעור 5 אחוזים.

יצוין, כי ב-28 בפברואר התנבא ה.בי.בי.סי. בצורה נכונה לתוצאות הבחירות על יסוד דגם המבוסס על 135 אזורי בחירות.

הממשלה תקיים היום דיון מדיני לקראת בואו של קיסינג'ר מחר בערב

מאת סופרנו המדיני בירושלים

הממשלה תקיים היום דיון מדיני לקראת בואו של ד"ר קיסינג'ר במוצאי שבת.

התייעצויות מוקדמות נערכו אתמול בלשכת ראש הממשלה, בהש-תתפות שגריר ישראל מר שמחה דיניץ.

במוצאי שבת מכינים לקיסינג'ר סדרת פגישות שיימשכו ביום הרא-שון לפני הצהרים. אחה"צ ימריא קיסינג'ר להמשך מסעותיו בארצות האיזור. לישראל יבוא לאחר ביקור ברבת עמון שם יסייר באיזור פט-רה.

הנושא הראשון שיעמוד בסדר ה-יום של שיחותיו יהיה, הארכת כוח האו"ם במצרים ובסוריה. קיימת הצ-עה שהארכה תובא באופן מקביל, כדי למנוע נסיון סורי להתחמק מכך. מידיעות שהגיעו לירושלים מתברר שבמצרים מציעה שלב נוסף של המ… …רה מוחית, אך לא הסוד של … נים. הכסף השיחות יהיה בושינגטון ולא בקפריסין או ברודוס, וזאת כדי שלא יהיה צורך לשתף את הרוסים.

ייתכן שעוזר שר החוץ ג'וזף סיסקו ישאר באיזור וינוע בין הבירות כדי להסדיר כמה ענינים טכניים בקשר לכינוס ועידת ג'נבה. כמו כן שקיסינג'ר עצמו יבוא לביקור נוסף, אם יהיו בידיו נושאים לדיון.

תכנית ביקורו של קיסינג'ר

לפי התכנית יגיע קיסינג'ר לנמל התעופה בן-גוריון, אחרי צאת השב-בת. הוא יתקבל על ידי שר החוץ יגאל אלון ויצא לירושלים. עם הגיעו לבירה תתקיים ארוחת עבודה במזכנבת בהשתתפות ראש הממשלה, שר החוץ ושר הבטחון. למחרת ביום ראשון תתקיים ישיבה בפגישה פנים אל פנים בין ראש הממשלה יצחק רבין וד"ר קיסינג'ר שבה ישתתפו שרי הממשלה, יו"ר הכנסת, ראש העיר, יו"ר ועדת חוץ ובטחון ואחרים. אח"כ מירושלים יצא בצהרים לקהיר.

פחד התנחלות נפל עליהם...

הצבא הציב מחסום בכביש ירושלים-חברון ותושבי גוש עציון לא הורשו לחזור לבתיהם

מאת סופר הצופה בירושלים

הצבא הציב אתמול מחסו-מים בכביש ירושלים-חברון ולא הרשה לתושבי גוש עציון לחזור לבתיהם בסיום עבודתם בירושלים.

כל הנסיונות לשכנע את חיילי ה-מחסום שהמדובר הוא לא במתנח-לים, אלא באנשים העובדים בירו-שלים וחוזרים עתה לבתיהם — לא הועילו.

באחד המקרים כאשר תושב אלון שבות לא הורשה לעבור את המחסום בשובו מעבודתו בירושלים, הוא חסם את הכביש במכוניתו. כתוצאה מזה נוצרה שיירה ארוכה של מכוניות ערביות שלא יכלו לעבור. הערבים טענו שהם צריכים לחזור לבתיהם כ-די לסיים את צום הרמדאן. תחילה הסתכלו הערבים בלעג על המכוניות היהודיות אינן מורשות לעבור. לבסוף פקעה סבלנותם וניסו להתנפל על בעל המכונית שחסם את הכביש. החיילים ניסו ל-הפריד בין היהודים לערבים ונתפר… החשש של קטטה המונית. החיילים חששו שהערבים יתנפלו עליהם ולכן הרשו למכוניות הערביות לעבור ב-צידי הכביש. אז התחילו גם המכו-ניות היהודיות בשיירה ועברו את ה-מחסום.

ילדי קרית ארבע שנסעו אתמול כ-רגיל ללמוד בבתי"ס בירושלים, לא הורשו אף הם לעבור את המחסום ונאלצו לחזור לבתיהם.

קריית ארבע מוחה נגד סגירת הכביש

מנהלת קריית ארבע שליד חברון פרסמה אמש גילוי דעת שבו היא מוחה על סגירת הישוב ומניעת כני-סה ויציאה מיהודים העובדים בקריה וכן על החזרת תלמידים שנסעו ל-בית ספרם ועל שיבוש החיים התקי-נים בקריה.

בהודעת מינהלת קרית ארבע נא-מר עוד, כי לאחר מקרים דומים שהיו בעבר, רואה מנהלת קרית-ארבע בפעולה זו סכנה חמורה, הן מבחינה בטחונית והן מבחינה מו-רלית עקב השפלת תושבי הקריה בעיני הערבים, בכך שנטלו מהם וכיוון אורח יהודיות.

מחאת חבר הרבנים נגד הקפאת התקציב של הרה"ר

שכמגנו בצער ישער הדתות כי … ה. צדוק מוציא לפרצל את הקפאה התקציב למועצת הרבנות הראשית לישראל ולניהול מחלקות שקודש… חתם על הקפאת תקציב זה. ההסברים שניתנו לביצוע ההקפ-אה אינם מדויקים לגמרי:

1. כאשר נבחרו הרבנים הרא-שיים לישראל ומועצת הרבנות הראשית לישראל דנו בעניני הקמת מחלקות הוסכם פה אחד להקים 4 מחלקות נוס-פות (מחוץ למחלקת הכשרות הקיימת).
2. נבחרה ועדה פריטטית, שניים מהרבנות הראשית לישראל: הרב מ. י. אושפיזאי, הרב ח. ד. הלוי, כעת הרב הראשי ל-תל-אביב; שניים ממשרד הד-תות: הרב י. דולגין, מנהל משרד הדתות, הרב י. בייר, ראש מחלקת הרבנים. סוכם על דעת שני הצדדים מספר המחלקות וסדרי עבודתם ו-אושר על ידי שר הדתות ד"ר ז. ורהפטיג והרבנות הראשית לישראל.

הננו בטוחים מהאוהבו נגד ההצר-בותו של שר הדתות בעבודתה ה-תקינה של הרבנות הראשית לישר-אל שתכליתה חיזוק האמונה והתו-רה בישראל.

אנו רואים את המצב בכל חומרתו והדושים שמשרד הדתות יתנהל ב-רוח שקבעו לו שרי הדתות הראשונים הרב י.ל. מימון ז"ל, השר ח.מ. שפירא והממשיך אחריהם ד"ר ז. ורהפטיג.

הרבנות הראשית ממשיכה בדרך שקבעו לה מאור ישראל וקדושו מרן הגראי"ה קוק זצ"ל והיא תעמוד בכל תוקף על סמכותה וזכויותיה בתיי המנהיגות הרוחנית התורנית לרוממ-ות התורה, העם והארץ ושום גורם לא יצליח להצר את צעדיה ולערער את יסודותיה הקדושים.

18 אנשים נספו בהתמוטט אסדת קידוח במפרץ סואץ

קהיר, 10 (יופי"ס, ע"י וע"צ) — 18 אנשים — 4 אמריקאים, 2 בריטים ו-12 מצרים — מצאו את מותם כאשר אסדת-קידוח התמוטטה במפרץ סואץ.

האסדה שייכת לחברת "אופשור אינטרנשיונל" הפעלה ב-מצרים במשך 10 השנים האחרונות. האסון אירע בקרבת ראס שוקאר, במרחק של 208 ק"מ דרומית מהעיר סואץ.

19 אנשים היו על האסדה, כאשר זו התמוטטה ורק אדם אחד ניצל. דובר חברת הקידוח ציין שהאסדה התמוטטה תוך שניה, כאשר אנשיה מרגליה שקעו.

עד כה הצליחו לגלות רק גופה אחת. צוללנים ירדו למעמקי הים בחיפושיהם אחר שאר הגוויות.

שתי שולות מוקשים צרפתיות עזבו את פורט סעיד

פורט סעיד, 10 (ע"צ) — שתי שולות-מוקשים צרפתיות הפליגו אתמול מפורט סעיד לצרפת, לאחר ש-סיימו את עבודת שליית המוקשים בתעלת סואץ.

אניה בריטית עדיין ממשיכה ב-שליית מוקשים בסביבות הבבל.

חילול בית קברות יהודי בצרפת

אל-סיר-אורג, צרפת, 10 (צי"ר) — אלמונים חיללו בית קברות יהודי קטן. הם פתחו קבר בבית עלמין יהודי והוציאו עצמות מארון מתים — על כך נמסר בהודעת המשטרה. הם גרמו נזק לכל 18 המצבות בבית העלמין, מציינת ההודעה.

ראש אמ"ן בישיבת ועדת חוץ ובטחון

ועדת חוץ ובטחון של הכנסת קיימה אתמול ישיבה משותפת ב-השתתפות ראש אגף מודיעין במטה הכללי האלוף שלמה גזית. הוועדה שמעה מפי האלוף גזית הערכת מודיעין.

אזהרה בנמל תעופה ברומא

"משרדי אל על עומדים להתפוצץ"

רומא, 19 (יופי"ס, רע"צ) — אנשי ביטחון פינו הערב בבה-לה נוסעים ועובדים בשדה ה-תעופה הבינלאומי ליאונרדו דה וינצ'י לאחר שנתקבלה אזה-רה טלפונית כי פצצה עומדת להתפוצץ במשרדי חברת התע-ופה הישראלית "אל על".

פעולת שדה התעופה של רומא חודשה בשעה 22.00 לאחר שהמש-טרה לא גילתה כל פצצה במשרדי חברת התעופה הישראלית.

התפוצצות במשרד אמריקאני בדמשק; 3 אנשים נפצעו

דמשק, 10 (ע"צ) — שלו-שה אנשים נפצעו בעקבות התפוצצות של מיכל גז במשר-די החברה האמריקנית "נייר שונל קאש רגיסטר" בדמשק — על כך נמסר ממקור מוס-מך.

אחד מבין הפצועים שוחרר מבית החולים לאחר שנחבש ואילו שני הפצועים האחרים אושפזו.

גירק בוואשינגטון: אפשרות לחידוש יחסי ישראל-פולין

וואשינגטון 10 (קספ"א) — ייתכן כי פולין וישראל יחדשו את היחסים הדיפלומטיים ביניהן תוך שנה — אמר מנהיג המפלגה ה-קומוניסטית הפולנית, אדוארד גי-רק, בשיחתו עם קבוצת עתונאים אמריקאיים בוואשינגטון.

גירק, הנמצא בביקור לפי הזמנת הנשיא פורד אמר לעתונאים, בת-שובה לשאלות, כי פולין רואה את מדינת ישראל כמדינה ריבונית וצ-ריכה להוסיף ולהיות כזאת. עם זאת אמר כי ישראל חייבת להגיע להסכם עם הערבים, שאם לא כן ימשיך ה-מזה"ת להוות הבית של חומר נפץ.

בציינו, כי ממשלת פולין סבורה שהיהודים זכאים למדינה משלהם הביע גירק צער על שפולין וישראל אינן מקיימות יחסים דיפלומטיים ב-שעה זו, אך הוסיף שאינו שולל את האפשרות כי חידוש היחסים יבוא תוך שנה אם תעשה ישראל ויתורים לגבי שטחים שנכבשו במלחמת 1967.

דובר משרד החוץ מכחיש ידיעה בעניין יחסי ישראל — ברה"מ

דובר משרד החוץ הכחיש אתמול את הידיעה שהגיעה מפאריס שישר-אל מגלה כאילו אדישות להצעות מוסקבה לנורמליזציה של היחסים בין שתי המדינות. הדובר הדגיש שקו עקבי במדיניות הישראלית הוא קיום יחסים דיפלומטיים עם כל ה-מדינות ללא הבדל משטר.

לא היו כל פניה וכל גישוש של ברה"מ בקשר לחידוש היחסים ו-ממילא לא יכולנו להיות אדישים.

האחריות על ניתוק היחסים ואי-חידושם עד עתה חלה על ברה"מ לבדה.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית. תשקיף לשבת דומה. טמפרטורות המקסימום היום: ירוש-לים 21, השומרון 23, תל-אביב 26, נהריה 26, עפולה, חיפה, לוד, עזה ובאר שבע — 27, צפת 20, אילת ויריחו 31, טבריה 32, מפרץ שלמה 30 מעלות.

ראשי "גוש אמונים" מכריזים:

מבצע ההתנחלות יימשך

קבוצות נוספות עמדו לצאת אמש להיאחזות ביהודה ובשומרון

מאת כתב הצופה בירושלים

"מבצע ההקפות" יימשך ב-עקביות, במסירות וללא מורא, עד יתאפשר לגרעיני ההתי-שבות להגשים את תכניותי-הם" — הכריזו אמש ראשי "גוש אמונים" במסיבת עתונאים שנערכה במטה ה"גוש" בשכונת גבעת המבתר בירושלים.

הדוברים הרב יוחנן פריד ומרדכי ארציאל אמרו כי הצגת ה"גוש" רו-את בהצלחת "מבצע ההקפות" הישג רב הן מבחינה פוליטית והן מבחינה חינוכית לקראת ההגשמה של מט-רות היסוד של אנשי אמונים.

חברי הגוש יצאו מחדש בקריאה לממשלת ישראל לאשר מיד את ה-תכניות המפורטות שהופקדו בידה להתיישבות ביהודה ובשומרון ובכך תציל חלק זה של ארץ ישראל ותפ-תח אווירה התיישבות בכל חלקי ה-ארץ. יתהה בכך משום משב רוח מ-רענן ותוספת עידוד לחיים ההבר-תיים במדינה.

בר בבד פנו אנשי "אמונים" ל-ממשלה שלא להפעיל את צה"ל במ-שימות המנוגדות לעבר מהותו ו-יעודו וקבעו כי "הממשלה נוטלת על עצמה אחריות כבדה ביותר ב-הפעילה את הצבא נגד המתנחלים".

הרב פריד ומר ארציאל אמרו כי כל ההתנחלויות נעשו מתוך אמונה כנה ובאפס פוליטי שנועד לבנות לחץ מדיני ולהזיז את הממשלה ב-

(סוף בעמוד 2)

הדלקת הנר

	ע"ש	מוצ"ש
ירושלים	5.26	6.47
תל-אביב	5.54	6.49
חיפה	5.45	6.47
אילת	5.52	6.49
באר-שבע	5.53	6.49

מרכז מפ"ם מחייב המשך המו"מ לצירוף המפד"ל לממשלה

— בתנאי ש"תסתייג מנסיונות ההתנחלות"

מאת סופרנו בת"א

מרכז מפ"ם שהתכנס אתמול בת"א החליט ברוב של 140 נגד 37 ו-5 נמנעים לחייב את המשך המו"מ על צירוף המפ-ד"ל לממשלה עפ"י הצעתו של ראש הממשלה, ושתוך 3 חודשים תבדוק ועדת השרים לענייני גיור בהצעה להקפיא רישום גרים לתקופת עבודת הוועדה.

עם זאת החליט מרכז מפ"ם להת-נות את הצטרפות המפד"ל בהודעה מצידה על הסתייגות מנסיונות ההת-נחלות "הבלתי חוקיות" ביהודה ו-שומרון.

מר מאיר תלמי מזכ"ל מפ"ם הוסיף כי במקרה שהמפד"ל תצטרף לקוא-ליציה תתחייב לקבל את החלטות ה-ממשלה בקשר ליהודה ושומרון ו-תימנע מלהמון בנסיונות ההתנח-לות.

יתבעו שר שלישי

מר תלמי מסר, עוד כי במכתב ששיגר לראש הממשלה הועלתה גם תביעת מפ"ם לקבלת שר שלישי, אם המפד"ל תקבל 4 שרים, או סגן שר במשרד כלכלי, אם המפד"ל תק-בל 3 שרים. בנושא זה תבסיה מזכ"ל מפלגת העבודה למפ"ם "תיאום מלא".

יעקב חזן, ממנהיגי מפ"ם, שתמך בצירוף המפד"ל, אמר כי לנוכח ה-איומים של שלישי שרב ההתמודדות עם ד"ר קיסינג'ר, יש ללכד את מי-רב הכוחות בעם. "אני מצטער צער רב, שיש תהום שאין להבקיעה ב-ינינו לבין "הליכוד", מכוח שממשלת ליכוד לאומי לא תוכל להגיע לשי-לוב", אמר.

נחום שור, שהתנגד לצירוף המפד"ל, אמר כי היה מקום לכך, אילו ראשי המפד"ל היו נפרדים מ"האחים הגדו-לים" של "גוש אמונים". על ידי צירוף המפד"ל יופסק זבולון המר ל-שר, ויהנה גם מגנת שלמון הם מ-פרובוקציות בחוץ, צדק נתן פלד, ש-אמר כי הכנסת המפד"ל תקרה את "רפ"י ודיין". לדעתו, אפשר להמשיך לפעול בממשלה 61, וצירוף המפד"ל עלול להזיק למאמצי השלום.

צ. ברנשטיין בתגובה להחלטת מפ"ם:

המפד"ל אינה זקוקה ל"תעודת יושר" לבוא בקהל הקואליציה

בתגובה להחלטת מרכז מפ"ם בד-בר הצטרפות המפד"ל לקואליציה הממשלתית אמר אמש לסופרנו יו"ר המפד"ל: מר צבי ברנשטיין "לא ראיתי עדיין את הנוסח המלא של ההחלטה אך לפי מה שנתפרס-מה ב"קול ישראל" לא ירדתי לסוף כוונתה.

עמדת המפד"ל להתנחלות ידועה בציבור (ובוודאי גם למפ"ם) לא מהיום. המפד"ל מצדדת בהתנחלות בכל חלקי הארץ כולל יהודה ושומ-רון בהכוונת הממשלה ובאישורה. עמדה זאת הוכרזה ופורסמה לפני זמן קצר בעקבות החלטה פה אחד של סיעת המפד"ל בכנסת אחרי נסי-ון ההתנחלות בסבסטיה. עמדה זו גם הובאה את ההסכם הקואליציוני שנחתם במרס שנה זאת. אם מפ"ם מבקשת מהמפד"ל שתשנה עמדה עקרונית זו הרי המפד"ל לא תיענה לה. אם מפ"ם מבקשת שנמציא מעין תעודת יושר מחודשת של כשירותנו לבוא בקהל הקואליציה כשהתעודה כתובה על לוח של ביניים. בהכרז… גיות הרי זאת תביעה בלתי מב-ינה וילדותית כיצד המפד"ל לא יזדקקו לה".

חבר הכנסת המר ובן מאיר קוראים למתנחלים לא להגיע בפנים אל פנים להתנגשות עם צה"ל

חברי הכנסת זבולון המר ויהודה בן-מאיר הביעו אתמול על הזד-הותם עם הרצון העז והקדוש של המני-עים להתנחלות ביהודה ושומרון כפי שהודגר התבטא ב"מבצע ההקפות".

השניים פנו בקריאה למתנדבים ולאהדיהם להרגעה הרוחית ולהת-אפקות מכל מעשי הפרובוקציה של השמאלנים. כמו"כ קראו למתנחלים שלא להגיע בפנים אל פנים על עימות עם חיילי צה"ל. אנו מאמי-נים, ציינו, כי המבצע האדיר להת-נחלות הוכיח לממשלה שהיא חיי-בת לאפשר התנחלות יהודית ביהו-דה ושומרון.

במלאות שנה לנפילת יקירינו

יהודה פקולה הי"ד
אלעזר נחלון הי"ד
חנוך דור (דוולנר) הי"ד

תתקיים אזכרה בחדר האוכל של קבוצתנו
ביום חמישי
א' מרחשון תשל"ה (17.10.74) בשעה 21.00

המשפחות
וקבוצת שדה אליהו

ביום חמישי א' חשון תשל"ה (17.10.74)
במלאות שנה לנפילת בננו ואחינו היקר

ראובן ליבזון (בן-ארי) ז"ל

אשר נפל בעת מילוי תפקידו ברמת הגולן
תתקיים אזכרה
בבית הקברות הצבאי בקרית שאול, בשעה 3.45
אוטובוס יצא מבית הוריו רח' הפלמ"ח 9 תל-אביב, בשעה 3.15
הוריו — טובה וחנינא
אחיו — משה ונחום

משק מחולה בקעת הירדן

יום עיון לזכרו של חברנו
יגאל פלג הי"ד

במלאת שנה לנפילתו במבואות העיר סואץ
של חברנו יגאל פלג הי"ד יתקיים ברצות השם במשקנו
יום עיון לזכרו ביום רביעי ל' תשרי, תשל"ה (16.10.74)
בשעה 14.00.
בהשתתפות:
פרופ' יהודה אליצור — מלחמת גדעון.
פרופ' יהודה פליקס — לדמותו של החקלאי העברי הקדום.
מר אפרים שלה — החקלאות בישראל כמנוף במשק העולמי לאור התמורות.
הסעה בשעה 12.30 מכפר הרואה
13.30 "אגד" בית שאן.
ההסעה חזרה מובטחת.

וי להאי שופרא דבלי בארעא

אנו מבכים מרה את הסתלקותו של הא"ח החסיד והענו,
המחנך הנאור ורב הפעלים, ידיד מוסדנו

הרב ד"ר דוד אוקס זצ"ל

ומשתתפים באבלה הכבד של המשפחה היקרה

המקום ינחמכם עם שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד

הנהלת סמינר "אפרתה"
מוריו ותלמידותיו
ירושלים

הצטרף אלי לכוסית 777

777 — ברנדי בינלאומי

כרמל מזרחי
מיקבי ראשון לציון וזכרון יעקב

שיבה טובה...
כיצד?
ראה עמוד 2

ב"ה
אהרן כהן
ירושלים
שולמית גולדשטיין
הרצליה
מאורסים
אור לכ"ה בתשרי התשל"ה

למשה דרון
המזכיר הכללי של האיגוד הארצי של עתונאי ישראל
ולרעייתו
ברכת מזל-טוב — להולדת הנכד
האיגוד הארצי של
עתונאי ישראל

הסתדרות הנוער הדתי
העובד והלומד

מחזקת את ידי בוגריה,
ואת ידי כל הנוטלים חלק
במבצע ההתנחלות ביהודה ושומרון

לחברנו
ר' יוסף וילון ורעיתו רחל
מניו-יורק — כעת בישראל
חבר הועד הפועל של המזרחי והפועל המזרחי בארצות-הברית,
מפעילי ומתרמי למען הקרן הקונסטרוקטיבית של המפד"ל בישראל

ולבנו המהנדס
שלמה וילון ורעיתו אסתר

ברכת מזל-טוב לבבית
בהכנס בנכם ונכדכם חנניה
לבריתו של אברהם אבינו,

יתן ה' שתזכו לגדלו לתורה, לחופה, למצוות ולמעשים טובים, ולרוות ממנו הרבה נחת

הנהלת הקרן
הקונסטרוקטיבית
של המפד"ל בישראל
המנהל / מרדכי רייברט

ב"ה
יגאל צליק
בשעתיים של סיפור, צליל וזמר
עם
"יד-בזמר-צברים"
תזמורת בניצוח מרטין מוסקוביץ
המנחה: מרדכי פרימן
שיתקיים אי"ה במוצאי-שבת ג' חשון תשל"ה (19.10.74)
בשעה 8.00
בהיכל התרבות ת"א
כרטיסים להשיג
בבני-ברק "רדיו-רוך" רבי-עקיבא 66; פילצקי, רח' רבי-עקיבא 37 טל. 782400; "הדיו-אור", רבי-עקיבא 32, טל. 789221
תל-אביב "עתידי", רח' הגליל 5, טל. 31688 ליד התחנה המרכזית

…קונדיטון"
…ין העתיק ביותר
…ב אשכול מוצא
…שלים, טל. 526854
…שר הרב י. אפשטיין

אם חתונה מכובדת
אז אך ורק עם
התזמורת המפוארת
המנורונת-המוסיקה
בהנהלת ברוך שטרן
תל-אביב, שינקין 53
טלפון 284581
— מחירים נוחים —

…המתנחלים - בני התורה!
ה' עמכם!
…שרים אלף יהודים מחכים לכם בעיר …דרומית של מדינת ישראל — אילת!
…ילת קיימת היום קבוצה של צעירים דתיים …קיימים ברינמיות חיי קהילה למופת.
…ידות הדתית באילת יחד עם כל תושבי העיר …ועים לקבוצה של אברכים בני תורה, אשר …תקעו בעיר ויאצילו מרוחם — רוח התורה על …בי המקום.
אנא לכו מחיל אל חיל!
צעירים בני תורה בואו להתנחל באילת!
…, תנאים כלכליים טובים, עבודה לאישה, כרטיסי טיסה (חינם).
לפנות לת. ד. 505 אילת טל. 059—4081
הועדה להקמת כולל אברכים באילת

case
D B
טרקטורים מנופים ומלגזות לחקלאות ועבודות עפר
טרקטורים ומיכון בע"מ

…ישיבת המועצה העולמית
של בני עקיבא
ראשון כ"ז תשרי תשל"ה (13.10.74) בשעה 9.30
…קיים אי"ה הישיבה הראשונה של המועצה,
בבית בני עקיבא, רח' הרכבת 7, תל-אביב.
על סדר היום:
נוכח צרכי השעה (הכשרה מוארכת)
יחסינו עם תנועת המזרחי הפוהמ"ז
(עפ"י החלטות הועידה העולמית).
…המזכירות, המועצה והמוזמנים מתבקשים …לדייק.
המזכירות העולמית

هكذا من الأصل

مكذا من الاصل

של המצפה

עקרון ודרך
ביסי מבצע הקפות, כשטובי הדור הצעיר הביעו בעוצמה רוחנית ומעשית את זיקתם לכל חלקי ארץ־ישראל, דנו מוסדות השותפים הזוטרים של הקואליציה בהצעת ראש הממשלה לפתוח במשא־ומתן לצירוף המפלגה הדתית־לאומית לממשלה.
סיעת ר״צ האנטי־דתית הקיצונית, שנצינתה בממשלה הכריזה מאה פעמים ואחת, שעם צירופה של המפד״ל היא עוזבת את הממשלה בטריקת דלת, נסוגה אחורנית הודיעה, ש„היא מתלבטת באשר יש סיכויים לפעול מבפנים לריענון המחשבה והמעשה במדינה״. כנראה, שהדואגת לזכויות האזרח, כביכול, נראית לה הישיבה בממשלה, ללא תיק וללא עבודה אלא להרבות להג גם על ימין ושמאל ולזכות בכותרות בעתונים. אם מבקשים להדגים גילויי סיאוב ובחילה בציבוריות הישראלית הרי רשימה צוותנית זו מן הדוגמאות הבולטות.
מרכז מפ״ם דן בנושא והחליט לקבל הצעת ראש־הממשלה בעניין צירוף המפד״ל, בתוספת תנאי. שמפ״ם לא תיכנס למשא־ומתן אם מוסדות המפד״ל לא יסתייגו מהתנחלות בלתי חוקית. תנאי מגוחך זה חסר כל ערך מעשי, שהרי מפ״ם מקבלת בכול את תכתיביה של מפלגת־העבודה, באין לה כל תוקף לנקום עמדה עצמאית.
אך התנאת התנאי כשלעצמה מוכיחה. שמפ״ם מנותקת מהלכי־הרוח של רוב הציבור בארץ, שרואה במיבצע הקפות גילוי מופלא של חלוציות יהודית, דבוקה בנחלת ישראל, בחינת „כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו״. שבזמן הזה נושאיה הם אנשי אמונה ובני־תורה. התנועה הדתית־לאומית זכותה לציין את העובדה, שהחינוך אשר עמלה להקימו ולבססו גידל דור בני־תורה מתנחלים ובני־תורה לוחמים. ההנעה כולה עקרונה התנחלות בכל חלקי הארץ. כהודעתה פעמים מיספר, ורצוי ביותר. על דעת הממשלה ובעזרתה. אף המתנחלים עצמם, שמיבצעם בא לאמץ ידי הססנים ולהוכיח מישגם של ותרנים, מעוניינים ביותר. שלא יגיעו לעימות חמור בינם לבין צה״ל. אלמלא תגובה סוערת זו, שביטאה זיקה ונאמנות לה, היו חיינו לוקים בחסר. ככלות הכול, השמאלנות אינה אלא דעת מעטים באוכלוסיה היהודית.
בהנמקת התומכים בצירוף המפד״ל לממשלה נאמר בין השאר, שעל־ידי הצירוף יגרמו לפיצול בתוך המפד״ל, שהוא לטובת מפלגות הפועלים. יש להניח, ששיקול זה אינו מוצא מכלל השיקולים גם של שאר השותפים בקואליציה. עניינם, כנראה, לפלג את המפלגה הדתית־לאומית.
מוקדם לדון בעניין ההצטרפות בטרם הובאה הצעת ראש־הממשלה על פרטיה בשאלות שבהן חילוקי־דעות. אך כבר עכשיו יש לומר למפ״ם כלשותפים אחרים בקואליציה, שהמפלגה הדתית־לאומית בהכרעתה תמנע כל פיצול ופילוג בשורותיה, שאין כאחדותה. על אף גישות שונות. מקור כוחו של הציבור הדתי המאורגן בישראל.

בעצבנות ובזילזול בתושבים
המחסומים שהציב צה״ל כדי להצר תנועת המתנחלים, בדרך קרית־ארבע, גוש־עציון וירושלים מפריעים קשה לתנועה של תלמידי בתי־ספר ועובדים הנעים הלוך־ושוב בדרך זו.
ודאי, באזור שוכנים מתנחלים־חלוצים ש„חמאר״ בהקימם את קרית־ארבע, בניגוד לדעת המימסד ובהחיותם את גוש־עציון, אף הוא תחילה ללא תמיכה נלהבת של השלטון.
אבל בישובים נמצאים לא־מעטים העובדים בירושלים ובבירה לא־מעטים העובדים בישובים אלה. אין להענישם עד כדי ניתוק תחבורתם. הוא הדין העברת מיצרכים חיוניים, הדרושים לתושבי האזור, ללא כל דיחוי. תמוה, שתלמידי בתי־הספר אנוסים להשאר בבתיהם באין יכולת להגיע למחוז־חפצם.
אם השלטונות סבורים, שבלי מחסומים צפופים אין ביכולתם לעצור נחשולי המתנחלים, הרי לפחות לא יטילו עוצר על כל התנועה באזור. אנשי־עבודה, תלמידים וכיוצא בהם, שאינם חשודים שיש להם קשר להתנחלות, מן הדין שיסולקו בפניהם המחסומים ויתנו להם לעשות את מלאכתם כתיקנה.
הפרזה שמשבשת אורחות־חיים תקינים מעידה על עצבנות ועל זילזול באזרחים. אנו תובעים לפתוח את הדרך בפני הזקוקים לתחבורה סדירה במקום.

השמאלנות במדרון
הבוגד י. שחק, מרצה בכיר באוניברסיטה העברית, שיתף חבר אל המחבלים, שופכי דמי יהודים, מרבה בשבחם ומקטרג על ישראל. פתח את מסע־הסיטה שלו בעלילה על יהודים שומרי־מצוות בשכונה ירושלמית. שכאילו מנעו בשבת להזעיק רופא בטלפון לאפריקני שקיבל התקף־לב בשהותו בשכונה. הוא עצמו הודה אחר־כך. שבדה את הסיפור כדי להמחיש את „אכזריותם של יהודים הרדים״. משנאה מטורפת ליהודים שומרי־מצוות, עד כדי הפצת סיפור־בדים כדי להטיל בהם דופי, הגיע מהר לשנאת־ישראל כללית ומופיע באסיפות הטירוריסטים הערבים כמנאץ את המדינה ותושביה. עד כה מקבל את שכרו כחבר סגל־המורים של האוניברסיטה בירושלים, שמתייחסת באורך־רוח רב לבוגד.
אין הוא יחידי. בבית־הכלא הישראלי כלואים בחורים ממוצא יהודי, שריגלו למען האויב ושיתפו־פעולה עם מחבלים. בהורים מאירגונים שמאלניים, שהתגלגלו לקצה המדרון של התחברות לאויבינו ולמזימות־רצח שלהם נגד ישראל. ההבדל בינו לבינם, שהם כלואים כדין בוגדים בעוד הוא משמש מרצה באוניברסיטה העברית עד היום הזה.
הקומוניסטים לגווניהם וכל השאר שנחלצו „לעזור״ לכוחות־הבטחון בסילוק מתנחלים ממקומות־חנייתם, התפרצו באמצעים אלימים לדירת גוש־אמונים ו„התנחלו״ בישיבת מרכז הרב. כשבין ראשי מסיתיהם שרה בממשלה ישראל. בריבם המכריע שופעים שנאה ליהדות ולשומרי מצוותיה, וכפסע בינה לשנאת יהודים בעלי זיקה עמוקה לארץ־ישראל, עד כדי נסיון התנחלות בניגוד לסדרי השלטון.
אנשי המפלגות הקומוניסטיות, שאליהם הצטרפו חברי השומר הצעיר ומפ״ם, המאיימים, ש„אם יהיה צורך נשתמש בכוח״, בחלקם מזדהים עם עמדת האויב הערבי, כגון הקומוניסטים ובחלקם טרם נידרדרו עד כדי כך, אך עלו על דרך המוליכה להידרדרות. מזכיר הקיבוץ הארצי אמנם הסתייג מההתפרצויות לבית גוש אמונים ולישיבת מרכז הרב. אך השמאלניב שבהשומר הצעיר, קרובים מאוד לקומוניסטים, סחף האיבה ליהודים שומרי מצוות ואוהבי הארץ, עלול לגרוף אותם גם להתפרצויות.
אין לנו דין־ודברים עם קומוניסטים, אך מפ״ם העוסקת בלהיטות בשיסוי נגד מתנחלים, מסייעת לטפח במחנה שלה פריקות מיסודי זכותנו על ארץ־ישראל.

נגיד בנק ישראל יצטרך להגיש דו״ח מיוחד על עליית אמצעי התשלום

העלייה מאז ינואר תסתכם החודש ב־15 אחוז ✡ ייערכו דיונים מחודשים בבעיות המשק ✡ חודשו השמועות על פיחות ✶ צוות מיוחד דן בשינוי החוק בעניין דו״ח אמצעי התשלום

מאת יצחק דויטש

נגיד בנק ישראל מ. זנבר יצטרך להגיש בקרוב דו״ח מיוחד על עליית אמצעי התשלום במשק.
על פי חוק בנק ישראל צריך הנגיד להגיש דו״ח מיוחד לממשלה ולוועדת הכספים אם אמצעי התשלום עלו ב־15 אחוז תוך 12 חודש. בחודשים האחרונים היתה עליית אמצעי התשלום בקצב של יותר כ־5 אחוזים לחודש. הקצב המואץ נמשך גם בחודש אוקטובר. לכן נראה כי בסוף החודש תסתכם העלייה ביותר מ־15 אחוז ואז יצטרך הנגיד להגיש את הדו״ח שלו.
בינואר השנה עמדו אמצעי התשלום על סכום של 6,860 מיליון ל״י ואילו בימים אלה הגיעו לכ־7.9 מיליארד ל״י. מכיוון שידוע כי גם שכבת הורמה בקצב מוגבר אין כמעט ספק שהגשת הדו״ח תתחייב בזמן הקרוב.

דיון מחודש בבעיות המשק

הגשת דו״ח על עליית אמצעי התשלום מעוררת דיונים מחודשים על בעיות המשק. נגיד בנק ישראל מ. זנבר יתחיל בדיונים בצמרת הבנק עצמו עם שובו ארצה בשבוע הבא. בדיונים אלה יגובשו ההמלצות שהוא יציע לנקוט נוכח העלייה המהירה באמצעי התשלום.
ראוי לציין כי בראשית השנה היתה האטה בעליית אמצעי התשלום ובחודש ינואר עצמו היתה אף ירידה בהם.
כאשר מוגש דו״ח מיוחד על עליית אמצעי התשלום דנים בו הממשלה וועדת השרים לענייני כלכלה. הוא מהווה הזדמנות לדיון בבעיות המשק כולו.

חידוש הציפיות

הצורך בהגשת דו״ח מיוחד על עליית אמצעי התשלום בא במקביל לחידוש הציפיות בבורסה לאמצעים כלכליים חדשים. ציפיות אלה מתחזקות על רקע הירידה המהירה ביתרות מטבע חוץ.
בחוגים לא־רשמיים שוגים חדשו הדיבורים על פיחות הקרב ובא כביכול — והדבר נותן אותותיו גם בבורסה עם עליית מחיר הנת״ד — (אתמול הגיע שער הדולר נת״ד ל־4.67 ל״י — עלייה ב־5 אגורות) וכן בעליית שער הדולר השחור.

מקצועיים בתיקון החוק

הגשה דו״ח מיוחד על עליית אמצעי התשלום נדרשת באורח אוטומטי עפ״י החוק. אולם כבר באפריל הקודם הובעה אי שביעות רצון ממצב זה. שר האוצר הקודם פ. ספיר הביע דעתו שהגשה דו״ח זה בגלל הצורך הפורמאלי מעוררת ריתחה ציפיות במשק. עפ״י החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה מנה ב־28.4.74 צוות מיוחד שבו משתתפים נציגים של שרי המשפטים, האוצר ונגיד בנק ישראל, כדי לבדוק את ההסדר החוקי הקיים בעניין הגשת דו״ח אמצעי התשלום. צויין כי נוכח התנאים השוררים בישראל ובעולם, כאשר ישנה אינפלציה מהירה, אין לראות בעלייה אמצעי התשלום ב־15 אחוז תוך 12 חודש מאורע חורג המחייב הגשת דו״ח באופן אוטומטי. אולם הצוות המיוחד טרם השלים את עבודתו ולכן ממשיך החוק הקיים לחייב את הנגיד להגיש דו״ח הפעם.

מבצע ההתנחלות יימשך

(סוף מעמוד ראשון)

מיקוחה הפוליטי הקשה וכל זאת מתוך הכרה ברורה כי זכותו של עם ישראל הוא על כל ארץ ישראל.
הדוברים הגדירו את ההתנחלות כאתגר חינוכי ממדרגה ראשונה להגנות הנוער לכל גווניהן הפוליטיים.
אנשי אמונים דחו בתוקף את הצהרות הממשלה כי יש להתנהל רק לפי סדר עדיפויות וקבעו כי אין הדברים אלה ליצור אווירת התנחלות מתוך דבקות בארץ ישראל, אווירה הדרושה כיום לקיומה ועתידה של מדינת ישראל.
משטרת ירושלים הציבה אתמול משך כל היום משמרות שוטרים בפתח „הבסיס המבצעי״ של אנשי „אמונים״ ברח׳ מדבר סיני וזאת כדי למנוע פלישה של אנשי „מוקד״ ושי״ת.

קבוצות נוספות של מתנחלים עמדו לצאת אמש

בתוך כך נמסר כי קבוצות נוספות של מתנחלים עמדו אמש אחר חצות לצאת במקומות ריכוז שונים לנסיונות התיישבות ביהודה ובשומרון. בכל קבוצה עשרות צעירים ובראשם מפקד שהוא בדרך כלל קצין במילואים ושל סייר — נוגש הבהמצא בדרכי מדבר יהודה וכן הובב. ראשי גוש אמונים שמסרו על כך אמש לכתבנו בירושלים הביעו תקווה שהקבוצות יגיעו ליעדיהם ויצטרפו אל הקבוצות המצויות בשטח.
עפ״י הידיעות האחרונות שהגיעו אמש עדיין שהו כ־200 מתנחלים בנקיקים ובוודיות שבאיזור ואדי קלט. בשעה הערב יצאו ממטה המתנחלים בירושלים שתי משאיות עמוסות מזון בשביל מתנחלים אלה וזאת עפ״י אישור מיוחד ממפקדת יהודה ושומרון.
אתמול ניסתה קבוצת מתנחלים להיאחז שוב במעלה האדומים לאחר שהגיעה למקום ברגל, אך פונו ע״י כוחות צה״ל. אחה״צ פתחה קבוצה נוספת של מאה מתנחלים מאיזור הכורדות המזרחיים של מדבר יהודה.

אף חייל לא נפצע בהתנגשות עם מתנחלים

סופרנו הצבאי מוסר:
אף חייל לא נפצע ואושפז בבית־חולים בהתנגשויות עם מתנחלים ביהודה ושומרון — מסר אמש מקור צבאי.
ייתכן שהיו חיילים שנחבלו תוך כדי פינוי מתנחלים אך איש מהם לא נזדקק לאישפוז.

הגיעה תגבורת למתנחלים ביריחו

(ע) — מתנחלים הוסיפו אתמול ליום ה׳ להגיע בדרכים שונות לאיזור יריחו כדי לתגבר את ההאחזות שלהם שם ולהביא למתנחלים במקום מזון ואספקה אחרת. אולם שיירת אספקה של המתנחלים שניסתה אתמול בצהרים להגיע אל מתנחלי יריחו עוכבה בדרך על ידי מחסומי כוחות הבטחון והוחזרה.
מתנחלי יריחו סיפרו אתמול, כי מספרם עלה מ־100 איש ל־250 כתוצאה מהתגבורת שהגיעה אליהם במשך הלילה. כפי שנמסר עשו מתנחלים נוספים דרכם מירושלים ליריחו בנתיבים שונים במדבר יהודה. הם הלכו ברגל עשרות קילומטרים כדי להתחבר עם חבריהם.
דובר המתנחלים סיפר לכתב עתי״ם, כי אתמול פינו חיילים בכוח 7 מתנחלים מהאחזות יריחו וביניהם נכה צה״ל במצב קשה. הדובר טען כי שבעת המתנחלים נגררו אל המכוניות, אולם את היתר לא הצליחו כוחות הבטחון לפנות. לדבריהם החזיקו מתנחלי יריחו מעמד הודות לעובדה שסביבתם משופעת במים ומזון. לעומת זאת היה ברור שמתנחלי מעלה אדומים ונבי צאלה לא יוכלו להחזיק מעמד לזמן רב נוכח התנאים הקשים השוררים בשני המקומות האלה, שאין בסביבתם מים או עיר סמוכה.
כתב עתי״ם שסייר אתמול בשומרון לא נתקל במחסומים ובנוכחות גדולה של אנשי כוחות הבטחון כפי שהיה ביומיים האחרונים. אולם עדיין אין מתירים כניסת ישראלים לשטח בלי רשיונות מיוחדים המגדירים את מטרות הביקור. לעומת זאת אין נערכות בדיקות במכוניות מקומיות. דובר המתנחלים אמר אתמול לכתב עתי״ם, כי מתנחלים יוסיפו להגיע להר שוכרת ולירידו וכי „המערכה על ישוב ארץ ישראל השלמה רק החלה״. לדבריו נמצאים עוד „כיסי״ מתנחלים במקומות שונים בשומרון, אך הוא מעדיף לשמור את מקומם בסוד.

זכו בהגרלת הפיס

בהגרלת מפעל הפיס מס׳ 41/74 שהתקיימה ביום 10.10.74 זכו הכרטיסים הבאים:
בסך 250,000.— ל״י זכו המספרים: 226168 509638. ובלי ספח בסך 150,000.— ל״י.
בסך 50,000.— ל״י זכה המספר: 600611.
בסך 12,500.— ל״י זכו המספרים: 215462, 590737.
בסך 6,250.— ל״י זכו המספרים: 006275 749284 763303 774449.
בסך 600.— ל״י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 08776 09508 10981 20334 47717 48614 67935 77991 83955 87526.
בסך 250.— ל״י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 05533 06720 06875 09775 10528 14913 18463 20598 24723 25963 29619 38192 43908 44161 46927 50756 52948 54808 61677 65505 65650 88745 90056 93809 95782.
בסך 100.— ל״י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 0198 0286 0255 2762 7868 7991 8554.
בסך 50.— ל״י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 0194 0779 1249 1481 1595 1622 1869 2440 2644 3076 3537 3598 3862 3885 4028 4240 4634 4924 4975 5482 6199 6622 6758 6795 6825 7076 7084 7294 7737 7916 8196 8310 8587 8804 8804 8860 9499 9735 9888.
בסך 6.— ל״י זכו כל הכרטיסים עם ספח שמספריהם מסתיימים בספרה 0 ובלי ספח ב־4 ל״י.
בסך 1,250.— ל״י זכו הכרטיסים הבאים: 003153 076350 083803 084996 102103 111059 132868 224526 245570 256164 298848 308460 333551 339758 362055 362710 450489 567345 580699 721178 770788.

הגרלת הספחים

בסך 5,000.— ל״י זכו כל הכרטיסים עם הספחים שמספריהם מסתיימים ב־ 34247 42963 80086 88905 90868.
בסך 1,000.— ל״י זכו הכרטיסים עם הספחים שמספריהם מסתיימים ב־ 2030 4175 5643 6284 9014.

14 כרכי

האנציקלופדיה התלמודית

שהופיעו עד עתה
מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ענינים, עד אות ח״ית, בכל שטחי ההלכה; ברכות ותפילות. זרעים ומועד. נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים. ארץ ישראל המקדש. טומאה וטהרה איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט״ו—ט״ז בהכנה לדפוס).

מחיר כל כרך ‎38.— ל״י

ניתן להחליף כרך א׳ הישן במהדורא חדשה ומושלמת — עם 10 עמודים חדשים, במחיר 18.— ל״י.
רק אצל:
האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים
מכירה ראשית לא״י:
חיים גיטלר, רחוב בילו״ 4, תל־אביב.

קיסינג׳ר ופהמי דנו בחידוש השיחות

(סוף מעמוד ראשון)

הכ״ים, אמר פקיד אמריקאי בכיר. אפשרויות אלה הן:
הזמנת שרי החוץ המזרח תיכוניים לוושינגטון; בואם של נציגים בעלי דרג נמוך יותר לוושינגטון; ניהול שיחות באיזור־גבול מסויים, בדומה לשיחות הצבאיות שנערכו בין מצרים וישראל בקילומטר 101 בכביש קאהיר סואץ; שיגורו של נציג אמריקאי, אולי תת שר החוץ ג׳וזף סיסקו, למסע של „דיפלומטיה הלוך־ושוב״ בין בירות המזרח התיכון.
הפקיד אמר כי קיסינג׳ר עצמו אינגו מתכוון לפתוח במסע דיפלומטי אישי מחודש במזרח התיכון.
ד״ר קיסינג׳ר אמר לעתונאים לפני השיחות שקיים היום כי הוא יעזוב לקהיר ביום א׳ בערב, בתום „סיבוב״ בסוריה, ירדן וישראל.

שיחה נוספת סאדאת קיסינג׳ר

קהיר 10, (יופ״יע) — שר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג׳ר ונשיא מצרים אנואר סאדאת החלו היום ב„סיבוב שני״ של שיחות מאז בואו של קיסינג׳ר לקהיר.
סאדאת חיבק את קיסינג׳ר ונשק לו על שתי לחייו כמו שעשה בפגישה הראשונה אמש.
קיסינג׳ר אמר „כפי שציינתי בשדה התעופה, באתי לכאן, כדי לראות מה מידת ההתקדמות שניתן להשיג על ידי מו״מ במזרח התיכון״.
כשנשאל סאדאת אם הוא מצפה שוועידת השלום הערבית—ישראלית בג׳נבה תחדש בקרוב את דיוניה, השיב נשיא מצרים „לא אוכל לומר על כך דבר לפי שעה״.
סאדאת אמר כי שיחותיו עם קיסינג׳ר הוקדשו למכלול הבעיות הקשורות במשבר המזרח תיכוני, כולל ועידת ג׳נבה.

קיסינג׳ר עומד להפגש היום עם חוסיין

רבת עמון, 10 (ע״ב) — שר החוץ האמריקאי הנרי קיסינג׳ר ייפגש מחר (היום) עם המלך חוסיין וידון עמו על השלב הבא במאמצים להשכין שלום במזרח התיכון.
פרשנים מציינים כי שיחות המתנהלות בין ירדן לארה״ב מבוססות על העובדה שרבת עמון ממשיכה לקחת חלק פעיל במאמצים להשכנת שלום, על אף הצהרת הממשלה הירדנית מה־22 לספטמבר בה נאמר שירדן מונעת כל השתתפות במגעים הבינלאומיים בעניין ועידת ג׳נבה.

148 אלף איש שפוטרו משירות צבאי ייבדקו מחדש במסגרת המבצע לגיוס מחודש לצה״ל

מאת סופרנו הצבאי

148 אלף שמות של פטורים משירות ביטחון אותרו במסגרת המבצע לגיוס מחודש לצה״ל — על כך מסר אתמול ראש מרכז הגיוס אלוף משנה יצחק רוזן.
המבצע החל ב־2 באוקטובר ויימשך כשנה. כל אלה שהיו פטורים מגיוס יצטרכו להתייצב לבדיקות חדשות מאחר שתעודת־הפטור שלהם תאבד את ערכה.
בסיור שנערך אתמול בלשכת הגיוס המיוחדת נראו רבים המבקשים לחזור לשירות, ביניהם צעירים שנפסלו מסיבות שונות ועתה רוצים להתגייס לתקופת שרות מלאה של שלוש שנים.
בעיה מיוחדת קיימת דווקא עם גילאים מבוגרים יותר שאינם נלהבים לשרת בהג״א אלא תובעים לגייסם במסגרת המילואים לשירות בצה״ל...
את אלה הנקראים להתייצב ממיינים לפי גילם ומצב המשפחתי. רווק ונשוי בלי ילדים עד גיל 23 יגוייסו לשירות של שלוש שנים; מגיל 24 עד 29 וכן צעירים מתחת ל־24 עם ילדים, יגוייסו לסדיר לששה חודשים; מגיל 30 ומעלה ליחידות מילואים או להג״א.
השלב השני שיתחיל בתחילת שנת 1975, יחול על גברים שפוטרו בגלל פרופיל נמוך (21). כל אלה יעברו בדיקות רפואיות חדשות. צה״ל רשאי לשנות קריטריונים לגבי אנשים שהבדיקה הרפואית המחודשת תאפשר זאת.
הודגש, כי צה״ל יהיה ליבראלי יותר לגבי שיבוץ מתנדבים. אל״ם רוזן ציין, כי צה״ל יעודד את תופעת ההתנדבות, שכבר החלה להתגלות בצורות שונות. אנשים שנפסלו משרות ביטחון יוכלו למלא תפקידים שונים.
בתשובה לשאלה אמר אל״מ רוזן כי תוך כדי מבצע יהיה צורך להתחשב במרותקים למפעלים חיוניים. המבצע יקיף את כל האוכלוסיה, ביניהם עולים חדשים ויורדים שחזרו. אלה שפוטרו בגלל קשיי הסתגלות ייבדקו שוב אולם אין בדעת צה״ל לעסוק בחולים כרוניים.
ללשכת הגיוס כבר הגיעו מאות מכתבים מאנשים המבקשים להקדים את התייצבותם. אל״מ רוזן ציין, כי החל מ־1 באוקטובר הופסק הפטור בלשכות הגיוס. רק כאלה שאינם עונים במדינה בדיקות רפואיות — (פרופיל 21) — משוחררים.

הושבעו מתנדבים למשמר האזרחי

280 מתנדבים למשמר האזרחי הושבעו אתמול אחה״צ בת״א, הם נמנים על 800 המתנדבים שנרשמו עד כה למשמר האזרחי ברחוב הירקון המקיף את רובה של העיר תל־אביב.

הכנסת תקיים ביום ג׳ ישיבת מספד מיוחדת לזכרו של זלמן שזר ז״ל

ישיבת־מספד לזכרו של שניאור זלמן שזר, הנשיא השלישי למדינת ישראל תיערך במלאת שבעה למותו בכנס מיוחד שיתקיים ביום שלישי כ״ט בתשרי בשעה 16.00.
העליה על קברו של הנשיא המנוח תתקיים בשעה 15.00; בשעה 14.45 יצא אוטובוס מרחבת הכנסת להר־הרצל.
הנהלת הברית העברית העולמית התכנסה אתמול לישיבת אבל מיוחדת בה הועלה זכרו של ר׳ שניאור זלמן שזר — אשר שימש כנשיא הברית.
בישיבה נתקבלה הצעתו של יו״ר הנהלת הברית הפרופ׳ אריה טרטקובר להקדיש את הקובץ „הגות עברית בברית־המועצות״, הנמצא תחת מכבש הדפוס — לזכרו של זלמן שזר ז״ל.

פוזרה קבוצת „מוקד״ שניסתה שוב להשתלט על משרד „גוש אמונים״

משטרת ירושלים פיזרה אמש קבוצה של כ־20 חברי תנועת מוקד שהתכוונה להשתלט שוב על משרד גוש „אמונים״ ברחוב כורש 14 בירושלים.
קבוצה זו באה למקום לאחר שקיימה יחד עם אחרים, הפגנה נגד ההתנחלות מול משרד ראש הממשלה. לא נעצר איש. בינתיים הראתה החקירה של משטרת ירושלים כי 15 הרובים הצ׳כיים שנמצאו יום קודם לכן במשרדי „גוש אמונים״ ניתנו ב־30 בספטמבר על ידי משטרת ירושלים לצורך ליווי טיולים ותוקף הרשיון להחזקתם פג ב־7 באוקטובר.
עם זאת נמשכת החקירה לגילוי מקורם של שני תת מקלעים מסוג קלצ׳ניקוב שנמצאו גם הם במשרדים.

נסגר „אינטרנשיונל קרדיט בנק״ בשווייץ

ג׳נבה 10 (עתי״ם) — „אינטרנשיונל קרדיט בנק״ נסגר היום, לאחר שמועצת המנהלים שלו ביקשה אמש מבית משפט בג׳נבה להוציא צו למורטוריום.
בית המשפט שוקל את בקשת הבנק, וסבורים כי לא יתן החלטתו לפני סוף החודש, נוכח הסיבוכים שבחשבונות הבנק.
לפי החוק השווייצרי, יכול בית המשפט לצוות על מורטוריום, אם הוא מוצא שנכסי הבנק די בהם כדי לאפשר לו לעמוד בהתחייבויותיו רק אם הוא סבור שהבנק סובל מחוסר כספים, רק בגלל סיבות יוצאות מגדר הרגיל, כגון התערות פתאומית של מפקידים המבקשים להוציא את כספיהם.
אם ימצא בית המשפט שהבנק אינו מסוגל לעמוד בהתחייבויותיו יכריז על פשיטת רגל וימנה מקבל נכסים לחיסול עסקי הבנק. עד אז רשאי הבנק לנהל מו״מ על מכירתו או על מכירת נכסיו, והכספים שיתקבלו מעסקות אלו יופקדו בחשבון שיעמוד תחת פיקוח בית המשפט.
בהודעה שפורסמה אמש על ידי מועצת מנהלי הבנק, הוטלה אשמת המשבר על מסע עתונות שהתנהל במערב גרמניה וב„בדיעות אחרות״.
מקורות המקורבים לבנק אמרו כי הנכסים של הבנק יכולים לכסות בערך על סכום הפקדונות והתובעות חרים של הבנק. אותם מקורות אמרו גם כי כמה בנקים יהודיים שלא רשו בשמותיהם, הביעו התעניינות לקבל לידיהם את השליטה בבנק.
בינתיים המשיכו להגיע ... מפקידים קטנים, מתוך נסיון למשוך את כספיהם שהופקדו בבנק.
אמש, לאחר שהבנק הודיע על סגירתו הזמנית, נשארו אנשים, שרובם באו מישראל ומצרפת, מחוץ לבנין, לפני השערים הנעולים. הם חיכו שם במשך שעות. אחדים מהם באו מפאריס בעוד אחרים רק שבאו מתל אביב, בנסיון להחזיר את כספם.

נושי הבנק עומדים לתבוע

סופרנו הכלכלי בירושלים מוסר:
אפשרות שנושי „בנק אינטרנשיונל קרדיט״ יתארגנו כדי להציל את הבנק ולמנוע התמוטטותו הסופית נראתה אתמול שוב.
החברות הישראליות המעורבות בהשקעות בבנק זה העריכו אתמול על סמך מידע ממקורות שונים כי ישנם סיכויים להביא לחזרת פעילות הבנק. שר האוצר י. ... שחזר שלשום מחו״ל, קיים פגישות עם ... ההנהלה ... חברה לישראל״ וכן עם ... של בנק לאומי, בנק הפועלים ודיסקונט, מניחים כי בפגישות נדונה האפשרות של תיאום בין הגופים הישראלים ... חו״ל כדי להגן על האינטרסים ... ההשקעה בחו״ל.

התביעה בקהיר דורשת עונש מוות לנאשם בריגול לטובת ישראל

קאהיר 10 (עי״ר) — במשפט המתנהל כאן נגד משפחה בת חמש נפשות המואשמת בריגול לטובת ישראל, דרשה התביעה להטיל עונש מוות על ראש המשפחה ורעייתו — על כך מוסר היום העתון „אל־אהראם״.
העתון מציין שהמשפט מתנהל בדלתיים סגורות לפני בית דין צבאי כאן יום השבת. בית המשפט, כותב העתון, החליט לדחות את המשך הדיונים עד השבת הבאה לצורך מינוי פרקליט ההגנה.
הנאשם הראשי, איברהים סעיד שאהין, פלשתינאי. אמר לבית המשפט כי לא הצליח למצוא עורך דין שייצג אותו.
אותו בית משפט דן גם בהאשמות נגד אשתו של שאהין אינשרה ושלושה בנים של הזוג.
בראיון טלוויזיה אמר שאהין כי ביקר בישראל 12 פעמים, כדי להתאמן בטכניקת ריגול חדישה. באותו ראיון אמרה אשתו שבני הזוג העבירו לישראל צילומים ומידע במשך שש השנים האחרונות.
בני הזוג נעצרו בחודש אוגוסט.

חולצו 2 פועלים שנלכדו במפולת

2 פועלים, שנלכדו מתחת קיר מגן שהתמוטט במקלט תת קרקעי ההולך ונבנה בשכונת רוממה סמוך לבית הספר „כרמל״ בחיפה חולצו לאחר מאמצים, שנמשכו חמש שעות.
סמוך לשעה 8 התמוטט לפתע קיר מגן מבטון במשקל של 3־4 טונות בעת ששני פועלים תושבי ג׳נין עסקו בניקוי פסולת סמוך לקיר. מכבי האש חיפה וכוח חילוץ של הג״א בעזרת ציוד מכני כבד הצליחו לאחר כשעתיים לחלץ את מחמד תורשיר בן 18. אנשי הג״א והמכבי אש המשיכו בפעולה לחילוץ הפועל השני מחמוד אורסאן, ובעזרת מגרפים הצליחו לחלץ את הפועל, אשר נפגע בשתי רגליו והוחש לבית החולים כרמל בחיפה.

קורא להשתלט על בארות הנפט במדינה ערבית

מנצסטר, ניו המפשייר, 10 (יופ״יע). — המו״ל וויליאם לב מ„מנצסטר יוניון לידר״ כתב היום כי הדרך היחידה לפקח על מחירי הנפט היא — לתפוש את בארות הנפט במדינה ערבית כלשהי.
„בסופו של דבר, נצטרך לטפל במצב הערבי על ידי הפעלת כוח יהיה עלינו להשתלט על בארות הנפט של מדינה מסויימת״ כתב לב במאמר ראשי.
מר לב סבור כי לאחר מבצע זה יורידו הערבים את מחירי הנפט.
הוא אינו מאמין שברית המועצות תתערב, מאחר שאין הוא סבור שהרוסים „מוכנים לפתוח במלחמה גרעינית למען הערבים והנפט שלהם״.

לארסן גבר על קריידמן ומוסיף להוביל

מאנילה 10 (יופ״יע עי״ר) — לארסן מדנמרק מוסיף להוביל ... טורניר השחמט הבינלאומי ... גים, לאחר שניצח בסיבוב ... את יאיר קריידמן הישראלי ... מהלכים.
הודות לניצחון זה יש ... סן 4.5 נקודות בטורניר אשר ... סיבובים.
אחרי לארסן, במיצור של ... דות, צועדים הרוסים ואסיוקוב ... רוסיאן.
ואסיוקוב נחל היום את ... ראשון ב־42 מהלכים מידי ... גרמני הלמוט פלגר. פטרוסיאן ... בתיקו עם השוודי אנדרסון ... מסעים.
במשחקים אחרים ניצח פורטיש ההונגרי את טורה הפיליפיני ... מהלכים ואילו באורגר ... את ליובוייביץ היוגוסלבי ב־... עים.

המשחק השישי קורצ׳נוי קרפוב — ...

מוסקבה, 10 (יופ״יע) — קורצ׳נוי ואנטולי קרפוב ... יוב על תיקו במשחק השישי ... המהלך ה־59.
קרפוב, צועד בראש ... 4:6. הוא זקוק עוד לנצחונות, כדי שיוכל להתמודד עם פישר אלוף העולם בשחמט.

עם **תמולה** קרן פנסיה ליד בנק המזרחי המאוחד בע״מ

בעים מאד כשיש משפחה חמה ואוהבת. נעים יותר כשאינך נזקק לאוהביך. קרן הפנסיה „תמולה״ — שליד בנק המזרחי המאוחד בע״מ פוטרת אותך מתלות כלכלית.
★ אתה הוא הקובע את גובה הפנסיה שברצונך לקבל.
★ אתה הוא הבוחר לעצמך את גיל הפרישה לקבלת הפנסיה.
★ תנאי החסכון נוחים וגמישים.
★ רווחים גבוהים ע״י קבלת ריבית באופן והצמדת הקרן והריבית למדד יוקר המחיה.
★ הקלות ניכרות במס.
★ אפשרות להצטרף לתכנית ביטוח חיים ולזכות בתנאים מצויינים שבנק המזרחי המאוחד מעניק ללקוחותיו.

בנק המזרחי המאוחד בע״מ
הבנק השומר אמונים לכל אחד ואחד

„הקפות שניות" הבקור הרביעי

מאת יעקב אדלשטיין

מבצע „הקפות" בפרך השבוע על ידי גוש „אמונים" לפני ע של שר החוץ האמריקני ד"ר הנרי קיסינג'ר לביקור באיזור. היה קשר בין שני הדברים. המבצע נפתח במוצאי שמחת ה, במסווה של הקפות. אבל הביקור של קיסינג'ר, מהווה תחי של השלב השני במהלכים המדיניים, לאחר שלב הפרדת זהו. שלב זה הוא הרבה יותר קשה מאשר השלב הראשון. כאן כה ישראל לוותר ויתורים משמעותיים. שפירושם, נסיגה. תמורת אחד או כמה נידרות, שיתחמו או שלא יתחמו על ידי הנוגעים ר. מסמכים פוליטיים מתישנים בדרך כלל, וגם מסמכי ההפרדה ים היום מיושנים.

יהיה הביקור הרביעי של ד"ר ג'ר באזור מאז נתמנה לשר , הביקור הראשון שלו היה, מיד שחזר במוסקווה, שם התם על ת אש. ביקור זה ערך כדי את ממשלת ישראל, על שחתם כבלי לשאול אותה קודם ל־ להתייעץ עמה. ביקורו השני בזמן חתימת הסכמי ההפרדה בצרים. הביקור השלישי היה חתימת הסכמי ההפרדה עם ים. אמנם באמצע ערך ביקור בליווי הנשיא ניקסון. אבל א היה ביקור לצורך עבודה, לצורך חיזוק מעמדו של ניק־

שנים יש לו ערך במורת התיכון. סאדאת אינו מוכן להסכים גם לקו הפני. לא הסכמי שלום אלא הסכמי אי לוחמה. אין הוא מוכן להכריז דבר, עד „שהפתר הבעיה הפלסטי־נאית". כאן אומר קיסינג'ר לישרא־לים דברים מעניינים: גם אם תשיגו הכרזה כזו מאת סאדאת, אין לה ערך. התנאים משתנים ובעוד מספר שנים, לא יהיה ערך להכרזה. סאדאת אינו מסוגל במעמדו להכריז הכרזות כאלה. לכן הדרך היא לא באמצעות הכרזות אלא באמצעות „הסדרים". החימות על נידרות גלויים והשאיים. מהדורה אחרת של הסכמי הפרדה. לאי לוחמה אין סיכויים, לשלום בוודאי שלא. כאן מחזירה אותנו אר־היב לתקופת 1956. אחרי מבצע קדש. כאשר ערכה הסדרים מעין אלה עם נאצר. הסדרים על חופש שיט ב־מיצרי טיראן, על חיל האו"ם בגבול. הסדרים שהחזיקו מעמד 10 שנים והתמוטטו במבחן הראשון. במשך שש שנים לא לחצה ארה"ב לחץ מדיני כבד על ישראל לסגת, זאת משום שלמדה את הלקח המר של ההסדרים באמצעותה שלא כובדו על ידי נאצר. אך כיום משיש לה מחדש קשרים עם מצרים, היא חוזרת ל־מדיניותו של ג'ון פוסטר דלאס ב־שנת 1956. מדיניות שאיימה על יש־ראל בהפסקת המגבית אם לא תוחיל נסיגה. אנו למדים כאן שההדגש העיקרי של צבאות ערב במלחמת יום הכיפורים, הוא לא בתחום ה־צבאי אלא בתחום המדיני. ההישג מתבטא בשבירת הקפאון המדיני ש־שרר בשנים 73—1967. קפאון זה ש־עליו שמרו מבחינה צבאית על ידי צה"ל ומבחינה מדינית על ידי אר־היב. ברגע שהקפאון הצבאי נשבר, נשבר גם הקפאון המדיני.

לאחור

מביטים היום לאחור על ביקור של קיסינג'ר מתבהרים כמה שלא ניתן היה להעריכם ב־ עצמו. מתברר כיום שהמצרים סכימו להתום על הסכם ההפ־ בשיחות שנערכו בקים ה־101, להסכם ההפרדה שנחתם ל־ מכן בתיווכו של קיסינג'ר. ה־ היו במצוקה, שכן צה"ל חנה המערבי של התעלה וסאדאת לסיים פרשה זו מהר ככל ה־, היה זה קיסינג'ר שחזר ל־ ישראל בשיחות הקים ה־101 לחתום על הסכם כזה, ולהעביר ענין לשיחות ג'נבה. קיסינג'ר פשוט לזקוף הישג זה לעצמו. בתחמו הסכמי ההפרדה ב־ ה־101 יתכן והיה להם יתרון הוא: ניתן היה להצביע על ישירות בין נציגי ישראל ל־ מצרים, ענין שישראל דוגלת השנים. ואולי גם יתכן ש־ היה משופר יותר מזה ש־ לאחר מכן, משום שהמצרים כבנים לשלם מחיר טוב יותר. סייעה ישראל לקיסינג'ר ל־ הישג רציני, למרות שהישג זה מוכן בכיסה עוד קודם לכן. גם ההפרדה עם סוריה, סייעה לקיסינג'ר להגיע להישגים, בוויתורה על קנייטרה ועל רפיח. זה היה הפיתוי שקיסינ־ ביש לסורים. במעמד זה הבי־ קיסינג'ר שאם ישראל תוותר ניטרה, הוא לא יבוא לצורך במשך שנה וחצי. התברר כי זה היתה מליצית בלבד.

ד הנשיא ניקסון באיחור נודע כי עשיית שלום, אלא להצלת כבשיא. כדי לצבור יוקרה דעת הקהל בעולם. מבצעי ר נערכו אף הם במסגרת זו. ים שנחתמו, פורסמו קודם על בית הלבן, כהישג למדיניותו קסון. היה זה הנשיא ניקסון ל להתים על ישראל באמצ־ סינג'ר לצורך מיוחדים. ע־ יני החוץ נכרכו על ענייני ניקסון שעמד בפני הזמנות ביקש לעצמו הישגים ב־ קיסינג'ר הגיש לו אותם. כך כיום לאחר מספר חודשים, ביקור ניקסון באיזור שהיה בדעת הקהל אהדה ובפרסום באותו זמן ידע קיסינג'ר כי ל ניקסון ספורים, שכן הוא א בפרשת סלילי ההקלטה. ל מילא את תפקידו כראוי.

„הדטאנט"

מר יגאל אלון בנאומו ב־ העמים אמר: „אני שיהיה במזרח התיכון כמו בכל לא שלא יהיה דטאנט כללי. שם לרמוז שהסכמי הדטאנט קיסינג'ר וברז'נייב אינם במזרח התיכון. זו בעצם העיקרית כיום שבה מתנהלת הזמה. אין ספק כיום שבלי ברית המועצות לא היתה פר־ המה. יש להבין שהסובייטים התוקפה הערבית מראש. המומחים הסובייטיים פונו ומסוריה ב־4.10.72. אבל עובדה היא שהערבים לים לפתוח במלחמה רק סיוע המאסיבי שקבלו מ־ מועצות. סיוע שנסך בהם היכולם לנהל מלחמה נגד אולם גם סיוע זה לא הספיק, צורך והולה ברית המועצות 10. ברכבת אווירית לשיגור ים ולסוריה. רכבת האוויר ת הקדימה את האמריקנית. דוגה נהלה לפעול רק אח־ לים לאחר תחילת הרכבת ה־ באותם ימים ניסה קיסינ־ בר עם הרוסים ולהציע להם את המערבות במלחמה. לא שמעו לו, נאלץ להורות רכבת אווירית לישראל. ה„דטאנט" לא פעל במזרח פועל גם כיום. ברית הסיוע ומסיתה את מדינות המערב, שלא לספק לו הסיוע את המדינות ה־ להשתתף במלחמה. זה רעתק „דטאנט". לכן ביקש אלון את העולם מן האשליה של שלא הוכיח את עצמו ב־ באשור שלו במזרח התיכון. כשלונו של קיסינג'ר, על ידי הסכם הפסקת במוסקווה, ומסקנה שאינו פועל במזרח ה־ מקרה של התלקחות, שוב ברית המועצות במלוא כוחה שום הסכמי דטאנט לא הרוסים רגילים לפרש את לפי הצרכים ולא לפי ה־

המטרות

ר של קיסינג'ר הפעם יעמדו מטרות. המורות הרבה יותר זה שעמד בהן בזמן חתימת ההפרדה. הסכמים שישראל בה לחתום עליהם גם לפני ם הכישורים, לפתות בהם. ד המצרי, הסבר הוא גדול. קיסינג'ר שאין אפשרות הסכמי שלום. יש רק מיבוי ביניים. קשה לדעת כבה בין ביניים אלה יחזיקו סבורים ששלום למשך 10

מבצע „הקפות" ביקש לרמוז לממ־שלת רבין שענין יהודה ושומרון אינו נתון למיקוח קל. מבחינה זו השיג המבצע את יעדו.

ממראות הימים

„כי בשמחה תצאו"... להתנחלות

פגישה עם ג'קסון

מאת הרב א.ל. ברנשטיין (ניו־יורק)

יום שישי, ערב שבת שובה, שבע וחצי בבוקר. ששה רבנים ובעל בית אחד מבהרים למטוס הראשון היוצא בשדה התעופה לה גוארדיה בניו יורק לוושינגטון, בירת ארצות הברית, רק דברים שעומדים ברומו של עולם היהודי היו יכולים למכוון את הרבנים ישר מסליחות לשדה התעופה. המאורע היה — פגישה עם הסנטור הנרי ג'קסון בשעה תשע בבוקר, בבנין המשרדים של הסי'נט. בתשע נכנסנו למשרדו, בעבור, נפגש הסינאטור עם הנשיא פורד לסיכום מכריע בענין התיקון שלו לפתוח את שערי רוסיה להגירת יהודים.

ריצ'רד פרל, יהודי צעיר אשר הוא יד ימינו של הסנטור סיכם בקיצור את המצב. פרל בעצמו הוא מבית מתבולל והסנטור „יהדר" אותו. הוא תאר שהמשא ומתן לא להעניק ל־רוסים אשראי היודי אם לא יקלו את ההגבלות על יהודים אשר רוצים להגר מרוסיה התחיל עוד בזמנו של הנשיא הקודם. הבעיה הכרוכית היתה להציל את כבוד הרוסים. ה־משא ומתן התנהל בין הסנטור ובין הרשות המבצעת, בהחלפת מכתבים. הבית הלבן היה כותב שאחרי שיחה עם השלטונות הסובייטיים, אנו מבי־נים למשל, שלא יטילו עונשים על יהודים המבקשים להגר. ג'קסון היה עונה שהוא מבין שהכוונה גם לא לגייס בני משפחה אשר מצטרפים ל־עליה, והנשיא הנה משיב. הבית ה־לבן היה כותב שהרוסים לא יעמידו מכשולים מיותרים בפני המהגרים וג'קסון היה מתקן שהוא מבין שה־כוונה לבטול הצורך לאנשים מבו־גרים לקבל את הסכמת הוריהם. „הניו יורק טיימס" של אותו בוקר הביע את דאגת המדענים היהודים שלא ירשו להם לצאת בטענה שהם מכי־רים סודות צבאיים, פרל השיב שלפי הסכם הם צריכים להודיע להם את התאריך המוקדם ביותר ליציאתם ויש לו הרגש שהתקופה המקסימלית תהיה חמש שנים.

קלפים כלכליים השובים בידה ולכן הנסיון הוא כדאי. הוא עומד על הנקודה שלקונגרס תהיה הזכות ה־אחרונה אחרי שנה לקבוע אם הרו־סים מקיימים את ההסכם.

ג'קסון תאר את הלחץ כבודו מחוגי המסחר. הוא הכיר בשמו את דונלד קנדל, נשיא פפסי קולה, אשר זוכה לרוח הגון מכל בקבוק של המשקה שלו שנמכר ברוסיה. גם ממדינתו שלו, וושינגטון, פנו אליו נציגי ה־כספור, אבל הוא עומד בדעתו שיש כאן בעיה מוסרית יסודית ושבמשא ומתן גלוי עם הרוסים יקיים את ה־מבוקש.

הבעייה: קיסינג'ר

הוא אמר שהבעיה הגדולה שלו תהיה שר החוץ קיסינג'ר. קי־סינג'ר לא האמין שיוכלו להגיע ל־הסיגים כאלה. (הניו יורק טיימס, למחרת הפגישה אישר שקיסינג'ר היה מופתע מן ההסיגים), „אבל הצ־לחנו להשפיע אותם באמה ושמונים אחוזי, הדיברים המפקפקים היו רגי־לים לעצור „אבל קיסינג'ר הוא יהודי יודע שבה שההודים רוצים". הוא גם ביקר בברכה הרישה של היהודים ה־לברלים ההכי אשר הכהודלו לרכך את עבודתו בעיני הגירה ברוסיה ד־אף בזמן משבר האנרגיה התרגם ה־ערבי בקשו קיסינג'ר את קולו שלא יעהד אנטישמיים.

כששאל למה אינו יכול לבקש ב־הסכם סעיפים לשיפור מצב היהודים ברוסיה, הוא ענה שדרישותיו ל־הגירה חפשית מיועדים על הסכם בין לאומי אשר גם רוסיה חתמה עליו. בטענה כטענית זו הוא מחזק במקורות אשר ההחיל להראות כימני הלכה הזאת להן של אלה הטוענים שאסור לאמריקה להתערב בענינים פנימיים של רוסיה ולקשור הסכם מסחרי לחופש הגירה.

האם אפשר להאמין לרוסים?

הסנטור בעצמו הודה שא אפשר לדעת אם הרוסים יקיימו את ההס־כם, אבל מוכרחים לנסות. זהו נסיון להגדיל את מספר המהגרים הרוסים. התשובה תבוא בערך אחרי שנה כ־שיעשה סך הכל של מספר יוצאי רוסיה הקונגרס יוכל להגיב. ג'קסון מסר שהנשיא החדש מבין את הבעיה ואף שותף פעולה. לארצות הברית

ג'קסון רואה את ענין המשא ו־המתן כחלק מהבעיה הכללית של קשרים עם רוסיה. הוא טוען שסר החוץ מוריד מן הפרק דרישות שהוא חושב שהרוסים לא יקבלו ובכך, טוען ג'קסון, הוא מתחיל מנקודת חולשה מול הרוסים אשר מעמידים ביד תנאים מקסימליים ואפילו מוג־זמים. ג'קסון נוקט עמדה עקשית עקבית ולכן הרוסים מכבדים אותו. „הם יודעים שאף פעם לא הטעיתי אותם אבל אנחנו שומרים איתן אחרי הצעותינו", כך מגיעים להסכם עם הרוסים, אמרתי להם שאצליח ל־הסביר את התקון שלי בבית הנב־חרים ברוב של שנים לאחד. טעיתי — זה היה ארבעה לאחד".

למה כה בטוח הסנטור שיצליח? הוא גילה שנפגש וחקר היטב את המדענים היהודים והאינטלגנציה ה־יהודים שיצאו מרוסיה. מהם התברר שהכלכלה הרוסית צולעת וכושלת, לרוסים אין סחורה העוברת לסחור באמריקה וכדי להשיג תוצרת אמרי־קאית אשר חיונית לה היא צריכה אשראי, לכן הרחיקו לכת ביודעים. הדרישה המקורית של ג'קסון היתה שחרור 100,000 איש לשנה כנראה שזה יתפשר ב־60,000.

בין „דטאנט" ל„דטאנט"

הסנטור מבקיע שרוסיה אף לא הכירה חופש במובן המערבי, לכן בשיחות אלה שחקו עקביות ואף עק־שנות הפקיד מרכזי, זמנים מסו־רפים אלה דורשים יציבות, בזמן חרם הנפט פנו אלי יהודים אשר דאגו מאנטישמיות וביקשו ממני ל־הפסיק את הבקורת. ידעתי שאמרי־קאים יאשימו את הערבים וסקר גלופ, אישר את זה, האמריקאי הוא אדם הגון המוכן לעזור לאלה אשר ידם על התחתונה. איננו מפסיק ל־הצביע לעמיתו שישראל אף פעם לא בקשה חייל אמריקאי לעזור לה.

ג'קסון כבר קם מכסאו בדרכו ל־דלת כשענה לתשובה אחרונה. „אם הדטנט טוב" הקשה רב אחד. „יש דטאנט טוב ויש דטאנט לא טוב, הדטאנט של היום לא טוב, תביט מה שעשו הרוסים במלחמת יום ה־כפורים, כאשר אני שואל את קי־סינג'ר על זה, אין לו שום תשובה".

„מר סנטור — מה נוכל לעשות בעדך?" שאלתי, „תתפללו בעדי" — ענה בחיוך כנה ורחב. ואמנם בעד חסיד של אומות זה נאה ויאה ל־התפלל.

מדוע יורדים העולים?

מאת נעמי גוטקינד

תופעות של ירידה אינן חידוש בארץ. לא היה כמעט גל של עליה בעבר שלא הביא בעקבותיו, במוקדם או במאוחר „שוליים" של יורדים. ובכל זאת לא קשה להבין מדוע מזדעזע הציבור הישראלי בחודשים האחרונים לגילויים של מאות היורדים בקרב עולי בריה"מ; המערכה הציבורית והפוליטית הבין־לאומית שערכה יהדות העולם בסיועם של גורמים אובייקטיביים רבי משקל (כסנטור ג'קסון למשל) בשנים האחרונות, התגייסותה של המדינה במאמצים כספיים ובחקיקת חוקי זכויות מיוחדים למען קליטתם של עולים אלה, גל ההתלהבות העצום ששטף אותנו עם בואם של הראשונים ביניהם ושעדיין אותו בנו עם שחרורו של כל אסיר ציון (המקרה האחרון של סילבה זלמנסון יוכיח) — כל אלה יחד עם ההפתעה וההתפעלות העצומה בפני תופעה רוחנית־פלאית של התלקחות הניצוץ היהודי בנפשו של ציבור מנותק מזה שני דורות מכל מגע עם תרבות יהודית — כל אלה הופכים את אכזבתם ועזיבתם של חלק מעולי בריה"מ — למרירים שבעתיים.

הוסיפו לכך את הקצאה העמוקה שהתפתחה בשנים האחרונות בלבו של הישראלי המצוי לגבי הישגיהם החומריים המהודים והקלות המוסים הנרחבות של העולים, המביאים או־תנו לחשוב „שאת הכל נתנו להם ולא חסר להם שום דבר אצלנו" — וברור מדוע מכאיבה שבעתיים תו־פעת הירידה החדשה וכל הספיחים המכוערים שבשוליה (כמו אותם ראיונות המשמיצים את מדינת יש־ראל שנתנו כמה בן היורדים ב־וינה, באיטליה ובבלגיה, לאמצעי הקומוניקציה באירופה).

מה כפוי טובה יותר מזה — חושב הישראלי המצוי הנדהם עתה להכליל את תשדנותו ואיבתו כלפי כל ציבור העולים הרוסי.

האין מגזימים?

אולם, האין בכך איזו הגזמה של המצב הריאלי? האין הנטיה הישראלית לקיצוניות ולהגזמה מתבטאת גם כאן? כיצד נראים פני הדברים לעוסקים מקרוב בעולי בריה"מ.

„ירידה בכוויכת היתה קיימת למן השנה הראשונה של העליה הרוסית" אומר למשל יהודה דומיניץ, סגן מנכ"ל המחלקה לקליטת עליה ב־סוכנות היהודית „תשומת הלב ה־ציבורית התעוררה דווקא בשלושת החודשים האחרונים, אולי בגלל ה־הצטברות הפתאומית, בבלגיה, של כשש מאות יורדים מישראל, ואולי בגלל שארצות כאיטליה, צרפת ו־אפילו גרמניה, החלו מעריבים ק־שיים על כניסתם הדורשים מהם ויי־זות. כלומר, יורדים אלה נעשו ה־שנה למטרד ולבעיה בכמה מאר־צות אירופה והבך זכו לפירסום ש־הביא במישרין נזק לשמה של יש־ראל ולכל המאבק של שחרור יה־דות רוסיה".

„האם תופעת הירידה מעבגנת אם כן כשלון קליטת עולי ברית המועצות?

„בשלוש וחצי השנים מאז החלה העליה היותר גדולה מרוסיה" — אומר דומיניץ, „ירדו מהארץ כאל־פיים עד שלושת אלפים עולים. אם עושים חשבון שמתוך תשעים וחמי־שה עד מאה אלף עולים — שלושה אחוז בלבד עזבו — הרי שעם כל הדאגה אין המצב מחריד וודאי לא מעיד על כשלון טוטאלי. אבל נכון שיש לעשות כל מאמץ להפסקת ה־תופעה, אחרת אין לדעת לאמה היא תתפתח, ביחוד מול התדמית ה־שלילית שנוצרת בעולם. בראיונות לטלוויזיה הכללית השוודית והבל־גית שמעתי יורדים מישראל הבאים בטענות על המצב הבטחוני החמור, על כך שישראל כולה מגויסת, על היחס הנוקשה של החברה לעולה, על השלטון „הקלירוקלי" של הרב־נים" (בעיקר כשהמתלוננים הם בני זוגות מעורבים) אבל מעניין, איש מהם כמעט לא דיבר על הגורם ה־חומרי..."

כלומר, האם מבחינה כלכלית וחומרית לא היתה כאן הצדקה לירידה?

לא בגלל קשיי דיור

„ברוב המקרים שבדקנו עוד ב־רומא, לפני כשנה, ולאחרונה ב־בלגיה — לא מצאנו כל הצדקה ב־ירידה מבחינת תנאי קליטה. דווקא אנשים משכילים בעלי דירה ופר־נסה — עזבו את ישראל. כנראה ש־מלכתחילה באו אלינו ללא מטען יהודי מספיק או שהקושי העיקרי שדחף אותם לירידה היה בידוד חברתי... ובידוד חברתי הוא לא מטען ישראלי כמובן... גם בין ה־יורדים יש כאלה המבקשים לשוב חזרה אחרי שטעמו טעם בידוד כ־זה באירופה, ולפחות כמה עשרות משפחות כבר חזרו".

שאלתי: האם יש לממשלה וה־עליה מידע מוקדם על המבקשים לרדת וכיצד מטפלים בהם?

„בדרך כלל יש ידיעות ודמוניצ־" עונה יהודה דומיניץ „אבל אין בידי המוסד או בידי שום משרד ממ־שלתי כדי לעצור בהם. מדוע? כי מה ביכולתנו להציע? סידור חוב־רי? לא זה כנראה הגורם לירידה. כך שהמפתח נשאר בידי החברה ב־ארץ. הישראלים הם המסוגלים ל־קלוט או לפלוט את העליה החדשה, זה ענין של אווירה ויחס כלליים".

אשר לשמועות שיש יד מארגנת את ההגירות ואת הדחף לירידה ב־קרב עולים אלה מציר דומיניץ „כ־שיש בקרב ציבור גדול של עולים אי שביעות רצון, הרי זו קרקע פוריה לעשבי בר המנצלים את ה־מצב. יש ארגונים, לא יהודיים, ה־מטפלים בסידור ירידה, אבל לצע־רנו אין לנו הוכחות לכך שגורם זר כלשהו מפעיל אותם".

„ואגב", הוא מוסיף „כנראה שב־אירופה לא יהיה לעולים אלה עתיד קל להקלט. ארצות אירופה חוששות מסיבובים ומקרה סיכנסומטי ארע השבוע בשדה התעופה בלוד כאשר שלוש משפחות באו על מזודותיהן לטרמינל וברגע האחרון סירבה חברת התעופה ההולנדית שהיתה אמורה לקחתם להולנד להעלותן על המטוס".

אחת התמיהות המתעוררות בארץ ובעולם, למראה אי־הקליטתם של חלק מעולי בריה"מ היא — כיצד ארץ מהגרים ומהגרים הגמוניה בקליטת עליה, כישראל, הסתבכה בקשיים בנושא זה בשנים האחרונות. כידוע, בין גורמי המבוך קיים הכפל ה־משונה של המוסדות המטפלים ב־עולים: הסוכנות — עד בואם ל־ישראל, ומשרד הקליטה — ברגע בואם. פקיד וותיק במשרד הקליטה, האחראי על הדיור לעולים במחוז ת"א, חיים ציגלר סיפר לנו כי הוא מטפל בעולים לישראל מאז שנת 1950, וכי לבעית עולי רוסיה הנוכ־חיים היו כבר תקדימים... „הציבור שכח כנראה את התופעה הדומה, יחד עם האכזבה הדומה בישראל, ועם מאמרי העיתונות הדומים אצלנו מול תופעת ירידתם של חלק מעולי פולין שהגיעו ב־56' וכן חלק מעולי רומניה. רומניה הסכימה בזמנו ל־שחרור יהודים בתנאי שיעדם האחד יהיה — מדינת ישראל.

„לדעתי", מסביר ציגלר „בכך ש־כל יהודי רוסי חייב להצהיר גם ה־יום שהוא רוצה להצטרף לקרובו בא"י — מצוי המפתח לירידה אפ־שרית, ולכן אל לנו להבהל מכנה. סוף סוף הרבה מן היהודים ברוסיה הם קומוניסטים בני קומוניסטים ש־שאיפתם העיקרית, אחרי שנחלו אכזבה קשה כן החיים בבריה"מ, היא לצאת ולא כל כך להגיע לארץ שבחירתם... הם אמנם חייבים להצ־היר שפניהם לישראל — כי זה הכאי לאשרתם — אבל אין פירושו של דבר שכולם ציונים שאיפתם ל־ציון. כלומר, הרקע לירידה קיים מ־לכתחילה. חלק בן העולים בא מ־ראש עם כוונה שישראל תשמש תחנת מעבר בלבד להצטרפות לקרו־ביהם בארצות אחרות, אחרים באים אלינו רק לתקופת נסיון, ואם היינו לוקחים זאת בחשבון מראש — לא היה נוצר הלם של אכזבה או הפ־תעה".

„מי שאינו מוכן שיעזוב..."

תהלם, הערצו, נובע כנראה מכך שכמה מהם „נשכו" את היד ש־ביקשה להאכילם.

„גם כאן הסיבה הפסיכולוגית די ברורה ואינני חושב שעלינו ל־הגיב בתדהמה" סבור ציגלר „בין העולים יש קומוניסטים מזה עש־רות שנים ואנטי־ציונים מובהקים שקשה להם להודות בנסיון, למרות שעזבו את רוסיה, בכך שטעו כל חייהם. בחשבון האחרון — ייתכן שמוטב כי אנשים אלה, שאינם רו־צים להיות עמנו — יעזבו, למרות מה שהשקענו בהם. אנחנו גם שוכ־חים שעולי רוסיה אינם באים ממצב של מצוקה כלכלית או תרבותית. הם באים מערים גדולות ובפוחוזות, מצבם הכלכלי, ביחוד בגלל ההש־כלה הגבוהה של רובם, היה טוב, לא היו שום מיגבלות כספיות להע־נקת חינוך גבוה הרחוב לילדים, לא היו בעיות של עבודה — ועם צי־פיות למשהו דומה, אם לא מזה יותר, הם באים לישראל המתלבטת עדיין בפיתוחה של מצפה־רמון ו־קרית־שמונה ובפתרון בעיותיהם של עולי שנות ה־50... מה פלא שיש ירידה? אישית אני סבור שהרעש הציבורי הנוכחי על היורדים נובע מכך שצומצם מספר העולים. אילו באו בעשרות אלפים — לא היינו שמים לב לכמה מאות יורדים, אבל ברגע, שבאים רק אלפים בודדים ולעומתם מצטברים באירופה מאות יורדים — זה יוצר פרופורציה חיצונית ומבולא מושך תשומת לב. עוד דבר — הוכח שהירידה איננה נעשית ב־דרך כלל בשנה הראשונה לעליה. שנה ראשונה מוקדשת להכרת ה־סביבה, לנסיון הקלטות בעבודה ו־בחברה וכד'. רק בשנה השניה או השלישית מגיעים למסקנות של ל־כאן או לכאן... ובכן, השנה אנחנו רואים את התוצאות של גל העליה הגדול מלפני שלוש שנים".

האם פרוש של הדבר, לדעתו שעלינו לקבל את היורדים כ־משהו מבמי ובלתי נמנע?

„חלילה", אומר ציגלר, „אנחנו מוכרחים להרגיש שעשינו כל מה שניתן... חבל לבטל שייצרנו כמה תופעות אובייקטיביות המקשות על הקליטה, כמו לבטל ריבוי הרשויות המטפלות בעולה והוזר היאוש ב־ניהם, דבר הנותן לו הרגשה של נפילה בין הכסאות... חבל שדפוסי החברה בארץ הופכים את העולה ל־קרבן ראשון לפיטורי עבודה למשל (באשדוד — כל נגמר עונה מפטרים את העובדים הגרוזינים... באשקלון — כשיש משבר בלבנים מפטרים תחילה את העולים מן המפעלים ה־ללו — ולא משום שמתבוללים דווקא להם — אלא משום שהם באו אח־רונים למפעל ואצלנו קיים עקרון הוותק כידוע). חבל שברוסיה יכול כל אדם לעבוד במקצועו עד גיל ששים ושלוש ואצלנו עולה בן זה כימים הכשם לא יתקבל אפילו ל־משרד ממשלתי... כלומר, יש מה ל־תקן בנושא הקליטה, אם כי גם כ־שנתקן כמיטב יכולתנו — אנחנו מוכרחים לקחת בחשבון אחוז מסויים של יורדים".

מכר דירה ו...ירד

ציגלר מספר על מקרה מנסיונו. עולה שקיבל דירה ברמת אליהו טען שרק אם יועבר לחולון יוכל להקלט בחברה שלנו. ומה התברר לאחר זמן? שאותו העולה מכר את דירתו החדשה ומימן בה את נסיעתו ל־חו"ל. מה היתה העילה לירידה ה־מצו? — קרו לא נקלט בביה"ס ב־חולון.

„אילו לקחנו בחשבון שעשרה א־חוזים מבין העולים מלכתחילה לא באו עם כוונות להשאר והם בעלים כל מיני דריסות ובעיות, ושעשרה אחוז נוספים אמנם מאוכזבים בגלל כל מיני סיבות אובייקטיביות וסוב־ייקטיביות, הרי שמצב שבו שבעים אחוז נשארים ונקלטים במוקדם או במאוחר היה מתקבל כמצב ריאלי והגיוני".

על הסיבות לדגש הנוכחי על ה־ירידה שמענו דברים דומים מפי טניה פרס, סגנית דובר משרד ה־קליטה: „לאחרונה צומצמה הרוסים את העליה — ממילא גדל משקלם המספרי של היורדים", היא אומרת, „בעיקר כאשר לא אצל כל הבאים עתה קיימת מוטיבציה ציונית חז־קה. אבל למרות שחלק מן הירידה היא תופעה בלתי נמנעת בארץ הגי־רה — איננו מסירים את האחריות מעלינו. יש גורמים אובייקטיביים הדוחפים לירידה. לא הצלחנו, ואני מודה בכך, לתת לעולים תחושה של בית. בכלל, הזנחנו קשות את ה־קליטה החברתית, ולמרות שחשבנו עד כה כי תחום זה יש להשאיר ב־ידי הציבור הישראלי כולו, החלטנו לאחרונה לכון ולארגן גם את נושא הקליטה החברתית — ואולי בכך, המצא תפנית בבעיית הירידה".

כמתברר שאמנם בזאת — שורש הבעיה. למסקנה זו הגיעה גם סוניה פלץ, ממשרד הקליטה בבהת ת"א, שהקדישה לאחרונה את זמנה ותשו־מת לבה לבעיות העולים באשדוד. סוניה באה במגע יום־יומי עם עו־לים, והיא מכירה גם יורדים בפוטנ־ציה. נסיונה העשיר, כולל ביקוריה במחנה שנאו באוסטריה, הביא אותה למסקנות מאלפות במיוחד באשר ל־סיבות הירידה. את היורדים בכוח, לדעתה, קשה לאתר מראש. האנשים לא מצהירים בדרך כלל על סיבות נסיעתם. „אפשר רק לבדוק עם כמה חבילות הם מגיעים לשדה־התעופה או האם הם עוזבים באמצע שנת הלימודים של ילדיהם ולהסיק מ־כך מסקנות".

אשר לתופעת הירידה — היא אמ־נם קיימת וניכרת באשדוד. „בשנה האחרונה במיוחד, היתה אומרת, מ־אז מלחמת יום הכיפורים, גברה ירידת עולי רוסיה והאירופית, ו־אפילו בקרב הגרוזינים השורשיים הציוניים יותר, שבהתחלה לא דיב־רו על ירידה — מדברים היום... ב־אשדוד סיפרו לי אפילו על שתי משפחות גרוזיניות שכבר ירדו, למ־רות שלא עשו זאת בהם אישית. לצע־רי, מדברים באשדוד על ירידה לא כאיום סרק כדי לקבל תנאים טובים יותר אלא כעל מוצא שאיננו טוב אמנם, אבל מוצא אפשרי לקשייהם..

הרבה גרוזינים אומרים לי בעצב ש־היו שמחים לחזור לגרוזיה, למרות שהם יודעים שיציאתם היתה על מנת שלא יוכלו לשוב לעולם. ככה אמרו לי לאחרונה בגלוי: „אנחנו נשארים פה כי אין לנו לאן ללכת, אבל אם יש בינינו כאלה שיוכלו להסתדר במקום אחר — שירדו". אבל בעיית הגרוזינים היא משהו מיוחד. כשמתייחסים ליוצאי אירו־פה — הרי שאסור לשכוח כי רובם יצאו מסביבות מתבוללות, היו רחו־קים מאוד מיהדות, והרחק זה לא השכילה ישראל לצמצם במצב ש־שנה ובמתחים באו שואם אלינו. ה־מדינה ממש „פיספסה" הזדמנות נדירה. העולים לא ספגו כאן שום יהדות וקשר נפשי לעם — מאז עלייתם. זהו נושא כה עמוק וכה מכאיב שחייב לגרום לנו זעזוע — אבל אנחנו מתעלמים בשאיים א־דישים. אני מכירה באשדוד משפ־חות שהיו מסודרות בדירות טובות, לא היו בשכנות עם גרוזינים, ורכשו את כל האביזרים שאפשר רק לר־כוש עם הפטור שלהם ממכס, היתה להם מכונית, ילדיהם נקלטו בבתי הספר, הרוויחו נטו שלושת אלפים ל"י לחודש — בכה עוד אפשר לר־צות לכאורה? והם עזבו... הסתכלו בעתון מדור למכירת מכוניות — עולה מפרסם מודעה בה הוא מוכר וולוו משנת ייצור 1974... מה קרה כאן? התשובה היא לא במישור ה־כלכלי. זה שטחי ומטולף.

תפסו את הפרינציפ

עולי רוסיה הם אנשים משכילים ופקחים מאוד. מהר תפסו את כל ה־פרינציפים עליהם מושתתת המדינה, מהר למדו איך להסתדר חומרית — אבל הם מזועזעים מאיכות החיים בארץ. אומרים לי: מצאנו אצלכם את כל התופעות השליליות של ה־סוציאליזם — בלי החיוב שבו. ביו־רוקרטיה, קביעות בשל וחק ולא בשל כישורים, מחדלים פיננסים וכלכ־ליים וכל היותר. הם למשל נפגעים עד עומק נשמתם כשישראלי טיפוסי שואל אותם: מה חסר לכם פה? ב־רוסיה היתה לכם טלויזיה כזאת? מקרר טוב כזה? מכונית כזאת? ו־הרי מכשיר הטלויזיה הזה בביתם עוד לפני שהישראלי בכלל חלם על דבר כזה... הם עזבו שם לא רק טלוויזיה — אלא טלויזיה צבעו־נית... הם עזבו מציאות בה הליכה לקונצרט לתיאטרון או רכישת ספר, — עולים פרוטות, חשמל, מים, גז, תחבורה וקיון — בפחות מחצי הוי־גם. חינוך לילדים, כולל ריקוד, מו־סיקה וספורט — במיטב המתקנים ובחינם. אסור לנו לשכוח דברים אלה. הם לא שיפרו שום רמת חיים בארץ — לעומת זאת הם נפגעים יום־יום מחדש. דוגמא: אתמול הייתי עם עולים לטיול ביער בן שמן, הקבוצה היתה מזועזעת מן ה־לכלוך שנמצא בחניון. איך זה יכול להיות שיהודים מלכלכים ככה? — שאלו אותי בתדהמה. איך זה שיהו־דים מולולים בשבע? איזה מין יהו־דים אלה? הם נדהמים ממראה של בריונים צעירים בארץ. איך זה — יהודים חוליגאנים? הלכלוך ברו־חוב מרתיע אנשים שבאו מערים שבקיונו מופתי ושבהן נקנס כל אדם המשליך פסולת לרחוב. הגסות ו־חוסר הנימוס גם כן מדהימים. מה פתאום יהודים יכולים להיות גסי רוח? הם שואלים בתמימות. עולי רוסיה שרובם בעלי השכלה ספרו־תית ומוסיקלית עשירה נוסף למק־צועותיהם התופשים במדעים וב־טכנולוגיה באו לארץ עם ציפיות לערכים חדשים וחיובים, הם חש־בו שבמדינה היהודית תתעשר אי־כות החיים שלהם, היו להם חלומות וורודים על סיבה הביתה, על שיח־קלו בזרועות פתוחות. אני זוכרת כשבאו עולים שדיברו בדמעות ב־עיניהם על בואם לישראל. קשה להאי־מין שהמחשבה על הולתו העלתה דמעות אלה בעיני היהודי... אמר לי יורד אחד: „טוב, גם באירופה או באמריקה יהיה לא קשה... לא רצים לקראתי עם עבודה... אבל שם אהיה בין גויים. מגויים אני לא מצפה הרבה — ממילא זה לא יפ־גע בי. כאן, לספוג עלבונות מיהו־דים, זה כמו בן שסופג עלבונות מ־אביו ומאמו — זה פוגע מאוד, זה

(סוף בעמוד 7)

יומן ניו־יורק

רוצחים ב„ארמון הזכוכית"

מאת ד"ר הלל זיידמן.
סופר „הצופה" בארה"ב

התפתחות חדשה, ומסוכנת, באו"ם. רוצחים ה־מכונים טירוריסטים או „ארגון לשחרור פלש־טין" מסתובבים כבר עתה באולמי או"ם — כשגרי־רים, כדיפלומטים, עם מעמד שהוענק להם בידי ממשלות ערביות או ע"י אי אלה ממשלות אפרי־קה שרק עתה נתקבלו כחברים בגוף זה. בעוד שאלה מתאמצים להשיג הכרה רשמית, והזמנה למנהיגם יאסר ערפאת להופיע בפני העצרת. הם כבר מתהלכים פה, לפי שעה במסווה של חברים במשלחות אחרות.

הם נושאים ונותנים עם דיפלומטים אחרים, של ארצות „העולם השלישי", ואף של מדינות אירופה המערביות, כמו גרמניה וצרפת. ואם כי משתמ־שים, כפי שנאמר לי, בלשון מאופקת, במונחים דיפלומטיים מקובלים, במילים „מתונות", כמו „הגדרה עצמית", „שחרור" וכיו"ב, הרי בעצם פנימיותם, וגם ברמזים שקופים מבצבצים ועולים איומים ולחצים.

עוד טרם שהתחילו במתקפה גדולה וגלויה כבר הגיעו להישגים. נאומו של נציג גרמניה המערבית, שהציע לתמוך בטירוריסטים תחת מסווה של „זכויות לעצמאות", מוכיח עד היכן הדברים מגי־עים. כיום נציג של עם זה, שבסיסמה של „עצמאות" לעמים נרדפים (הגרמנים הסודטים!) התחיל מסע דם ודמע שכלה בכליון של מיליונים יהודים, משתמש באותם מונחים כותבים ביחס לפליסטינאים — איך אפשר לבוא בטרוניה ל־אחרים?

לכן עמדתו של בון היא אות אזעקה שיש לתת עליו את הדעת במיוחד, למה שמחכה לנו — מצדדים אחרים.

הרוצחים במסווה של „לוחמי חופש" התחילו בתעמולה רחבה, המתנהלת בידי אנשי מקצוע שכירים — מן הטובים בין מומחי ליחסי ציבור ותעמולים אמריקאים, כדי לרכוש דעת הקהל למטרותיהם, ולהפעיל, או להגביר את הלחץ על הממשל האמריקאי, ועל ממשלות אחרות.

סיסמאות כנשק

הם משתמשים בסימנטיקה ידועה, בהגדרות ו־מונחים שמכסים מטרותיהן האמיתיות — אבל הסיסמאות „מדינה חילונית דימוקרטית", „מדינה של שני עמים", כל זה מדבר אל לבם של אמריקאים מבויים, שאינם מתמצאים מה משמעות הדברים האלה.

לכן חובה על הארגונים היהודיים באמריקה — להתחיל בהסברה רחבה ויעילה נוסף על ההסברה הישראלית שהיא חיונית להגנת ישראל בכל שטח אחר.

השעה דווקא כשירה לכך. הזהרותיהם של הנשיא פורד ושל שר החוץ ד"ר קיסינג'ר נגד ניצול מקורות נפט למטרות פוליטיות ודרישתם שארצות עשירות בדלק לא ינצלו את תאוות בצע שלהם לרעתם של ארצות שבהן מיליונים גוועים מרעב — ההזהרות והדרישות אלה אסור שישארו בחלל פוליטי. יש גם לעשות הכל שמאורעות אחרים הרודפים זה את זה במהירות מסחררת — בבחינת צרות אחרונות משכיחות ראשונות — לא יציפו את דבריהם הבוטים של ראשי הממשל באמריקה.

על מי לעשות זאת אם לא על יהודי אמריקה, ארגוניהם ועסקניהם?

לפנינו הזדמנות נדירה, שאסור להחמיצה. אבל קיים חשש שהעסקנים ימשיכו בדרך השגרא. בעוד שכל אחד דואג קודם כל לפרסומת עצמית או של משרדו המכונה „תנועה", התפתחויות ה־אחרונות, ואלה שלפניהן אנו עומדים, חורגת ב־הרבה מן השגרא, ויוצרות מצב חדש לגמרי.

גורם הסברה: שמואל ואנג

פה ושם נתקלים אנו בהסברה עם מעוף. עם נימה מקורית, נועזת, הרוכשת תשומת לב והסכמה. לדוגמא, מר שמואל ואנג, איש עסקים בספנות, תושב מנהטן וסבין בישראל, פירסם לעתים קרובות על חשבונו מודעות פרסיות ב„ניו יורק טיימס", למען ישראל, שעוררו ענין רב וגם אהדה הסכמה בחוגים רחבים.

נפגשתי השבוע עם מר ואנג בפגישה עם האלוף אריאל שרון השוהה כאן ונוכחתי לדעת את המעוף האופייני לאיש בשטח ההסברה הישראלית.

נימה שונה אצל האלוף שרון

הבחנתי בנימה חדשה בדבריו, הוא זהיר מאוד מלהיכנס, או להיסתבך, לפולמוס עם גורמים ממשל־תיים. אינני יודע אם זה בהשפעתו של הח"כ מנחם בגין, אשר נמנע מוויכוחים עם גורמים ישראליים בהופעותיו בחו"ל לארץ — בנגוד ל־מדינאים ישראליים מסויימים (התקפותיו בטלויזיה פה של ח"כ ליובא אליאב נגד הליכוד...) — או שהוא עושה זאת מדעת עצמו — הרי זה דבר הגיוני והגון, כאשר נשאל על המחדלים של מלחמת יום־הכיפורים, והיה זה בדיוק ביום השנה למלחמה זו, אמר: פנינו לעתיד ולא לעבר, על המחדלים חקרה „ועדת אגרנט" וכבר כתבו הדברו. אינני מוציא את עצמי מזה — הלקחים נלמדו ולומדים, ע"י הממשלה, ע"י צה"ל וזה מספיק...".

השר יגאל אלון בפגישה עם מנהיגות צעירה

דבר חדש חידש סגן רה"מ ושר החוץ יגאל אלון ביוזמתו של הקונסול הכללי דוד ריבלין. הם הזמינו את „המנהיגות הצעירה" של ניו יורק לשיחה על ענינים רוחניים, על חנוך יהודי, ועל היחסים בין ישראל לתפוצות. אי אפשר להגיד שאמנם היתה הפגישה בבנין הקונסוליה נציגות המשקפת יחסי הכוחות הפעילים — בנגוד להחוקרים המתחנכים וה„קוראים" לחנוך. הרי מה שנעשה בשטח ע"י יהודים דתיים נעשה, והיו רק יהודים מבין אלה העושים בחנוך.

מר אלון הטיף ליהודי אמריקה על העדר פעולות גדולות למען חנוך יהודי, ואגב כך יסר אותנו בשוטים. הוא הזכיר שבביקורו בקהילות קטנות, למשל באמריקה הדרומית, באפריקה הדרומית, הוא נוהג לבקר בבתי ספר יהודיים, ומתרשם מחנוך יהודי עליו שוקדים יהודים בישובים אלה, בעוד שיהדות אמריקה העשירה מזניחה תפקיד חיובי זה.

שאלתי את שר החוץ גם בתור שר החנוך לשעבר. איך זה שיהודים דתיים שברובם אינם נמנים עם עשירים, הקימו רשת ישיבות, קטנות וגדולות, ביה"ס לבנות בית יעקב, אשר מתפשטים ומשגשגים ואשר כבר הקימו דור נאמן לאמונתם, עמם וארצם — בעוד שההסתדרות הציונית, ה־סוכנות היהודית בארה"ב לא הצליחו ליסד אף ביה"ס אחד? גם שאלתי את השר אם ביקר בהיותו שר החנוך, ישיבה או ביה"ס לבנות ב־אמריקה? (אגב, הוזמן לביקור ברשת בית יעקב) שאלות אלה בעינן עומדות.

אלון מגין על קיסינג'ר

אם כי המוזמנים הוזמנו לשיחה על עניני רוח, לא היה מנוס משאלות על עניני דיומא, הווה אומר מצבה של ישראל באו"ם, היחסים בין ירושלים לוואשינגטון (מה עמדתו לשאלה השנויה במחלוקת על יחסו של ד"ר קיסינג'ר לישראל, התפקיד שמילא בעת מלחמת יום הכפורים ו־אחריה.

השר הגין על ד"ר קיסינג'ר. ביחוד התרגז על השמועה שנפוצה כאילו לחץ ד"ר קיסינג'ר על ממשלת ישראל „להחזיר" על תקון ג'קסון באיום של עיכוב מעסקת נשק. מר אלון, הכחיש שמועה זו כ„שקר מתחילתו ועד סופו". נראה שהכחשתו נתקבלה כמהימנה. הוא הסביר שישראל עומדת בקשרים טובים עם שני הצדדים, קיסינג'ר וגם ג'קסון, ושניהם ידידי ישראל. יחד עם זה הועלה על גם פעולותיו של הסינטור למען יהודי רוסיה.

ארבעת הגורמים להישגים למען יהודי רוסיה

מר אלון בנתחו של המאבק של יהודי רוסיה ולמעגם את הצלחתו ולוּ חלקית הצביע על ארבעה גורמים שתרמו להשגים ניכרים:

א. אומץ לבם של יהודי רוסיה עצמם.
ב. הסולידריות של העם היהודי על תפוצותיו ופעולותיו בעולם כולו.
ג. עזרתה המשמעותית של ממשלת ארה"ב תחת הנשיא ניקסון, ואשר הנשיא הנוכחי ממשיך בה.
ד. אחרון אחרון חשוב — מדינת ישראל. בלעדיה כל המאבק של יהודי רוסיה והישגיו היו בלתי־אפשריים.

רעיונותיו של הגרי"ד סולובייצ'יק ותקומת ישראל

כיון שבעניני רוח קא עסקינן, יורשה לי למסור כאן אחד מרעיונותיו של איש הרוח הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק, בשיעורו האחרון ערב יום הכפורים בכנס של ההסתדרות הרבנים. הרב הבהיר שחטא הוא ירידה — „לך רד" — ותשובה היא עליה — „העל את העם הזה". לירידה אין צורך בפעולה, יורדים מעצמם מכוח משיכתה של האדמה, ע"פ חוק ניוטון („גראוויטי"). לזה לא נחוץ מאמץ. ע"י החטא האדם נהפך מפועל לנפעל, מנושא לנישא, מנברא להמצא. היפוכו תשובה, המחזירו למעמד של פעיל, נושא, נברא.

הרשיתי לי להעיר אח"כ שעל־פי זה גלות היא לא רק עונש אלא גם חטא, והיפוכה לא רק גמול טוב כי אם גם מצוה. העם היהודי בגלויות היה נישא ולא נושא. כיום אבדן עצמאותנו הפכנו ל„אובייקט" בידי אחרים. גורמים אחרים, זרים, עויינים, החליטו עלינו ועל גורלנו. אנחנו יכולנו רק להגיב — אם יכולנו להגיב.

ברוב המקרים ניטלה מאתנו יכולת זו. היינו ל„חפצא" בידי שליטים גבריים, שעשו בנו כרצונם ואנו התאמצנו רק להגן על עצמנו; לבטל גזירותיהם הרעות, ולא תמיד עלה בידינו.

תקומתה של מדינת ישראל החזירה לנו את יכולת הפעולה ושינתה מעמדנו מ„אובייקט" ל„סובייקט", מנישא לנושא, מהמצא לנברא.

וזוהי המהפיכה הגדולה בתקופתנו, שטרם נערכו כראוי והובנו בכוונה משמעויותיה המרובות ב־תולדות עמנו.

רעיונותיו של הרב האירו היבטים מסויימים של מאורע היסטורי זה.

هكذا من الاصل

مكذ من الاجيل

עיטורי
סופרים וספרים

נשיא איש הרוח

מאת מ. אונגרפלד

פרנס ציבור שנישא על כפי חוננו, היסטוריון שסלל דרך חדשה בחקר התנועה המשיחית בישראל, ובייחוד בימי גזירות ת"ח ות"ט, חוקר המקרא שכתב את תולדות המקרא, מסאי מבריק ומבקר ספרותי חריף מעמיק, מימאריסט בעל השראה, פובליציסט עמקן ולוהט, משורר בשתי הלשונות, ערך עתונים והוציא כתבי עת ומאספים רבים, נואם בהוד עליון, שכבש בפתאום חוננו ליבותיהם של ישראל, מורה ומרצה ומחנך בבתי־ספר גבוהים, מנהיג רב השפעה ועמוד תווך מראשית תנועת העבודה והתחיה, ועד להקמת המדינה ועלייתו על כס נשיא המדינה.

השלימו זו את זו

פעילויות שונות ובריכות אלה, לא רק שדרו בכפיפה אחת אצל שז"ר. אלא הן גם השלימו זו את זו, והתמזגו להרמוניה. מעוף החזון וכוח הדחף להעפלה בלתי פוסקת, אלה היו הסימנים המובהקים שציינו את אישיותו התוססת של שז"ר, על כן לא היתה דרכו להצטמצם בענף יצירה אחד, אלא דמה לאותה דבורה העפה מפרח לפרח ויונקת מכל העסיסים השונים ומרכיבה מהם את דבשה. וכך פיזר שז"ר ביד נדיבה את כשרונו לכמה סוגי יצירה בספרותנו. עם זאת ידע לכבוש בשעת הצורך את יצר החוקר והסופר שבו, להניח עבודה המנחילה חיי עולם, ולהתמסר לפעילות של „חיי שעה" כביכול, לעסקנות ציבורית לטובת הכלל.

זלמן רובשוב־שזר, מצאצאי ר' יואל סירקיש בעל הב"ח, ונכדו של בעל ה„מאיר נתיב", ובבית אביו החסיד החב"די נתחנך על ברכי המסורת, למד בחדר ובישיבות ובשנת תרס"ז לחיין קיבל היתר הוראה. אחר כך השתלם בהיסטוריה ובפילוסופיה במכללת פרייבורג אצל הפרופסורים מיינקה ובילוב ופבריציוס וריקרט, ובאוניברסיטה ברלין למד היסטוריה אצל אדוארד מאיר ואומנות המורה מפיו של "יזראק".

שאיפה לגאולה

כאמור, לא איש כשז"ר, זה הכשרון הדינאמי, חוזר היעוד של מורה ומנהיג בתנועת התחייה של עמו, יכול היה להסתגר בד' אמותיה של תורה ומחקר בלבד, ומספרות המחקר ומעסקי ציבור המנה מפעם לפעם את לבו גם לחריזת דברי שירה וכתיבת פרקי זכרונות, שבתיאור המאורעות ובעיצוב הדמויות שבהם, התגלה כשרונו של היסטוריון וביוגרף, סופר ומבקר. תרומותיו המיוחדות של שז"ר לחקר ההיסטוריה היהודית היתה בביסוס ההנחה, כי ציר ההיסטוריה העברית בגולה, היא השאיפה לגאולת ישראל בארץ־ישראל. רעיון, שהיסטוריונים כגרץ ודובנוב, התעלמו ממנו.

בכל מקום שם ישבו המוני יהודים, צמחה מאליה השאיפה הטבעית לשלטון עצמי קהילתי, והאוטונומיה היהודית בגולה הכשירה את הלבבות לחידוש העצמאות הלאומית בארץ ישראל. הנחתו זו מאמתות, לדעת שז"ר, תולדות ישראל מראשית המאה הט"ז ועד ימינו, וכפי שהוכיח במחקרו ההיסטורי „ההנהגה היהודית העצמית במדינת פולין", שנתפרסם ב„דער יודי" למ. בובר במאי 1916. השלטון היהודי האוטונומי בפולין („ועד ארבע ארצות" וכד') שהתקיים ממחצית המאה ה־16 עד המאה ה־18, לא נוסד — כפי שסבר הרכבי — על־ידי ממשלת פולין לשם גביית מסים, אלא התפתח מבפנים וצמח משרשי ההוי הלאומי.

מחקרים ראשונים

עם זאת, לא עלה על דעתם של מנהיגי ישראל הרעיון של אפשרות קיום לאומי בגולה (כפי שסברו דובנוב וה„פולקיסטים" שלו). דווקא בתקופת האוטונומיה הלאומית היהודית בפולין, צצו יהודי פולין בהערצה אל מקובלי צפת.

ר' גדליה מהעיר סמיאטין, מחברו של הספר הקטן „שאלו שלום ירושלים" ששז"ר גילה חלקיו השונים בספריות שונות ופירסמו בצירוף מבוא ב„רשומות", ספרו הוא תרומה חשובה לחקר תולדות הישוב העברי בארץ ישראל.

במחקריו על השבתאות בערך „שבתי צבי" באנציקלופדיה היהודית הרוסית, במאמרים על שמואל פרימן, מזכירו של שבתי צבי, סופרו של משיחו ו„על משמשו של שבתי צבי", מסביר שז"ר, שהרקע להופעתה של גזירות ת"ח ות"ט בפולין, סכנת הגירוש שריחפה על היהודים בארצות אחרות והציפיה לגאולה בחוגים מסויימים.

השלמה למחקרו על שבתי צבי ותנועתו, הוא מאמרו „ארבע מאות שנות שלטון תורכי בארץ ישראל". עלייתם של יהודים מספרד ופורטוגל לארץ ישראל, הביאה לשגשוג כלכלי בארץ. כשם ששימשה אז צפת מרכז לתעשיית טקסטיל עניפה, כן היתה למרכזה הרוחני של הקבלה, ועולי רגל צעירים רבים באו לארץ, כדי לשמוע תורה בהלכה ובקבלה. ארץ ישראל וצפת בראשה היתה למרכז רוחני של העם היהודי כולו. שז"ר הוכיח שדור כהנא לא הבין את דמותו הזוהרת של האר"י, אביו הרוחני של המרכז החדש בצפת, אשר היה כמגדל אור לגלויות. כשם שמתח ביקורת על גרץ, שלא תפס תקופת האר"י ותלמידיו ר' חיים ויטאל וישראל סרוק. כידוע לא הגיעו אלינו דבר מדרשותיו של רבי יהודה החסיד, שדרש בקהילות ישראל ועורר את שומעיו לעלות לארץ־ישראל. והנה רמז קדום, כי קטע מדרשתו זו נשמר בספר „אורי וישעי". חיפשו שם מלומדים — וביניהם החוקר ש. מאן — ולא מצאו. עד שהשיג שז"ר את הספר „אורי וישעי" לר' אברהם הכהן ומצא שם בדף ב"ז קטע זה מתוכחתו של ר' יהודה החסיד.

ענייני לשון

עבודה חשובה עשה שז"ר בתחום החקר של הלשון האידיש. עוד בורוכוב בשעתו סבור היה, כי כדי לעמוד על התפתחותה של הלשון האידיש, צריך לבדוק את כל ספרות השאלות־ותשובות שבהן כלולות דברי עדויות לפני בתי־דין של רבנים. בורוכוב התחיל במחקר זה ושז"ר המשיך עבודה זו של מורו ורבו. בשנות מלחמת העולם הראשונה, ישב שז"ר בספריית הקהילה בברלין וכן ביקר בערים אחרות שבהן ספריות יהודיות, ועבר על ספרות השאלות־ותשובות מן המאות הט"ז ועד המאה הי"ט, שבה מצויים דברי עדויות באידיש והיא משקפת את התפתחות שפת הדיבור הזאת במשך מאות השנים בכל הארצות בהן דיברו אידיש.

מן הצד השני הרי מצוי בחומר תעודי זה אוצר בלום של תעודות על חיי היהודים בימי הבינים; החיים הכלכליים, היחסים בין היהודים לשכניהם, חיי הקהילה הפנימיים, חיי המשפחה, תרבות וחינוך, מנהגים, מלבושים, ענייני ההגירה של היהודים וכדומה. כן מצויות כאן עקבות של מאורעות היסטוריים — מלחמות, פרעות וגירושים. רק כרך אחד מן החומר העצום הזה, פירסם שז"ר ב„היסטאָרישע שריפטען" של ייוואָ כרך א'. מחקר זה מיוסד על כ"ב ספרים, כולל 268 קטעים, בתחילת כל כרך ניתן שם הרב המחבר בצירוף פרטים ביוגרפיים. תוכנו של הספר והקטעים באידיש המופיעים בו.

את חקר המקרא שלו פתח שז"ר בספרו „תולדות ביקורת המקרא" (בשותפות עם הד"ר סולוביצ'יק) שיצא לאור על פי הזמנתו ובעידודו של ח. נ. ביאליק ונועד להיות החיבור הראשון בסידרה של ספרים רבים במקצוע זה. בשנים עשר פרקי הספר, מסופר על הביקורת שבמסורת המקרא, ביקורת בתלמוד, ביקורת הקראים והביקורת לפי ספרי הדקדוק והחקירה הדתית, ולפי ברוך שפינוזה. ונסקרת כאן הביקורת המדעית לכל תקופותיה, וכן לפי הספרות העברית החדשה: בן זאב, שי"ר, יש"ר, שד"ל, רנ"ק שור ועוד.

אור אישים

רבות הן סגולותיו של הספר „אור אישים" על ע"ב המסות שבו אשר זיכוהו בפרס ביאליק לספרות יפה, כשרון רב השקיע שז"ר במסתו הספרותית המעמיקה שהיא מיזוג של הגות, חזון ושירה וכתובה בלשון עסיסית עשירה ומלוטשת כאבן חן, מתוך נימה אישית אינטימית, המקרבת אל לבנו את האישיות שמדובר עליה. אור האישים הדגולים הללו, מזהיר שבעתיים לאור אישיותו של המחבר, ומסותיו נקראות כשירה בפרוזה רוויה רצוף אהבה והערצה. צאו וראו באיזו אצילות רוח ספד לזאב ז'בוטינסקי — יריבו האידיאולוגי — זכר לו חסד נעורים וקשר כתרי תהילה לראשו, ובדבריו הנלהבים על פרופ' צבי פרץ חיות, שנאלץ להקריב את הקאריירה המדעית שלו על מזבח עבודתו הציבורית למען קהילתו הגדולה ולמען התנועה הציונית, הוא ציין: „אולם הוא כאילו במתכוון לחם בגורל בית היוצר ויוכל לו. בזרוע היפנה את חיי רוחו מן הספר המחקר, ואפילו מחכמת המדואה, והכריח את עצמו להתמסר אל נבכי החיים של הדור ושל תנועת שינוי גורלו של הדור. הוא חש כראוי את כובד קרבנו וכאילו שמח לדי. כלום לא הדהד כאן שלא מדעת גם בצערו האישי של שז"ר, שתעבותיו הציבוריות עקרו אותו בכל פעם משולחן המחקר שלו אל עבודתו הציונית והסוציאליסטית?

ולא סתם זכרונות הם פרקי ספרו השני „כוכבי בקר" אלא תיאורים הרוויים אהבה וגעגועים על ימי הילדות בבית אבא ב„חדר" וב„ישיבה" על מלמדיו ומוריו ועל ה„מגידים" אשר פקדו את העיירה, וביניהם ה„מגיד ממינסק" שכבש את לבם של שומעיו; ועל ה„שטיבלאך" החסידיים, ועל ארגון ההגנה העצמית הראשון בעיר ועוד.

כתר תפארת העטיר שז"ר על ראשה של צפת, עיר המקובלים וחוזי הגאולה, במסתו המזהירה „צופיך צפת", שבה תיאר את דמויותיהם הזוהרות של האר"י ונוריו, של בעל השולחן ערוך ר' יוסף קארו ושל הפייטנים המופלאים ר' ישראל נג'ארה ורבי שלמה אלקבץ. ואל ההימנון לצפת בתקופת זהרה, מצטרף הפרק על טבריה, שבה חלמו והגו ר' חיים אבולעפיה, ר' חיים בן עטר, ר' נחמן מהורודנקה ואחרים.

שירה בשתי לשונות

שז"ר שהיה משורר במגנו ובשורש נשמתו, קבע עיתים גם לשירה בשתי הלשונות, בעברית ובאידיש. ולדוגמה הפואימה: „בין איתני גולה", המיוסדת על מגילת הזכרונות לר' יוסף ולמן איש רוזהיים, והיא שיחה דמיונית בין הפרנס, שהתכונן להופיע לפני הקיסר ולהשתדל לפניו שימתיק את גזירות שריו על היהודים, ובין שלמה מולכו, שבא אז לרגנסבורג לבקש מן הקיסר, שיעזור לו במלחמת היהודים נגד התוגר לשיחרור הארץ הקדושה מידו. הפרנס השתדלן חושש פן יעורר מולכו את חמת המלך בדרישתו זו, ולכן הוא מתחנן לפניו, שימשוך ידו מנסיונו זה. אולם שלמה מולכו בעל הקומה הזקופה, אינו יורד לעמקה של שתדלנות נכנעת זו, וכדי למלא את שליחותו המשיחית, אינו חושש מפני זעם המלך.

ולדוגמה משיריו באידיש הוא הזיון הבאולה בשם „תפילת מתתיהו אשכנזי בלודי", שנשלה מטעם אנשי שבתי צבי הכלוא במבצר התורכי אל קהילות ישראל במצרים, כדי לעודדם לאמונה. שז"ר העתיק לעברית שירה אידיש, כגון משירי רחל, משירי חיים גראדה, ועוד, ובספר מיוחד יצא תרגומו העברי לשירי מאהגדרה מלך נפאל. פרקים רבים נוספו במהדורה המורחבת של ספריו „אור אישים" (בשלושה כרכים) ו„כוכבי בקר" (בשני כרכים). כן הופיעו בשני כרכים מבחר מאמריו הדנים בנושאים שבתנועת העבודה בישראל. ובספרו „אורי דורות" נאספו מחקרים והארות לתולדות ישראל בדורות האחרונים. שז"ר השקיע מכשרונו וטוב טעמו גם בעריכה ובעריכתו יצאו כתבי־עת רבים באידיש ובעברית כגון: „אויף דער שוועל", „אחדות העבודה", „הקונטרס", העתון היומי של ארץ ישראל העובדת „דאָס וואָרט" ושנים רבות ערך את „דבר" ואת כרכי שנתון „דבר".

חשבון הנפש של המדע בן זמננו

מאת פרופ' מ. זילברג

א

במאמרי זה רוצה אני לדון באותה כמיהה דתית המקננת עתה מאחורי הבולמוס המאטריאליסטי של הדור. דורנו הוא מן האומללים בהיסטוריה האנושית. שתי מלחמות־עולם עברו עליו כמכבש, חיללו ההדרו את השקפת־העולם שלו. מי כאתנו עוד זוכר את האידיליה ששררה בעולם לפני מלחמת־העולם הראשונה? בה־בילנו היא חלום שגנוז, עבר ש־איננו, הספירה שלנו מתחילה באחד לאוגוסט 1914, ועדיין נתונים אנו באותו כור־היתוך, שהחל לערבל את חיינו בתאריך הפאטאלי ההוא.

ואולם המערבולת הקשה שהאנו־שות שרויה בה זה ששים שנה, אף לה הגיון משלה. מנקודת־ראות היס־טורית, היא איננה אלא חוליה אחת קטנה בשרשרת הארוכה של ההת־פתחות האנושית. דרכה של ההיס־טוריה איננה בקו ישר, הקו שלה שבור, זיגזאגי, מרוסק, נסיגה ו־התקדמות, התקדמות ונסיגה, אלה הן התנודות הנצחיות של החיים, זו היא האנרגיה של „האתר ההיסטורי" המצעידה את האדם לקראת ייעודו האחרון.

המדע המודרני רואה, כידוע, בכל תופעה פיסית אנרגיה של גלים: גלי אור, גלי חום, גלי רדיו, וכפי ש־אומרים עכשיו גם — גלי גראוויטציה. נראה הדבר, שגם העולם ה־רוחני מלא גלים ותנודות, כל גל הוא תנועה, וכל תנועה התקדמות ו־נסיגה כאחד, ורק הסכום הכולל של כל התנועות קובע את כיוון הגלים, אם לקידמה ואם לנסיגה. תקופתנו היא תקופת הגלים הקצרים ביותר, בעלי התכיפות הגבוהה ביותר: הגענו לשיא התכיפות, לשיא הזעזועים — עוד עלייה קלה בדרגה והתוצאה ת־היה חוסר רגישות, אדישות מלאה, כשם שמערכת העצבים של העין איננה מסוגלת לתפוס את הזעזועים התכופים מדי של הקרניים האול־טרא־סגולות.

אולם, מה הוא הכוח הפועל מ־אחורי גלים אלה, מה היא האנרגיה המפעילה את הזעזועים החברתיים, מה היא התבונה היסודית בנפשו של אדם בן־דורנו — שסיבכו אותו ב־תקופה כה קצרה בכל המהפכות וה־מלחמות? הרי לא מקרה הוא, ש־דווקא המאה העשרים, אשר עדיין לא הגיעה לסופה, נתברכה כביכול בכל כה עשיר של מלחמות, מה־פכות וקונטר־מהפכות. התשובה ל־שאלה אנו מוצאים בתהליך ההתפת־חותה של המחשבה האירופית, לא של המאה הנוכחית אלא של המאה הקודמת, של אמצעיתה וסופה של המאה שעברה.

ב

הבה נראה, איפוא, מה הוא הרעיון שמשל בכיפה בתקופה ההיא, הרעיון הגדולי שקבע את עתיד אופיו וה־כתנתו של בן התקופה.

המאה ה־19 היתה כידוע, מאה של תגליות ואמצאות למופת: החל ב־גילוי עקרון הדינאמו של שנות ה־שלושים וכלה בתגלית הראדיום של שנת 1898 — דרך שורה ארוכה של חידושים וגילוים בשדה הפיסיקה, הכימיה, הביאולוגיה וכל שאר ענפי המדע. שמותיהם של דלטון, פאראד־י, גלוואני, דארווין, מנדלייב, קירכ־האוף, היו הכוכבים המזהירים ש־דרכו על שמי תקופה מפוארת זו. שינו את מחשבתו ודרכי־מחשבתו של בן התקופה והפגינו בפניו את הכוח שבעזרתו הוא עתיד להגיע לשלטון על הטבע הדומם.

האדם בן המאה האחרונה ראה את הקידמה הענקית של המדע. ראה את כניעתם של איתני הטבע לשלטון האדם וחימה בלבו כי הנה הצליח להיכנס לפני ולפנים של המרום ול־הציץ אל היכל היצירה. עד כדי כך שבסוף המאה, לאחר תגלית הראדיום וקרני ה־X, הדעה הכללית היתה, כי המחקר המדעי הגיע לשיא יכולתו וכי כל מה שתלמיד ותיק עומד לחדש לא יהא אלא „פרפראות ל־חכמה", שלא יהא בכוחן לשנות את התמונה המדעית הברורה של העולם כפי שהצטייר במוחו של בן התקופה. עכשיו אנו יודעים כי לא כן הדבר, כי כל התפיסה המדעית של המאה ה־19 היתה מסולפת מיסודה — לא רק בלבד שהמדע לא הצליח לגלות לו הכל, אלא לא הצליח לגלות לו כמעט כלום. אנו יודעים כי לא רק לא נכנסנו לפנים, אלא עדיין עומ־דים אנו, כעניים בפתח, על מפתן ה־היכל, וכי ספק גדול הוא אם בכלל נצליח אי־פעם להציג כף רגלנו מ־עבר למפתן.

אך לא כן היתה דעתו של המדע המתרברב והכל־יודע שלפני איינ־שטיין, הייזנברג, רותרפורד ושאר חוקרי הפיסיקה האטומית והסוב־אטומית של המאה העשרים, ואידי־אולוגיה זו טבעה את חותמה בהש־קפת־עולמו של בן־התקופה ועדיין רישומה ניכר בפרצופו הרוחני של האדם בן המאה שלנו.

האדם, בדומה לכל יצורי הטבע, נתון לחוקי האינרציה, חוקי ההת־מדה. הוא אינו משנה את הרגליו, קל וחומר את השקפותיו. התוצאה מכך היא, כי האדם בן המאה העש־רים, פועל לפי האימפולסים הישנים של המחשבה המדעית, שמשלה ב־כיפה בסוף המאה הקודמת. תוך־פניתו של האדם המודרני, יהירותו התרברבותו, חוסר־הצניעות וחוסר־הענווה שבו, בטחונו העצמי המופרז, גסותו ושישונו אלי קרב — כל אלה אינם אלא ילדים חוקיים, או בלתי־חוקיים לאסכולה של המדע המת־רברב והכל יודע. כי אם העולם ה־מוחשי, הנראה לעין, הם אמנם ה־כל, ואין לפניו כלום ואין לאחריו כלום, אם „הכל שת תחת רגליו", והוא שולט ורודה בכל, אם באמת הצליח האדם לפענח את כל תעלו־מות הטבע וכל סוד לא נסתר מפניו — כלום יש מקום לענוותנות כל שהיא, כלום יש טעם להתעכב לרגע קט ולתהות „מה למטה מה למעלה, מה לפנים ומה לאחור"? כלום ראוי לשאול את השאלה ה„בטלנית" ה־זאת, מה טעם ומה תכלית לכל ה־המולה הבלתי־פוסקת הזוז לא, לא כדאי לבזבז את הזמן על שטויות, חקירות והויות כאלה הן יכולות, רק להאט את קצב הפעלתנות שלו, ל־שתק את מרצו ולהסיח דעתו מן ה־מטרה הנשגבה שהציב לפניו והיא: הכנעת הטבע, כיבוש העולם.

אולם — וזו היא התולעת המת־חילה לכרסם את לבו של ה„הומו סכניקוס" שלנו. זה היושב הבא ל־נקר את מוחו — ומה אם יתברר שהוא אינו כלל וכלל רבון העולם, אלא בורג קטן אחד, בלתי־חשוב ו־משועבד לחוקי התנועה של מכונה אדירה? הוא שולט בחומר — כך אמרו לו, כך אמר לעצמו; אך מה רב המחיר שהוא משלם בעד שלטון אילוזורי זה: כלום אין מערכת עצ־בים בריאה, תקינה, בלתי־מרוסקת, משהו ראוי יותר לאין ערוך, מן ה־שלטון המדומה שהוא שולט כביכול על הטבע הדומם? הפיסיקה הקלא־סית לימדה אותנו פעם, כי כמות האנרגיה בעולם היא קבועה ובלתי משתנית, היא איננה נוצרת ואיננה הו־לכת לאיבוד, אלא רק פושטת צורה ולובשת צורה — ומי יודע, אולי גם הכוח הכביר, שהוא מפיק בצורת ה־מכונות המשוכללות שלו, איננו אלא צורת אנרגיה אחרת של אותו „חומר נפשי" — עצבים, מוח, בריאות — שהוא מכלה בידיו ביצרו מכונות אלה!

שאלות אלה וכיוצא בהן התחילו מתרוצצות במוחו של האדם בן־זמננו, והוא נבוך ואינו מוצא להן פתרון. הוא אינו יכול לסגת כי שרף אחריו את הגשרים. והוא מתקדם במעלה ההר, אותו הר שהוא עצמו יצר לו להרבות סיבוכים, כדברי קה־לת: „ראה זה מצאתי, אשר עשה אלוקים את האדם ישר, והמה ביקשו חשבונות רבים"...

ג

תפיסה מלאנכולית זו, הרגשת ה־בדידות חוסר־הישע, הגוברת והו־לכת בלבו של האדם המודרני, מו־צאת לה חיזוק ומזון ברוחות החד־שות הנושבות בחלל המדע וביחסם של גילויי המדע אליו: הוא מגלה ואינו מבין, שולט ואינו משיג.

האסכולה המדעית של המאה ה־עשרים הורידה את האדם ממרומי האולימפוס והעמידה אותו במקום צנוע ביותר. אין המדע החדש מת־יימר להבין את הטבע, או לגלות את סודותיו. הוא מודה בהכנעה, כי ה־טבע בכלל אינו נתון להשגה, וכי כל תפקידו של המדע אינו אלא לר־שום את הופעות החיים ולהביא אותן בצורה קצרה ביותר. המדע המודרני אינו מנסה להסביר את חוקי הטבע, אינו מנסה לבאר. הוא קובע אותם ומנסחם. באמצעות נוסחה מתימטית, שהיא הקצרה ביותר והאלגאנטית ב־יותר. בתקופת הפיסיקה הקלאסית, הניוטונית, ששררה עד תחילת המאה הנוכחית, היתה שאיפתו העיקרית של המדע להסביר את חוקי הטבע, לבאר אותם בשפת החיים, באמצעות „מו־בנות" לקוחות מן הסביבה היומ־יומית. אם האדם לא הבין כיצד כו־כבי־הלכת נעים סביב השמש, בא ניוטון והסביר כי עצם תנועתם אי־נה אלא נפילה אל השמש עקב ה־משיכה של זה האחרון. האדמה — אמר ניוטון — נופלת אל השמש; בדיוק כמו שהתפוח נופל אל ה־אדמה... וכך הוא קירב את התופעה לשכלו של האדם, והלה הבין וחדל להציג שאלות. וכך לגבי הפלוגיסטון של ימי־הביניים, וכך גם לגבי האתר בתקופה החדשה — האתר אשר ב־מותו (ועקב הנסיון הבלתי־מוצלח של מורלי־מיכלסון) הוליד, בשנת 1905, את תורת היחסות הספציפית של אל־ברט איינשטיין.

דברי ההסבר של הפיסיקה הקלא־סית מזכירים לנו את הסיפור הידוע על הטלפון והקפיץ. יהודי אחד ביקש פעם את ידידו המלומד להסביר לו את הפלא הגדול של הטלפון. טרח הלה ויגע, והיהודי לא הבין. עד ש־לבסוף ניצנץ רעיון גאוני במוחו של הנשאל, ואמר לו: אתה יודע, בתוך השפופרת, על־יד הממברנה, יש קפיץ קטן, והלה מעביר את הקול. נחה דעתו של היהודי והשיב: כעת ברור לי הכל; אם יש קפיץ בטלפון, אין פלא ששומעים את הקול... כזאת היתה דרך ההסברה של המדע עד התקופה החדשה ועד בכלל. עיקר מהותה היה: חילופי מושג במושג, הסברת תופעה אחת חדשה, בלתי־מוכרת, על־ידי תופעה אחרת ותיקה ממנה, שהאדם כאילו מבין אותה יפה־יפה, מן הטעם הפשוט שלבו גס בה והוא הספיק להתרגל אליה מ־שחר ילדותו.

לא כן הדבר בדרכי המחקר של המדע החדש, המדע בן המאה העש־רים. המדע החדש אינו מסביר כלום, אינו מסביר את הטלפון, מפני ש־אינו מבין את הקפיץ... בשבילו כל הטבע כולו הוא סימן־שאלה, סוד כמוס, שאולי לא יפוענח לעולם. המדע החדש אומר, כי כל זמן ש־האדם לא הצליח ליצור אף תא קטן אחד, טיפת פרוטופלאסמה אחת, הרי זו חוצפה מצדו לטעון כי השכיל אף בכשור להעלות את המסך הפרוש על פני היצירה. המדע החדש, לא רק שאינו משתדל לבאר את תהליכי ה־טבע אלא אף אינו מסוגל לתאר אותם, כפי שהם קבועים כתמונות במוחו של האדם. אם, למשל, תורת היחסות, על־פי „פאראדוכס התאו־מים" שלה, מלמדת אותנו, כי יכול לקרות בחיים מצב משונה בלתי־הגיוני, שתאום אחד יהיה יותר צעיר מאחיו, התאום השני, שנולד יחד עמו לאשה אחת. ואימתי יקרה דבר כזה? הוא יקרה, אם התאום האחד יהיה מעופף בחלל, בבהירות ה־קרובה למהירות האור (300.000 קילומטר לשניה), והשני ינוח ב־עריסתו על הקרקע, וזאת, משום ש־מרוצת הזמן שלו איטית יותר, גם שזה כמרוצת הזמן של התאום הנח: מרוצת הזמן שלו איטית יותר, והוא דפיקות לבו הן איטיות יותר, והוא אינו מזדקן מהר כל־כך כמו אחיו.

הזמן, אומרת תורת היחסות, הוא גודל משתנה, „פונקציה של המהי־רות", ובמידה שגדלה המהירות בה במידה קטן ארכו של הזמן. ואולם דבר זה — האטת מהירותו של ה־מפעם — מתרחש רק כאשר מהי־רותו קרובה למהירות האור, ולכן אנו, בני־אדם רגילים בטבע, איננו מרגישים בכך. כי אין בחיים מהי־רויות כאלו, ואפילו אווירון הטס ב־מהירות הקול, מהירותו איננה אלא אחת ממיליון; בערך של מהירות ה־אור, והטייס לא ירגיש באטאת מ־הירותו.

ואם תורת הקוואנטים מלמדת אות־נו (או לימדה אותנו עד לפני כמה שנים, כי עתה נתגלתה מחלוקת ב־תחום זה), כי אותו אלקטרון, הסובב כירח את גרעין האטום, יכול להיות רגע אחד במסלול אחד, ורגע שני במסלול שני מבלי להיות אף רגע קט אחד בין שני המסלולים, הרי דברים אלה, וכיוצא בהם, הם דברים אשר המוח האנושי אינו תופס אותם (אינם יכולים להצטייר במוח) אפילו לא מוחות כמו איינשטיין ופלאנק.

יחסו של המדע אל השכל הבריא, ה„קומון סנס", שהוא — לדברי איינ־שטיין — הרשמים שאדם קולט עד הגיעו לגיל 18, הוא יחס של זלזול וביטול. הוא אינו פונה כלל אליו, ועל אחת כמה אינו מבקש את עז־רתו. הוא, השכל הישר, הבריא, ה־פשוט, אינו מסוגל כלל להבין את תהליכי הטבע כמות שהם; להיפך: הוא מסלף אותם, מזייפם, מדעת ו־שלא מדעת, בהתבוננו בהם דרך ה־אספקלריה הפגומה והמטעה של חוי המציאות. ישנו רק אשנב אחד קטן אשר דרכו יכולים להציץ אל מעבר לחיי המציאות, והוא המחשבה ה־מופשטת, הבלתי־מוחשית, של ה־מתמטיקה הטהורה.

„הטבע כתוב באותיות המתימטי־קה" אמרו הקדמונים. פתגם זה מ־עולם לא נתקבל ברצינות כה גדולה כמו בתקופתנו. והנה, הנוסחה ה־מתימטית אינה מתארת את הטבע, אינה מסבירה או מפרשת אותו, אלא קובעת אותו כמות שהוא ויהא אשר יהא החידוש או הפלא והתמהון שבו.

שפת המתימטיקה לחוד ושפת ה־מציאות לחוד. הראשונה מדברת ב־סמלים, השניה — בתמונות. אך טעות היא לחשוב כי אין קשר בין השנים, יש וישנו שפת המציאות ה־מתבטאת בהשגת תוצאות קונקרטיות של נסיונות מסויימים, ממריצה ל־עתים תכופות את החוקר להפוך תו־צאות אלה לחוקים כלליים, מופש־טים, שהם הא"ב של המתימטיקה ה־בלתי מוחשית.

והרי דוגמא מצויינת לכך:

בשנת 1915 הודיע איינשטיין, כי התורה הקלאסית על שימור החומר ושימור האנרגיה אינה נכונה, וכי החומר, הנצחי כביכול, עלול ל־העלם כליל ובהיעלמו — לשחרר כמות עצומה של אנרגיה. תורה מ־הפכנית זו קיבל איינשטיין בנוסחה מתימטית קצרה: $E = MC^2$ — E (אנרגיה) שווה M (מאסה) כפול C (מהירות האור) בריבוע. משוואה זו, שהיא אחד מיסודותיה האבס־טראקטיים — והחשובה ביותר והאב־סטראקטית ביותר — של תורת ה־יחסות, הסיק איינשטיין מתוך גילוי אחר שנעשה אף הוא ע"י איינשטיין והוכיח כי קרני האור הם לא רק אנרגיה אלא גם מאסה (חומר), ה־נמשכת בכוח הגראוויטאציה של ה־שמש. ואם מצלמים שני כוכבים ה־נמצאים משני עברי השמש, רחוק רחוק מאחוריה (צילום כזה אפשרי רק בזמן ליקוי חמה), הקו המאחד את שני כוכבים ייראה רחוק יותר מכפי שהוא באמת, משום שקרני אור הכוכבים העוברים, יימשכו אל השמש, ויעקמו את קו האור המגיע אל האדמה.

והנה, ביום 29.5.1919, כשהיה לי־קוי חמה בטיפליס אשר בקאוקז באו לשם מלומדים רבים ומשבדקו את תורתו של איינשטיין בעניין ה־גראוויטציה של השמש, מצאו כי קרני האור של הכוכבים שמאחורי השמש התרחקו זה מזה בדיוק במידה שקבע. מציאות הגראוויטציה בין ה־כוכבים והשמש הוכיחה את נכונות הגדרתו של קרני האור כמאסה ה־עלולה להימשך אל איזה שהוא חומר הנמצא על־ידו, והצדיקו את ה־משוואה הנ"ל. נוסחת המשוואה הנ"ל הראתה לנו, כמה אנרגיה עלינו ל־השקיע, כדי לכלות את החומר, והיא איפשרה את המצאת פצצת האטום שהוטלה על הירושימה וסיימה את מלחמת־העולם. השמדת 160.000 אנ־שים בבת אחת היא המציאות ה־איומה ביותר של האנושות, והיא אינה אלא פועל יוצא־ישיר של נוס־חה מופשטת, בלתי־מציאותית, ש־ניצנצה במוח של מלומד יהודי.

ד

ובכן, זו היא הנקודה שבה עומד האדם המודרני ביחסו אל גילוי ה־אמת, וביחסם של גילויי הטבע אליו. הוא מגלה — ואינו מבין, שולט — ואינו משיג. לאמיתו של דבר, כל מה שהוא עושה אינו אלא מעשה־כישוף: הוא יודע את איתני הטבע, יודע להוריד אותם במצוותם, אך לא בדרך ישירה, אלא באמצעות של נוסחות־קסמים, שהרכבם ידוע לו, אך לא מהותם. כאותו מקובל גדול היודע את צירופי השמות, אך לא משמעותם הוא עומד, תוהה ומש־תומם, על הכוח הצפון בצירוף ה־בלתי־מובן והסוד־הנורא.

כך עומד האדם המודרני פנים־אל־פנים עם הטבע, ולנגד עיניו השלט הגדול, שעליו חרותות המלים ה־גורליות: במופלא ממך אל תדרוש! זוג עיניים נתן לך הבורא, וזוג אוז־ניים, חוש הריח, חוש הטעם וחוש המישוש — וזה הוא בערך הכל. אין לך בעולמו של הקדוש ברוך הוא אלא ד' אמות של החושים בל־בד. על כרחך אתה חי במיטת ה־סדום שלהם, ואינך יכול לחרוג מ־מסגרתם. הגעת לכיבושו של עולם — אוליז — אבל לא הגעת ל־כבושו של עולם, וככל שתרבה דעת, וככל שתעמיק חקור, כן תיתקל יותר ויותר באותו קיר אטום המפריד בינך ובין הוויות העולם.

(סוף בעמוד 6)

בשבילי קדומים

מאת י. סלעי

פרק ד' בספר בראשית, על כ"ו פסוקיו, המספר על ראשית האנושות ושהותו של האדם והשתלבותו בתוך הבריאה, אחרי שני הסיפורים על סדר הבריאה ויצירת האדם, נראה כמובלעת על רקע קודמיו, בשני ה־סיפורים הקודמים הכול אומר גיבוש והארמוניה, ואילו בסיפור זה נראים הדברים סתומים, ולרוב אף ללא רציפות בין פסוק לפסוק.

התאומות מציינת את קצבו של סיפור זה. אין מעבר בין עניין ל־עניין. קין נולד ומיד נעשה לאיש — הפסוק אף אינו קורא בשמו „ו־תאמר קניתי איש את ה'". ובפסוק ג' נודע לנו: „ויהי הבל רועה צאן וקין היה עובד אדמה". וכבר מופי־עה המלה „מקץ": „ויהי מקץ ימים". קין מביא מנחה לה', והבל מביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן. אח הורג אח. הדו־שיח בין קין לה' אף הוא אין בו רציפות. קין עונה שלא כעניין לשאלה, מה עשית, גם אחרי הריגתו של הבל אפוף הסי־פור אוירת הרגע. לשאלה למה הרג את אחיו, מביע קין את פחדו שמא יהרגנו הוא „והיה כל מוצאי יהרגני".

והנה להלן מסופר על בניין העיר ויצירה. על קין נאמר „ויהי בונה עיר". מבין צאצאיו של קין היה יובל „אבי יושב אהל ומקנה". ו־יובל אחיו היה „אבי כל תופש כנור ועוגב", ותובל קין „לוטש כל־חורש נחושת וברזל". ושוב הרג: „ויאמר למך לנשיו: עדה וצלה שמען קולי, נשי למך האזנה אמרתי, כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי". הנה מדובר על נקמה: „כי שבעתיים יוק־ם קין ולמך שבעים ושבעה". ו־שוב לידה: „ותלד בן... ותקרא את שמו שת", וכאן באה שוב המלה „הרג": „כי הרגו קין". והפרק מסתיים בלידת אנוש: „אז הוחל לקרא בשם ה'".

לאחר האידיליה שבפרקים הקוד־מים כאילו קפצה זיקנה על האדם. קודרות אופפת את הסיפור. הנוף דל הוא — לא צל ולא תמימות דשא. ה־כל מעורב וגוברים יסודות התוהו. פרק זה כולו קטרוג אחד גדול. הנה פרצוף האדם בעיוותו ובעקמומיותו. דומה שכל פסוק בפרק זה הוא מפתח לתאים הכמוסים ביותר ב־נפש האדם. ומכאן נמתחים שבילים למרחבי התנ"ך כולו.

הכול מתואר כאן בקווים של מר־חשיות יתירה. המוות אינו מופיע כאן בהפשטה — גם לא החיים. לא כמו בסיפור על בריאת האדם, שם מופיעים המושגים הנעלים דמות, צלם, טוב ורע, נשמת חיים. כאן אין עץ נחמד וטוב למאכל. קין אינו יודע מוות מהו. קול דמי אחיך צועקים אליו מן האדמה. והאדמה אף היא פוצה את פיה. הכול כאן חיצוני בתכלית. תורה איננה קוראת בשם. הקריאה בשם ממקור פנימי היא באה — ו־חוה אומרת: קניתי. קניין משמע בליעת החוץ כמות שהוא מבלי ל־פתוח את פנימיותו, כאילו מה פעור הוא הטבע המעורטל; ולא החושים הדקים מופעלים כאן אלא הגסים בלבד. הטבע חשוף כאן בכל אימיו. גם תיאור מצב רוחו של קין הוא חיצוני: נפלו פניו. כאן בצדדים שלבים ודירוגים; שלא כמו בצאצאי שת, לא נזכרים בצאצאי קין מועד הלידה ומועד המוות.

באחד הפסוקים הסתומים שבפרק זה מסופר על קין: „ויהי בונה עיר" — ואולי יש לברר את משמעותו מ־מקום אחר. על בניין עיר אנו מוצ־אים בדור הפלגה: „נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים". התרבות של דור ההפלגה היא תרבות החומר. הם ביקשו לבנות גשר לשמים, ואת תכלית האדם ראו בחומר, „ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר". תרבות דורו של קין אף היא היתה תרבות של חומר. בצאצאי קין הם מאבות התרבות החומרית, של ה־קליפה ולא של התוך. גם שפת דורו של קין היא שפת הקליפה והחיצו־נית: „קניתי איש".

החומר אינו סובל אלמנט זר ב־קרבתו — כמו האש והמים המכלים את כל אשר בסביבתם, כן הורג קין את הבל אחיו. כשהחומר נפגש ב־חומר קמה על האחד לפנות מקום לשני. קין והבל, שהכתוב מזהה אותם לפי עיסוקם החברתי, ידוע שניהם לסמיון. ביניהם אין מ־קום לדו־שיח כלשהו, ועל כאחד, להכריע את השני. ואילו יעקב ו־עשיו, שהריב ביניהם היה על בכורה וברכה, דברים שמעבר לחומר ול־גשמי, היו לסמל לתרבות האנושית ולהתפתחותה.

הסיפור על קין והבל הוא הסיפור היחיד בספר בראשית על חיי האדם שלפני המבול. זו היתה תרבות ש־אינה מיוסדת על התכונות האמי־תיות של נפש האדם. הרג גורר הרג. התרבות של החומר היא תר־בות הכמות שאינה נהפכת לאיכות. ושינויים אינם מתחוללים בה. „כי שבעתיים יוקם קין ולמך שבעים ו־שבעה". ובעוד שקין, לאחר שהוא הרג את הבל אחיו, טוען, „גדול עוני מנשוא", מתפאר למך בהרג שלו כדי לכבוש את לב נשיו. „ו־יאמר למך לנשיו: עדה וצלה שמען קולי, נשי למך האזנה אמרתי, כי איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי".

בשילוב בניין העיר וההרג יש מ־שום רמז למלחמות הבנויה בתרבות האלילית, „למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעותיו". בהפגש חו־מר בחומר תבוא התנגשות, וכש־ההתנגשות גוברת היא גוברת ב־כמות. וככל שמתפשטת הטכנולוגיה נעשה צר יותר בעולם והרג הולך ורב. לאחר לידתו של שת, מסתיים הפרק במלים: „אז הוחל לקרא בשם ה'". עם לידתו של שת נאמר „כי שת לי אלוהים זרע אחר" — „ואיזה זה — מלך המשיח" (מדרש רבה, כ"ג, ז').

אור וצל

מאת שי"ן

בעיר ציריך הגדולה, בערי שוויץ, בעלת אוכלוסייה של חצי מיליון נפש, פוגשים יהודים בשעות התפילה ליד בית־הכנסת המרכזי בלוונשטר־ראסה ובאטליז והמסעדה הכשרים בסמיכות מקום. באולם־התפילה שבקומה התחתונה ישנם מניינים יומיומיים לשחרית, מנחה ומעריב. אומרי־קדיש הם עטופים טליתות ובימי אלול תוקעים בשופר גם בתפילת־מנחה.

בבנין של ועד־הקהילה ברחוב לוטאר והמסעדה „שלום" שבאותו מקום יהודים יוצאים ובאים. אף במסעדה הצמחונית הגדולה „היסלי" נתקלים ב־יהודים חבושי כיפות, מהם גם בעלי זקן ופאות, הגומעים בתיאבון צלחות מליאות מרק־ירקות. אילו בתי־מסחר גדולים ברחובות מרכזיים שייכים ליהודים, מהם חרדים, הגברים במגבעות והנשים בפאות נכריות.

בערב ראש־השנה עם השקיעה החלה נהירה לבית־הכנסת מכל חלקי העיר. באו ברגל ובאו במכוניות. באו משפחות־משפחות. אבות ובנים, גם סבים ונכדים, לבושי הדר. חליפות שחורות, חולצות צחורות ומגבעות שחורות. חליפות הנשים חגיגיות ומותאמות לביקור בבית־תפילה.

בית־הכנסת המואר היה מלא מפה לפה. המון רב. בשורות האחרונות הצטופפו צעירים רבים, רובם ככולם מגודלי שיער ומהם גם בעלי זקנים, שבפספסת רעמותיהם הלבינה כיפות־חג. כאלף אנשים ונשים, קשישים וצעירים, באו לתפילה. החזן שר את התפילות בנעימה המסורתית, לא האריך בסילסולים, ובתום התפילה נתמלאה הרחבה יהודים ויהודיות, שהחליפו ביניהם ברכת שנה טובה. מעבר השני של הרחוב, ליד בתי־הכנסת ותחנת־מוניות עמדו הרבה שוויצים ועקבו בעניין אחר נוהגי התושבים היהודים. אילו מהם, קרבו אל ידידיהם היהודים וברכום לשנתם החדשה. אחד מבין היהודים תרגם ללשונם את הפסוק הרשום בשער בית־הכנסת: „כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים". נוכחותם של שוטרים מיספר היתה כנראה נחוצה כדי שהסדר יבוצע במילואו. לא מעטים מבין המתפללים הורד במכוניות לבתיהם.

למחרת התמלא בית־הכנסת לפני התקיעות ו־בתפילת מוסף. בפינה מנובבת ערימה של טליתות ומחזורים, וכל אחד מבאי המקום, שאין לו ארגז קבוע בבית־הכנסת, נוטל טלית ומחזור מן המוכן לתפילתו. קולו הערב של החזן נשמע היטב באולם בית־הכנסת, שמתפלליו ישבו כל הזמן במקומותיהם ואמרו תפילתם בקולות נמוכים.

רבה של הקהילה, הרב ד"ר א. פתן, דרש לפני התקיעות דרשה מקיפה על מצב־היהודים והיהדות, בלשון מלוטשת וברגש כבוש תיאר מלחמת יום־הכיפור כמאורע מרכזי לתוצרה, ש־תוצאותיו יהיו ניכרות גם בשנה הבאה. בציינו, שהתחושת „כוחי ועוצם ידי" גרמה לא מעט ל־שאננות בזמן שהאויב התל בפלישה, הוא קרא לעירנות מתמדת של העם היהודי כולו במאבק על הקיום. בשנה זו השנו היטב את בדידותנו, בחינת „ויותר יעקב לבדו". הקהילות היהודיות בתפוצות מצוות לעמוד לימין מדינת ישראל כדין עזרת־אחים בכל מצביה. לא המדרש עיקר אלא העשיה. עזרה כלכלית, כלכלית ומוסרית ממשית.

הדרשה האנה מרוכזת לדברי הרב, שהקדיש רוב הדרשה למדינת ישראל וקולו רטט בתבעו נשיאת עול בשותפות עם אזרחי המדינה וחייליה. כולנו, לרבות יהודי שוויץ, בנים ל„עם לבדד ישכון" בדתו ולאומיותו, בכל אורחותיו, שכולו נאלץ להאבק עד עלות השחר של גאולה.

בלילה השני של ראש־השנה היה בית־הכנסת כמעט ריק. בקושי נתכנסו עשרות ספורות ל־תפילת ערבית. זה היה, כנראה, מאמץ רב מדי בשביל מאות היהודים שביקרו בבוקר בבית־הכנסת לבוא לתפילה גם בערב. אחד הגבאים אמר, יש הישג בביקורם של רבים כיהודים אלה בבית־הכנסת ביום הראשון לחג, שהרי הם שקועים כל ימות השנה בעסקיהם ואינם מתפנים לענייני היהודים. אל נקל־ראש באוש זה המחבר אותם למוצאם היהודי.

באותו ערב ולמחרת היו הרבה מתפללים ב־בית־הכנסת של עדת ישורון נוסח הירש־ברויאר של פראנקפורט, שמתפלליו ותיקי המקום ויוצאי קהילות חרדיות במערב.

יוצאי פולין וגליציה מילאו את בית־הכנסת אגודת אחים ברחוב אריקה, שבו התפילה ערוכה בנעימות חסידיות גלבבות, ובשטיבל שלמטה התפללו יהודים עטופים „קיטלים" לבנים, מהם שהילכו מקרן־זווית לקרן זווית ברוב דביקותם. הרב הישיש ר' מרדכי־יעקב ברויש, מחבר הספר „חוקת יעקב", יצא חסידות פולין, ששימש שנים רבות רב במקום העביר את רבנותו לבנו, ה־מתפלל בבית־הכנסת בעוד הוא עצמו קבע מקום תפילתו בשטיבל. „מה טובו אהליך יעקב". רשום בשערי בית־הכנסת.

בהפסקה שלאחר הקריאה יוצאים לפרוזדור ו־משוחחים על דא ועל הא. אומר אחד מנכבדי בית־הכנסת, בעל בית־חרושת למכשירים אלקט־רוניים, שמוצאו מפולין:

כל הכבוד לבית־הכנסת הגדול בלווונשטראסה המרכזו בימים הנוראים הרבה יהודים ליבראלים, שבראש־השנה וביום־הכיפורים מתלבה בהם ה־ניצוץ היהודי הם זקוקים לבית־תפילה משלהם, אף יהודים שמוצאם מקהילות הגרמנים רוצים להתפלל בנוסחם המדוקדק ומסודר כפי שהם מתפללים בבית־הכנסת של הרב ד"ר ז. לוי בפריינטשטראסה. ואילו אנו, יהודי פולין וגליציה, דור ראשון ודור שני, מבקשים תפילה חמה ומלהיבה, כולה תנועה וחיות, כשל אבות אבותינו. אין לנו כל עניין להיפך יהודים קנאים, ללא רוח ונשמה, כמו אחרים. אנו משכימים ומעריבים לתפילה, קובעים עתים לתורה, ושרויים באווירה שלנו בעיר זו.

בין הכמשת אלפים יהודי ציריך נמצאים עקרות יהודים־חסידים, בחלקם הניכר חסידי בלז, ש־הקימו שטיבל לעצמם בקצה וינבאנדשטראסה, רחוב קטן ושקט, שבו קבעו בבניין דמוי־צריף את בית מדרשם. הם ממשיכים נוסח „מחזיקי הדת" של בלז, שם קהילתם, בתפילה ושיעורי גמרא וחסידות. ליד בית־הכנסת שיחקו ילדים חבושים כובעי־כצחייה חסידים, שפיאותיהם גלשו משני עברי פניהם, ילדים הלומדים ב„חדר", ולקריאת הוריהם שייכנסו לתפילה, התפרצו פנימה ובנענועי־גוף בהירים, קולותיהם הענוגים, קראו בהתלהבות, „והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים".

*

רבה של הקהילה המרכזית מציריך, הרב ד"ר יעקב טייכמאן, שיחד עם עמיתו, הרב פתן עומד בראש הרבנות המקומית, אומר בשיחה, שעשרים אלף יהודי שוויץ הוכיחו יכולת־קיום בשמירתם על סדרי־חיים קבועים, באירגונם ה־קהילתי ובפעילותם הנבסיטה בהיגוד יהודי. אין זה מיקרה, שהתיפורכה לא הודה לקהילות שוויץ, שורשית ברובן הן אורטודוקסיות, אם כי פה ושם חדרו לבית־הכנסת מגמות ליבראליות. יהודי שוויצי מבוצע שברון הוא ומתהנק מכל מה שנראה לו כשינוי.

הרב טייכמן, שמוצאו מהונגריה, מודאג כמובן מריבוי נשואי־התערובת בקרב הדור הצעיר, אך בביקורים לא־מעטים מתגיירים והילדים מצטרפים לקהילה היהודית. לדבריו, גובר העניין ביהדות ועריכה בקרב נוער הנוער, שמרבה לשכות הרצאות על נושאים יהודיים.

האירגונים היהודים אגודת אחים ועדת ישורון דעתם נתונה לקבוצות מצומצמות ונבדלות, שלא יתערבו בגויים. זו קיסת, שמצד אחד מקימה מחיצה בין יהודים ללא־יהודים, ומצד שני היא דואגת רק למעטים וזונחת את המרובים. הקהילה הגדולה רואה לציונית כל אחד מבין אלפיים בתי־אב יהודים מציריך. הרבנים ופובי אנשי העדה מקיימים מגעים עם רוב המשפחות. בית־הכנסת, עריכת בר־מצווה לילדים, חופה־וקידושין לפי ה־מסורת, ומנוחת עולמים בבית עלמין יהודי, כל אלה הם הקשרים בין רבים מהם לבין עמם. מדינת ישראל מחזקת בדרך כלל את תודעתם היהודית. אך הם מאוכזבים קשה כאשר קוראים שבארץ נבבאים חוגים אנטי־דתיים והדורשים להכיר לא־יהודים כיהודים בלי גיור, כשם שעניינם הוא לבטל מנהגי־השבת בפרהסיה בתחבורה ו־בבידורים. מעשים כפואבים בתאום הכלכלה, ש־לבצטים כעורבים בהם גורמים מבכוליים, פוגעים קשה בהדבקותם על המדינה, שהיא חלון־הראוה של העם היהודי כולו.

גילוי מאיר בקרב יהודי ציריך הוא אירגון בני־עקיבא, הגדול בבניין ורב־הערך בבניין ב־קרב ארגוני הנוער היהודים בשוויץ. מאות צעי־רים, רובם סטודנטים, מצאו בתנועה חלוצית־דתית זו את היהדות ביופייה החברתי־מוסרי, כולה אידיאה הנוצבת בהם אבהנה ובהכרה עמוקה. אחד מחברי בני־עקיבא, בן לבית רחוק מיהדות, אומר לך: „יהודי שוויץ נבנים אותם בית־עלמין אידיש. יהודים שרצונם העיקרי להיקבר אחר מותם בבית־עלמין יהודי. אף רצון זה הרים בפני כמיסה. אך אנו, בני עקיבא, עניינו להיות כל חיינו כיהודים, ללא יהודו כלשהו. קבוצות ההנהלות בני עקיבא, ישיבות בני עקיבא, חלוציות יהודית כאורח־חיים מתמיד, הן מופת לעולמנו היהודי".

חברי בני עקיבא מקדשים את השם בהליכו־תיהם, אומר הרב טייכמאן, שמספק סיוע רוחני להתפתחותו של הארגון, ומביא ראייה מכמה וכמה צעירים, שבשירותם שירות־חובה בצבא השוויצי, לא זו בלבד שמקפידים על הנחת תפילין בכל בוקר ועל מזון כשר, אלא גם על הרחקת שעטנז במדיהם. עשרות חברי החברות בני־עקיבא עלו לארץ והתיישבו בה בישיבת־קבע.

לדעתו של אחד השליחים, שפעל שנים מיספר בבני־עקיבא, יהודי שוויץ בחלקם העיקרי מעריכים עבודה חינוכית־דתית בקרב בניהם ובנותיהם, ואף הנערים והנערות בעצמם בוחרים בתנועה יהודית מקורית, שמקנה השקפה ומסילה מצוות, אחד מחניכים, בן לבית חילוני, שהחל לדקדק במצוות, ביקש ממנו באופן דחוף לקשור ציצית בחולצתו והן ישתלשלו החוצה, כדין „וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ד'". הוריו התנגדו לכך, אך הוא עומד על דעתו ומברך יומיים בשמחה להתעטף בציצית. תנועת בני־עקיבא, ש־קבעה במרכז מצוות העלייה לארץ, גם אלה מחבריה שטרם החליטו לעלות הם יהודים שומרי־מצוות ופעילים למען מדינת־ישראל.

תנועת־נוער זו, שהגיעה להישגים מרשימים, בעזרת שליחים מעולים ובהקמת ישיבה תיכונית באחת מערי שוויץ, היא עשויה לרכז סביבה מאות צעירים נוספים ולהיות גורם מכריע ב־עיצוב דמותה של הקהילה היהודית. משימתה של תנועת בני־עקיבא בא לקרב נוער חילוני אל היהדות ולקרב נוער חרדי־קיצוני מושפע מארגונים אנטי־ציוניים, למדינת־ישראל.

אחד מראשי המזרחי במקום אומר, שאמנם הציונות הדתית כולה, המזרחי, פועלי המזרחי ובני עקיבא, ניכרת היטב בציבור לעומת ארגונים ציוניים אחרים, אך טרם חדרה לחוגים חרדים הנתונים להשפעה קיצונית. בעוד רבנים ועסקנים הקרובים לנטורי־קרתא מקטרגים ללא סייג על „המדינה הציונית", אין כאן הסברה ראויה לשמה, בעל פה ובכתב, שתבהיר עמדת המזרחי לבעיות הדתיות בארץ. או אינם יודעים ידיעה עניינית מדוע המפד"ל השתתפה בממשלת גולדה מאיר ואיננה משתתפת בממשלת רבין, ומה האפשר שיבת המפד"ל לממשלה.

דרכה של תנועת המזרחי, היא דרך האמצע, טעונה מסבירים בעלי רמה מחשבתית וציבורית גבוהה, הוא אומר, שכן במליצות־תעמולה אי־אפשר להסתפק בין יהודי שוויץ. הוא הזכיר שמו של פיסיקאי דתי נודע בירושלים, ש־בהרצאותיו המעמיקות בביקוריו בציריך הבהיר עקרונותיה של הציונות הדתית. אך בדרך כלל אינם באים שליחים בעלי שיעור־קומה, שביכולתם לשכנע בהסברתם. יש לדבר אל אקדמאים, ה־מבקשים לירד לעומק הבעיות, ויש לדבר אל הנוער החרדי שבו גם בני־תורה, השואלים שאלות נוקבות.

קל להיות יהודי לא־איכפת, השקוע בעסקיו הפרטיים, ולא קשה להיות חרד קיצוני השופך אש וגפרית על המדינה, הוא אומר, אך קשה להיות כמזרחי, ובשוויץ כבכל ארצות המערב יש מחסור בהסברה בכתב בלשון המדוברת באותה מדינה, ובשליחים מגולים היכולים לשכנע באמיתות של תורת המזרחי.

לפרשת השבוע

בראשית

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ

(א—א)

„בראשית ברא" — זו היתה ראשית מחשבת ה' בבריאת העולם, למען היות תמיד — „את השמים ואת הארץ" — שמים … שמים תהייה תמיד והארץ … האדם אשר על הארץ יחבר את … בכוחו ארץ לשמים, וכל … הארץ מדמם, צומח, חי, … והארבעה יסודות, ארץ רוח … עפר, יתקרבו על־ידו להתב… מים, אשר בראם; — … יהיו תמיד השמים, שיתכ… אדם לסגל מצוות ומעשים … בים ולעסוק בתורה והתפ… על־ידי פעולותיו הטובות … (זיין פתוחה) מחשבותיו … להוריד ברכות שמים ממעל … ברכות תהום, להשפיע שפע … רה ושמחה לתבל ויושבי… הי"ה עיקר וראשית המחשב… בריאה.

(באר מים חיים, …)

*

ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור

(א—ג)

בפרשה זו כתוב חמש … לשון אור, וביום הרביעי … חמש פעמים לשון מאור — … רות, בתוספת מים. ויש … כוונה נפלאה, כי חז"ל אומ… שהאור שנברא ביום ראשון … לצדיקים לעתיד לבא. גם … שהם המאורות שנבראו … ראשון ולא נתלו עד יום הר… — האין בזה סתירה, כי הנלו… דים שהאור של יום ראשון … אור גדול ונגנז, ואלו המאו… שנתלו ביום רביעי, אינם … האור, אלא קבלו אורם מ… האור העליון, שנברא ביום … שון. לכן האור של יום רא… כתוב בו אור, כי הוא היה … האור. אבל המאורות של … רביעי קבלו אורם מאור … ראשון, לכן כתוב בהם … מאורות, בתוספת מים, לה… שקבלו אורם מאור … אור יום ראשון.

(כלי …)

*

נעשה אדם בצלמנו

(א—כו)

נעשה אדם. אומרי… סייעהו ביצירתו ויש מקום … נים לטעות, לא נמנע הכתוב … ללמד ענוה, שיהיה הגדול … ונוטל מן הקטן (רש"י). … (מדייק, פ"ח) הטעות … טעות יבוא ויטעה. … מאמין ילמד מזה לקח … הרוצה לטעות — … ויטעה — גם בלי אמת…

(לפי מעיין החיים …)

*

הנה נתתי לכם את … עשב... לכם יהיה לאכלה — ולכל חית הארץ... את כל ירק ע… לאכלה — ויהי כן

(א—כט)

לכאורה הלשון „ויהי כן" … מובנת, שהרי אין כאן … ויבואר לפי חז"ל לגיטין … שאסור לו לאדם לאכול … שיתן לבהמתו תחילה, כמוב: … עשב בשדך לבהמתך — … כך ואכלת ושבעת. הטעם … מפורש בעל צור הקדוש … שלפעמים אדם זוכה לאכול … בזכות בהמתו, לכן ראוי … תחילה. מכאן יש לאמר … ידוע שהאדם אוכל בזכות … מותר לו לאכול לפני … והזה שאמר ה' לאדם לפני … — שאז ניזון בזכות עצמו … היה הוא העיקר … לו: „הנה נתתי לכם את … זורע זרע, לכם יהיה לא… — עבורכם ובזכותכם. … אתם תאכלו תחילה, … — „ולכל חית השדה... … ירק עשב לאכלה; „ויהי כן" … כלומר: שכך נברא תחילה … בשביל האדם, והאח"כ … הארץ.

(ר' שלמה של…)

*

לא מות תמותון כי יודע אלקים... והייתם כאלקים

(ג—ה)

הנחש השתמש בערמה … להם שאין כוונת ה' שלא … ממנו, אלא להוסף שכר … ואז יתקרבו לאלקים בענין … להתגבר על הרע ולכבוש … רצון הבורא הוא שמענוגו … מושכל והחשק לקרבת … ולדעת את הטוב … סוד נפשם ויאבדו את … זמניים הנצחיים, כי … לאלוקות, ואז יעליזו … מכאן שציוויים שאם … — ואצפיר כך: „כל מה … לך בעל־הבית עשה … (פסחים פ"ו) כמו … כצא מתחיצוני — אל … מסור עצמך לאבד ב… רק בשביל כבוד אל… אליו. וזהו שאמר הנחש … „מות תמותון", כלומר … שאתם אומרים, אלא … — תמיתו עצמכם כדי … קירבת אלקים; „כי יודע … כי ביום אכלכם ממנו … אלקים" — וזהו מה … ככם; ולבסוף, כאשר … התחבא אמר הבורא … היד לבלתי אכול … רצוני האמיתי שלא … כדי שהפרים הנחש … ההפך — —

(משך ה…)

*

גדול עוני מנשא

(ד—יג)

כתוב בשליה (ועד …) שהואיל והקב"ה רוצה … רשעים, כי לא יחפוץ … בה, כי כשאמר לקין … יגדל עונו גם בזה … בתו. ובספרנו מפרש … לקין: אי הבל אחיך (בראשית ד) באיזה מקום קברת … אמר את זה למען … האויל ואתה בושת … אליך, ואני לא שבתי … יר' גדול עוני גם … עון שלוליתי בה.

(אפריון של …)

ליקט שלמה יהל…

בריאת העולם במחשבת היהדות

מאת הרב מרדכי פירון

אחת הבעיות החמורות ביותר שעמדה בפני ההוגים היהודים בימי הביניים היתה הגישה של בריאת העולם. היא העסיקה אנשי מחשבה ומדע והיתה מבחן פילוסופי לבנינה האידיאולוגי של מורשת האומה. כל עקרונותיה המקודשים של תורת ישראל שהורו את האמונה של בריאת העולם, יש מאין, על ידי הבורא האלוקי וברצונו החפשי, יסוד דתי ראשוני במעלה, התייצבה מערכת המחשבה היהודית בנושא האריסטוטלי והאפלאטוני ששללו שניהם את גישת היהדות.

אריסטו גרס בנצחיות העולם וקד־ות החומר שקיים בהכרח כתוצאה ל פעולה קאוזאלית שבתהליכי ה־בע, ואינו תוצאה של בריאה אלו־ת רצונית. לעומתו קבעה השיטה פלאטונית את יסוד החומר חסר ־ורה הקדמון שממנו עוצב העולם ידי כח בורא, לפי שיטה זו ניתן ־נם לקיים את גורם הרצון ה־קי, אז מתעוררות בעיות האלו־ת אחרית העלולות לנגוד מבחינה הודית את השקפת התורה ויסודו־ה. ביחס לדעה זו בדבר החומר ה־מון שממנו נברא העולם בתוך ־כן, נחלקו חכמי ישראל והיו ש־ברו שניתן לגשרה עם מערכת ה־שבה התורנית, כפי שעוד נראה ־לן.

לוש נקודות יסוד

כובן, שבעית „קדמות העולם או חדוש" חורגת הרחק מתחומה ה־סמולוגי, והופכת לשאלה בעלת משמעות דתית עמוקה ביותר, כי ־לת העקרון של „קדמות העולם" ־תרת את תורת ה' בשלוש נקודות ־זה:

א. שיטה זו מצמצמת ואף שוללת ־יכול את חופש הרצון האלוקי ל־י חוקי הטבע הנצחיים, דבר הנוגד ־לית ניגוד את האמונה השלמה ־ל־יכולתו הבלתי מעורערת של ה'.

ב. שיטה זו מכחישה את עצם אפ־ות קיומם של אישים בעלי כוחות ־סבעית כגון משה רבנו המלך ־ושית, כפי שמעיר ר' יוסף אלבו: ־פי שאף אם המאמין בקדמות על ־דך שיאמין אריסטו... אף כביאות ־נה והמשיח יחייב לו להכחיש, ל־שהאיש שלא ימצא, אלא בהמצא ־ום לו אישים בבית אי אפשר ש־צא לעולם לפי שהבלתי ב־ית לא ־יה לעולם, ובזה תפול התורה ב־לה בלי ספק" (עקרים, מאמר רא־ן, פרק י"ב).

ג. השקפה זו סותרת אפשרות מ־אותו של הנס, שהוא מהפכה ב־די הטבע הנוקי, ושוללת כביכול, ־יתותם של סיפורי המקרא בדבר ־ערבותו הפלאית של ה' בסדרי ה־ים ובהיסטוריה האנושית. אין ־א, כי ההתנגשות בין ההשקפות ־יוניות הקלאסיות לבין היסודות ־חשבתיים של תורת ישראל, יצרה ־זה רעיוני כביר בין הוגי הדעות ־הודים ונעשתה אתגר מדרבן ל־רר ליבונו של המבנה האידיאו־י של היהדות, ולאימותה הכוללת ־ תורת ה' במישור הפילוסופי. כאן ־קור דעותיהם של כמה מגדולי ה־קרים של ימי הביניים שעסקו ב־זא.

...גלות דתית ...כרה הגיונית

השקפה כוללת על בריאת העולם, ־ התפלמסות חריפה עם הדעות ־נבות את השיבה התורנית, מד־ים אנו אצל רב סעדיה גאון יד־ה של הפילוסופיה היהודית השי־ית של ימי הביניים. רב סעדיה ־ (892 — 943 לספירתם) הוא ־ה הדעות הראשון שביסס הגדרות ־וסופיות וקבע כללים מתודולו־ם, שנהפכו בדורות שלאחריו ל־דות ראשוניים במערכת מחשבת ־דית על פי עקרונות התורה. מ־ כתביו ופרושיו מתברר ללא ספק ־רבינו הכיר וידע היטב את שי־ותם המחשבתיות של אריסטו ו־לטון והנלוים אליהם וכן התיחס ־יותר אל עקרונות הכלאם הערבי. ־לת היחס בין ההתגלות הדתית ־ן והכרה ההגיונית־המדעית מ־ה את הרקע לשיטתו הפילוסופית ־ועקר הגדול בשטח זה „האמונות ־ עות". מעל לכל השיגי השכל, ־ויד רב סעדיה גאון את יסודות ־רת התורה והאמונות, שבכתב ו־על פה, מבחינת התאוריה העקר־הוא דוגל באושש המוחלט של ־קר והמחשבה, אולם לאמיתו של ־ שימשו לו מסגרות העיון ר־ע לביסוס ולחיזוקם של רעיו־ התורה ומסורות חכמי ישראל ־קובלים.

פתח ספרו „האמונות והדעות" ־מר הראשון, דן הגאון בהרחבה ־ית חידוש העולם, הקשורה לפי ־תו קשר בל ינתק עם בעית הי־ת האלוקית. בדרך אסכולת ה־ם מוכיח רב סעדיה את התהוותו ־היקום במימד הזמן, דבר המחייב ־לא שהוא תוצאה רצונית של הי־א האלוקי. וכך דבריו בנקודה זו: ־אשר בארתי ההקדמה הזאת, ־ר כי אלוקנו יתברך ויתעלה הד־נו כי כל הדברים מחודשים והוא ־ם לא מדבר... ואמת זה אצלנו ־ות ובמופתים וקבלנוהו". הגאון ־א ארבע הוכחות עיוניות לאי־ה הפילוסופית של התגלות ה־ית ואומר: „ואחרי כן עיינתי ב־ זאת, והתאמת בעיון כאשר הת־ בנבואה ומצאתיו כן מפנים ־, אקצר מכללם ארבע ראיות" ־ות הדעות, מאמר ראשון). אחרי ־חת המוחלט של התאוריה בדבר ־ש העולם מתבקשת ממילא ה־בה לשאלת יוצר העולם. וכה ־ הגאון: „וכאשר התברר לי ב־נמוד כי הדברים כולם מחודד־, עיינתי אחר כן, היתכן שיעשו ־עצמם או לא יתכן שיעשה אותם ־ זולתם. ובטל אצלי שיהיו הם ־ים את עצמם מפנים אני זוכר ־ שלושה" (שם, מאמר ראשון).

ישות הבורא ויחודו

ר' יהודה הלוי, בעל ספר הכוזרי, ־ מייצגה של גישה אנטי־נליסטית, בעיקר מהותה ויסו־ה. לפי דעתו אין השכל האנושי ־ל בשום פנים להוות קריטריון ־ה הולטית איזו שהיא. הוא שולל ־עות מסקנותיה של המטפיסיקה ־ אותן ככלים ריקים שאין בהם ־ חיים תוססת ואיתנה. אמיתות ־ ישראל מיוסדות לעומת זאת ־ההתגלות האלוקית בהיסטוריה ־מית של עם ישראל, והן לכן ־ה מהשגותיהן השכליות של ה־ופים. עם זאת אין ר' יהודה ־ שולל לחלוטין את המחקר ה־, אולם הוא מגביל את תחומיו ־ למישור הסנטימנט הדתי וב־ „הענין האלוקי". אין האדם מ־ בכוחותיו השכליים המצומצמים ־א את הדרך להבנת מהותו של ־ים, לתפיסת הבורא ולייחודו. ־כה האלוקית הישירה בלבד, ע־שויה לפתוח בפניו את האפקים ל־מצוין של בעיות אלה.

בהתאם לגישה יסוד זו משמיע ר' יהודה הלוי את הדברים הבאים לגבי שאלת בריאת העולם: „...ומשרשי אמונתם (של הפילוסופים) שהם או־מרים לא ייטיב ה' ולא ירע ושיאמן בקדמות העולם ולא יראה שהיה ה־עולם כלל נעדר עד שנברא, אבל לא סר ולא יסור, ואם יקראו האלקים יתברך, בורא, הוא על דרך העברה, לא על המובן מהמלה, אך הוא רוצה באמרו בורא ויוצר, שהוא סבתו ו־עלתו, ולא סר העלול על העלה, אם תהיה העלה בכח העלול בכח, ואם תהיה בפועל העלול בפועל, והבורא יתברך עלה בפועל ועלולו בפועל ב־עוד שהוא עלתו, אך אם יתרחקו ה־רוחק הזה אין להאשים אותם מפני שלא הגיעו אל הידיעה האלקית אלא בדרך הקשה וזה ממה שהביאה אליו הקשתם, והמודה מהם באמת יאמר לבעלי התורה כמו שאמר סקראטס אל העם — הכמתכם זאת האלקית איני מכחישה אך אני אומר שאינני יודעה, אמנם אני חכם בחכמה אנו־שית" (כוזרי, ד, י"ג; ועיין גם ד, ב; ב, ו) בעל הכוזרי מצביע בליגג על אפסותן של נסיונות ההסברה ה־פילוסופית, שבצמצום הספקולטיבי אינם מסוגלים, מבחינה מהותית, לח־שוף את סודות הבריאה, סודות שאף בכוחה וסיועה של ההתגלות האלו־קית, ניתן לפתרם. בעל הכוזרי דוחה את השקפת אריסטו על קדמות ה־עולם בשתי ידים, תוך הבאת נימו־קים לבטולה של כל קונצפציה אנו־שית־שכלית לגבי סודות אלוקיים, אולם כדוגמת הרמב"ם מסיים אף הוא, כי לאמיתו של דבר היה ארי־סטו עצמו בספק לגבי נכונות ה־תאוריה שלו ולא קבע בה הגדרות סופיות ומוחלטות. וכן הם דברי ר' יהודה הלוי בענין זה: „...מפני ש־הטריח (אריסטו) את שכלו ומחשבתו בעבור שלא היתה בידו קבלה ממי שיאמין בהגדתו, וחשב בתחילת ה־עולם וסופו, והיה קשה על מחשבתו לצייר התחלה כאשר היה קשה גם כן הקדמות, אך הכריע הקשותיו ה־נוטים אל הקדמות במחשבתו ה־מופשטת ולא ראה לשאול על מנין שנים כי שהיה לפניו והיך נתיחסו בני אדם" (כוזרי).

רבנו, הדבק יותר מכל פילוסוף יהודי אחר במסורת ההתגלות האלו־קית בתוך התורה, דוחה כדבר מובן מאליו אף את התפיסה האפלאטונית בדבר קדמות החומר. אולם עם זאת הוא קובע כי אין בשיטה קוסמולוגית זו משום סתירה בלתי נמנעת ליסו־דות התורה, והרי הוא מציין: „...ו־שאלת החידוש והקדמות עמוקות, ו־ראיות שתי הטענות גם כן שוות עד שתכריע החדוש הקבלה מאדם עד נח ומשה בנבואה אשר היא מאין ספק יותר נאמנת מן ההקשה; ואם היה מצטרך בעל התורה להאמין ול־הודות בהיולי בעומר קדמות ועול־מים רבים קודם העולם לא היה בזה פגם באמונתו, כי הוא מאמין כי ה־עולם הזה הוא חדש מזמן ידוע, ו־תחלת האדם אשר היו בו, אדם וחוה" (כוזרי א, ס"ז). בנקודה זאת תואמת שיטתו של בעל הכוזרי במידה רבה את של הרמב"ם, כפי שנראה להלן. בהמשך ספרו מוכיח ר' יהודה הלוי את אמיתות האמונה בחידוש ה־עולם תוך הסתמכות בלעדית על מ־סורות התורה וחכמי ישראל ואף מר־בה בהבאת ציטטות ותאריכים מהמ־קורות בהתאם לשיטתו.

בסיס המחקר הפילוסופי

רבנו משה בן מימון מציב את עקרונות האמונה על בסיסי המחקר הפילוסופי והשכלתני, אין לדעתו כל דרך אחרת להשגת האלוקות, אלא באמצעות החשיבה המדעית בלבד, בשיטה ראציונאליסטית מובהקת. ד־דוקא מתוך גישה מחקרית טהורה מגיע הרמב"ם לידי מסקנה ברורה כי ישנן בעיות שאינן נתונות ל־פתרון על ידי השכל האנושי, כי הן מעל ליכולת התפיסה של מוח ה־אדם, לבעיות אלה שייכת שאלת מ־הותה של האלוקות, כי העצמיות ה־אלוקית אינה ניתנת בשום פנים ל־הגדרה במושגים אנושיים מצומצ־מים. אולם לא רק בעיה זו, אף ה־בעייה של התהוות היקום יש מאין, או קדמותו הנצחית, אף היא זו לא תיפתר לעולמים על ידי השכל ה־אנושי, המצומצם במימדי הזמן וה־מקום, הסיבה שבתהליכי הטבע ו־אירועיו, מוכיחה אמנם את חוקיותו המוחלטת של הטבע כפי שהוא מת־גלה לעינינו, אולם היא אינה מצ־ביעה בשום פנים על אופן התהוותה של מציאות זו. מתוך גישה זאת שו־לל הרמב"ם באופן נמרץ את הש־קפת אריסטו בדבר נצחיות העולם וקדמות החומר, שקיים בהכרח. מ־ענינת ביותר גישתו של הרמב"ם לעצם הדיון בנושא זה, לו הוא מק־דים את הדברים האפיינים הבאים: „ותכלית יכולת המאמת אצלי מבעלי התורה — שיבטל מופתי הפילוסופים על הקדמות — ומה נכבד זה כש־אופשר עליו" (מורה נבוכים, חלק ראשון, פרק ע"א). כלומר, יש לכוון את המאמץ המחשבתי מעיקרו ל־קראת בטול השיטות הקוסמולוגיות הנוגדות את עקרון חידוש העולם, אולם קשה ואולי אף בלתי אפשרי להוכיח בדרך חיובית־שכלית יסוד זה. להלן הוא מגדיר עמדתו במש־פטים הבאים: „וכבר ידע כל בעין דך השכל באמת, שלא יטעה נפשו, שזאת השאלה — רצוני לאמר: קד־מות העולם או חידושו — לא יגיע אליה בהופת חותך, ושהיא מעמד שכל (אנטינומיה, אינה ניתנת להכ־רעה לשום צד)... ויספיק לך מזאת השאלה, שפילוסופי הדורות חולקים בהם מהיום שלשת אלפים שנה אל זמננו זה, במת שנמצא מחיבוריהם ו־מדבריהם" (מורה נבוכים, חלק רא־שון, פרק ע"א).

אם אמנם אין בכוחם של המחקר והנסיון האנושיים לענות על שאלות עקרוניות אלה הייבים אנו, לפי ה־רמב"ם, לפנות למקורות ההתגלות האלוקית לשם קבלת הוראה ה־כוונה, הרמב"ם קובע: „ואשר אמר־תי לפנים — הוא אשר אשנהו עתה, והוא: שכל מה שזכרו אריסטו מ־תחת גלגל הירח, נמשך על היקש, והם ענינים ידועי העילה, מתחייב קצתם לקצתם, ומקומות ההכמה ב־הם וההשגחה הטבעית מבוארים — גלויים; אמנם כל מה שבשמים לא ידע האדם דבר ממנו, אלא בזה ה־שיעור הלמודי המעט — ואותה תראה מה שבו.

ואני אומר על צד מליצה השיר „השמים — שמים לה', והארץ נתן לבני אדם" — רצוני לאמר: שהאלוק לבדו ידע אמיתת השמים וטבעם עצמם וצורתם ותנועתם וסיבותם ולפי השלמות. אמנם בה שזכות השכיר — נתן יכולת לאדם לדעתו, מפני שהוא עולמו וביתו אשר ידו בו והיא חלק ממנו. וזהו האמת... והמריה המחשבה בפה שלא יגיעו להשגתו ואין כלי להם שיגיעו בו — אבנם הוא חסרון דעת או מין כהשגעת. אבל נעמוד אצל היכולת ונניח ה־עבין בכה שלא ישגה בהיקש לכי ישבואהו השפע האלוקי העצום עד שיהיה ראוי שיאמר עליו — פה אל פה אדבר בו" (מורה נבוכים, חלק ראישני, פרק ל"ב). בהמחשים שבתם נפסקות יכולת החקר והשגת השכל האנושי יכולה אך ורק ההתגלות הנבואית לפתוח בפני האדם נתיבות ואופקים חדשים. הרמב"ם אף קובע כי גם אריסטו בעצמו לא הניח את עקרון קדמות העולם כאקסיומה בהו־לטת באמרה: „כוונתי בזה הפרק — לבאר, שאריסטו אין בופת אצלו על זה, וההשגעות ההם ובראיות אשר יאמר אותם, הם אשר יראו, ד תסה הנפש אליהם יותר, והם יותר מעטי ספקות כפי מה שיחשוב אלק־סנדר" (מו"נ חלק שני, פרק ט"ו).

מקורות התורה הפשוטים

מאחר שהוכח בעליל כי לא קיים כל הכרה מדעי־הגיוני לקבל את השקפתו הפילוסופית של אריסטו ב־דבר קדמות החומר ונצחיות העולם, הרי שרשאים אנו לפרש ולהסביר את כל פסוקי המקרא בבעיה זו כ־פשוטם וכמשמעם ללא כל צורך ב־דרשנות אלגוריסטית על דרך הכשל והחידה. וכה הם דברי הרמב"ם ב־נקודה זו: „דע כי אין בריחתנו מן המאמר בקדמות העולם מפני ה־כתובים שבאו בתורה בהיות העולם מחודש, כי אין הכתובים המורים על חדוש העולם יותר מן הכתובים המורים על היות האלוק' בשם, ולא שערי הפרוש סתומים בפנינו ולא נמנעים לנו בענין חידוש העולם... ואמנם הביאונו שלא לעשות זה ו־שלא נאמינהו, שתי סיבות... וקדמות העולם לא התבאר במופת, ואין צריך שיודחו הכתובים ויפורשו מפני הב־רעת דעת שאפשר להכריע סותרו בפנים מן ההכרעות, וזו סיבה אחת" (מורה נבוכים, חלק שני, פרק כ"ה). במלים אלו מסביר הרמב"ם סיבה קבלתו בבורא זה את מקורות התורה כפשוטם, לעומת מקרים רבים לגבי בהם מפרש הוא את הכתובים בדרך דרשנית; ומכאן בסיס חשוב לגבי שיטת דרישת הכתובים ע"י הרמב"ם מבחינה עקרונית.

משמעותה המכרעת של בעית ב־ריאת העולם לגבי עקרונות היסוד של התורה ברורה. קבלת התיאוריה של אריסטו בדבר קדמות העולם פי־רושה שלילה מוחלטת של כל הת־ערבות שהיא בחוקיה הנצחית של היקום, שפירושה ממילא שלילת ה־השגחה האלוקית המכוונת, גישה זו מביאה בהמשכה ובעקיבותה הקפדני לידי כפירה מוחלטת בכל יסודות תורת ה' וערכיה הנצחיים המקוד־שים. בנקודה זו מבריז הרמב"ם: „אבל אמונת הקדמות על הצד אשר יראה אותו אריסטו, שהוא על צד החיוב, ולא ישתנה טבע כלל, ולא יצא דבר חוץ ממנהגו, הנה היא סו־תרת הדת מעיקרה, ומכזבת לכל אות בהכרח, ומבטלת כל מה שיחיל בו התורה או הפחיד ממנו — האלוקים! ודע כי עם האמנת החידוש השלם יהיו האותות כולם אפשריות, ותהיה התורה אפשרית, ותפול כל שאלה שתשאל בזה הענין — עד שאם יאמר: למה שם האלוקים נבואתו בזה ולא נתנה לזולתו, ולמה נתן האלו־קים תורתו לאומה בלתוה ולא נתנ־נה לאומה אחרת. יהיה מענה אלו השאלות כולם, שיאמר: כן רצה או כן גזרה הכמתו כמו שהמציא ה־עולם כשרצה, על זאת הצורה, ולא נדע רצונו, או אפני החכמה ביחוד צורתו וזמנו, כן לא נדע רצונו או חיוב הכמתו ביחד כל מה שקדמה השאלה עליו" (מורה נבוכים, חלק שני, פרק כ"ה).

לעומת דבריו התקיפים נגד שיטת אריסטו: אינו רואה הרמב"ם בהשקפה האפלאטונית כשום סתירה מחייבת בעקרונות התורה, אם כי אינגו מד־דה אף עם תפיסה זאת, הרמב"ם מדגיש: „אבנם אם יאמן הקדמות לפי הדעת השני אשר בארנוהו (ב־חלק השני, פרק י"ג) — והוא דעת אפלאטון — והוא: שהשמים גם כן הויים — נפסדים, הדעת ההוא לא יסתור יסודי התורה ולא תבטל אחריו הכזבת האותות, אבל העברתם; ואפשר שיפורשו הכתובים על פיו, וימצאו לו דמיונות רבות בכתובי ה־תורה וזולתם, שאפשר להתלות ב־הם, וגם יהיו לראיה. אבל אין הכ־רח מביא אותנו לזה, אלא אם הת־באר הדעת ההוא במופת. אבנם כל עת שלא יתבאר בבופת, לא זה ה־דעת נטה אליו... אבל נבין הכתובים כפשוטיהם, ונאמר: כי התורה הגי־דתנו ענין לא יגיע כחנו להשגתו והאיה בפתר על אמתת מנבואותינו" (חלק שני פרק כ"ה). דבריו האחרונים של הרמב"ם בספק שבפשטי מבציעים בעליל על יסודות עמדתו בנושא זה.

דעותיו של הרלב"ג

אחד הפילוסופים הנודעים ביותר בבאה שאחר הרמב"ם הוא ר' לוי בן גרשון המהבלט בחשיבתו הנועזת ד־המקודדה, הרלב"ג שהגיע להשגים הסובים אף בשטחים המתימטיקה ד־האסטרונומיה, יהיה במיוחד בפירושי לתנ"ך, אולם את השקפותיו הפילו־סופיות הגדיר והניה בספרו הפקרי „מלחמות ה'" בנקודות הכוצא זהה הרלב"ג עם השקפותיו של הרמב"ם. הבאבק האינטלקטואלי בצורות הח־בחקר המדעי וכן הפלכות הנובעיה, הם המקרבים האדם למהות האלוקית, ובצביהים בזה אושרו העליון.

בהקשר לבעית בריאה העולם מס־כים הוא בלכתחילה עם הרמב"ם, שהשתיתו של אריסטו, לסרות היותו על רבה מדעית גבוהה, עם זאת אינן בוכחות ואינן מחייבות. אולם מכאן ואילך פתח הרלב"ג שיטה עצמאית בענה הגיע למסקנה הסופית כי ה־עולם נברא אמנם, אולם לא „יש מאין" אלא מתוך חומר קדמון — החייב בהתאם להשיטה האפלאטונית. הרלב"ג פותח הקירתו בנושא תוך עיון הקשיים הרבים הנצרכים בדיוני הבחקר בענין זה, הקשור עם ידיעת מהותם הפנימית של הנצמים, ד־נסיון הטיבת המהות האלוקית. אחרי דיונים את כל הדעות הכפורסמות בנושא זה הוא עובר לבדיקתם הב־תהייה של אותם העצמים בטבע ה־אים בלכתחילה נצחיים, כגון גל־גלי הכוכבים, התנועה, הזמן, צורת הארץ וכו'. מתוך עיון בגיע הרל־ב"ג לידי מסקנה ברורה כי עצמים אלה אינם נצחיים כלל, וכי הווייתם איננה תוצאה של הכרח וטבע, אלא הם נוצרו על ידי יצירה אלוקית רצונית. כתהום המחודשת של כל גופי היקום, שולל הבין האבירי כר־זה, לפי דעתו, על הדרוש של היקום כולו, כהובר בתוך בימד הזמן.

בריאה יש מאיין

בכאורה עדיין הבעיה היסודית ב־דבר בריאת העולם יש באין, אי ביתור הובר קדמון, הסר צורה ובאן קובע הרלב"ג אחרי עיון ודרישה:

„ונשוב אל כוונתנו ונאמר, כי מפני שכבר היה מחוייב בזאת ההויה אשר התבאר היותה במופתים רבים, ש־ההיה אם־יש מיש, אם־יש מאין, וכבר התבאר שאי־אפשר שתהיה ב־אחד מאלו הפנים, הנה לא ישאר אלא שתהיה יש מאין מצד, ויש מיש מצד. והנה זאת החלוקה היא אשר נעלמה מהקדמונים, ואולם היותה יש מיש היא שהיה מגשם, ואולם היו־תה יש מאין היא שהיה מגשם נעדר כל צורה והוא מבואר שבזה האופן יסורו כל הספקות אשר ספקנו על אלו שתי הדעות, וזה כי מה שיחוייב מהספק לאפלטון לפי מה שזכרנו, הוא מפני שהיה לזה הגשם תנועה מה, ואולם כאשר הנחנוהו נעדר מצורה, יסורו כל הספקות ה־הם... והנה יראה כי זה הגשם היה קודם בריאת העולם בלתי שומר ת־כונתו מפניו" (מלחמות ה' מאמר ו', פרק י"ז).

מקורות המקרא

הרלב"ג מוצא סיוע רב לשיטתו במקורות המקרא, והוא אף מסיים כי העיון המדוקדק בהאורי התורה הוא שהביאו לעיצוב שיטתו ולבסוס השקפותיו. הוא מצהיר באומרו: „ו־ראוי שתדע שכבר קרה לנו במה שנזכר בתורה מענין חדוש העולם הפך זה הענין, רצוני שלא נצטרכנו ללחץ עצמנו לבאר מה שבא בתורה מזה הענין באופן יאות אל העיון, אבל היה מה שבא בתורה מזה, מבה באופן כה אל שיגיע לנו האמת בזה בדרך העיון... כי מה שנזכר בה מזה הענין הוא באופן מישיר מאד החוקר בזאת החקירה למצא האמת בה. ו־ראוי היה שיהיה הענין כן בתורה וזה כי התורה, לכה שהיא נמוס ו־דרך בה האדם אל קנין שלמותו הד־אחרון... חייב שתהיה מישרת האדם להגעת האמת..." (מלחמות ה', חלק שני פרק א') הרלב"ג מאמת תפיסתו מתוך פרטי הצלילה של בריאת ה־עולם בפרשת בראשית, שהוא מבאר אותה בהתאם להנחותיו המחשבתיות הכיקודמות. מעניינת בביחוד העובדה, כי הוא מנסה גם למצוא סמך ל־תפיסתו בדבר החומר הקדמון, על ידי הצבעה על התופעה האפיינית — לפי הגדרתו — כי כל הנסים המתו־ארים בתנ"ך הינם בחינת יש מיש, והיינו שנוי של חומר קיים הפיכתו לחומר אחר, אולם אין למצוא בין כל האותות והפלאים אף מקרה של יצירת „יש מאין".

סקירתנו, בקוים כלליים, דעות א־חדים מחשובי הפילוסופים של ימי הביניים הראתה, כי שיטת אריסטו בדבר קדמות העולם נדחתה על ידי כולם בצורה החלטית אולם ראינו גם כי בשיטה האפלאטונית, המניחה יצירה רצונית בתוך הזמן, החומר היולי קדמון נחלקו ההשקפות, בעוד רב סעדיה גאון שולל אף שיטה זאת כמנוגדת לעקרונות התורה, אין רבי יהודה הלוי והרמב"ם רואים בה סתירה מפורשת ליהדות אם כי אינם מקבלים אותה מסיבות השקפתיות אחרות. לא כן הרלב"ג המזדהה עק־רונית עם תפיסת אפלאטון.

התחיבה הקוסמולוגית של הפילו־סופיה היונית הקדומה התישבה ב־משך הדורות ואיבדה מתוקפה לנוכח התקדמותם הכוללת של מדעי הטבע, בעוד שערכי התורה ועקרונותיה ה־מקודשים נצחיים הם וקיימים לעד. לכן איבדה גם התמודדות בין רוח התורה לבין ההשיבה היונית, בלבו־שה המיוחד של ימי הביניים, הרבה מאד כמשמעותה האקטואלית. אולם בריחם הנצחי של ערכי המוסר ו־ענייני הרוח של תורת ה' שבוצע על ידי חכמי האומה עקב התנגשות תר־בותית זו, הרב תרומה ניכרת לחזוק הרקע המחשבתי של תורת היהדות והחדרתה ללב העם.

רבה של קלויזנבורג

(לדמותו של הרב ר' משה־שמואל גלאנץ, זצ"ל, חמישים שנה לפטירתו)

מאת שלמה זמרוני

גאון בתורה, בקי חריף, פולמסן ותקיף בדעתו, אלה היו קווי־האופי העיקריים של רב זה, דור רביעי ל„חתם־סופר", שממנו ירש מידותיו ותכונותיו. בודד היה בין רבני הונגריה הקנאים, כולם התנגדו להשקפותיו הציוניות, שסרב להסתירם, אלא להיפך, הטיף לכך בגלוי ובאומץ־לב בלתי רגיל. אך כולם הודו בגדלותו בתורה, כאחד הקדמונים.

נאה חודש ונאה מקיים היה. הקהיל קהלות, נסע ממקום למקום והטיף בעוז־רוח לציונות דתית. השתתף בועידות ובקונגרסים ציוניים.

כמה שנים לפני הסתלקותו הת־פטר מרבנותו בקלויזנבורג, ששימש בה 44 שנה, במקומו נבחר בנו, הר"ב עקיבא גלאונר ז"ל, ואילו הוא עלה לארץ־ישראל והתישב בירושלים.

ראשית כהונתו בקלויזנבורג

בשנת תרמ"א, אחרי פטירת רב העיר, מיסד השושלה לבית גלאונר, אביו הרב אברהם גלאונר ז"ל, והוא אז בן 22 שנה בלבד, נבחר לרבה של קלויזנבורג, שנחשבה כבר אז לאחת הקהילות החשובות בהונגריה. במשך זמן קצר התפרסם כאחד ה־רבנים המצויינים בהונגריה.

מיד עם הבחרו חידש את הישיבה שאביו הקים בעיר. קבע סדרי לימוד משלו, חינך את תלמידיו ללימוד־עיוני בדרך ה„פשט" על הדף ול־התרחק מדרך הפלפול, שיטה שבאה אחר־כך לבטוי בספריו שהוציא ר בלחמתו התורנית ההלכתית שהיתה מנת־חלקו במשך כל ימי־חייו.

דרכו ברבנות לא היתה סוגה ב־שושנים, דבר שנבע מדרכו העצ־מאית. התעוררו או בעולם הרבנ־בהונגריה וגם בקהילתו, שאלות הלכתיות מסובכות, הוא ברר אותם מתוך התעמקות בהלכה, ובאומץ לב. לא נרתע מפני הקיצוניים. „לא תגורו מפני איש" היה נר לרגליו ומדריך ההלכה הברורה לא נטה לימין או לשמאל. לא היה מוכן לוותר אפילו במנים שהיה נתון להתקפות קשות. איש לא ערער על גדולתו בתורה. הצטערו רק „שנתפס" לציונות.

דרכו בציונות הדתית

כדרכו העצמאית בהלכה, כך גם בהשקפת עולמו ביחס לציונות ד־דביקותו ברעיון הציונות־הדתית ש־היה אחד ממבשריה.

בשנת תרס"ד — 1904, בפרוס ה־ועידה העולמית הראשונה של „ה־מזרחי", שהתקיימה בפרסבורג, ב־השתתפות הרב יצחק יעקב ריינס ז"ל, היה אחד מן הרבנים הבודדים בהונגריה שהעיזו להגיד את אשר עם לבם. יצא בביקורת על הרבנים שהוציאו איסור על הציונות וה„מז־רחי".

נרדף על־ידי רבים מרבני הונגריה בגלל אמונתו הציונית. לא יכלו לסלוח, כי נכד ה„חתם־סופר", וגדול בתורה, רב באחת הקהילות הגדולות והחשובות ביותר, הצטרף לציונות. ולא הצטרף סתם, אלא הוא אחד מראשי המדברים. אך לא שם־לב לכך, החזיק באמונתו הציונית הסיף לציונות־הדתית.

נבחר כציר לועידת־היסוד של „המזרחי". הרב י.ל. הכהן מימון ז"ל בזכרונותיו, מביא קטע מנאומו בועידה. נבחר להנהלה העולמית ה־ראשונה של התנועה.

אחרי מלחמת העולם הראשונה. בשלהי שנת 1918, השתתף בכנס־היסוד של התנועה הציונית בטרנ־סילבניה שהתקיימה בקלויזנבורג, נשא את הנאום המרכזי ונתמנה ה־כנס הלך בראש התהלוכה הכבירה כשבראשה דגל „תכלה־לבן". בין היהודים עשה השתתפותו רושם רב.

השתתף כציר בקונגרס הציוני ה־י"ב בקרלסבאד ונבחר לנשיאות הק־ונגרס כנציג „המזרחי".

הפילוג בקהילת קלויזנבורג

כל ימיו עמד במאבק עם חוגי הרבנים הקיצוניים, שלא החמיצו הזדמנות לעקרן אותו. רב אחד,

רבה של איגטעראם־נאסוד, מתל־מידי ה„דברי־חיים" מצאנז, אסר את ה„מקוה" בקלויזנבורג, שנבנה והוכ־שר על־פי הוראותיו של הרב גלאונ־נר. גלאונר צמד על דעתו, הוציא ספר הלכתי לביסוס שיטתו. היו לו וכוחים חריפים גם בעניני שחיטה, אפיית מצות במכונה, התרת אכילת קטניות בפסח בימי הרעב של מלחמת העולם הראשונה. בכל העניינים נכנס למערכה ותחותו בידו. בכל שאלה כזאת הוציא קונטרס או ספר להסברת שיטתו ודרכו בהלכה.

בתחילת שנות העשרים חל פילוג בקהילתו. המטרה להציב היה „הרב הציוני". חסידי סיגט־סאטמר־נאסוד. 74 משפחות במספר הכריזו על הקמת קהילה־חרדית נפרדת. דבר שהציגו אש המחלוקת, הרצאה איסור על השוחטים, ריב שנמשך שנים רבות. התדיינות ובוררות בפני גדולי הרבנים והדיינים במדינה.

לפי חוקי המדינה, אסור היה ל־קיים בעיר אחת, שתי קהילות הוה. לכן באלצו הקיצוניים לקבל את ה־שם: „קהל עדת הספרדים". בכך עלה מספר הקהילות בעיר לשלושה: האורטודוקסית (הגדולה) הנאולוגית (ריפורמית) הספרדית, אשר רבה היה האדמו"ר קרית־צאנז בנהגיה.

עליתו לארץ־ישראל

בשנת תרפ"ג—1923, שבע־רוגז מאבקים, אחרי שכיהן 44 שנה כרבה של העיר, החליט להגשים את חלום־חייו, התפטר מרבנותו, עלה לארץ־ישראל והתישב בירושלים. עם בואו, נתמנה מרצה לתלמוד בבית־המדרש למורים של „המזרחי" ב־ירושלים. היה גר בביתו של הרב מימון ז"ל ומבאי־ביתו של הגראי"ה קוק זצ"ל ונקשרו ביניהם קשרי יד־דות הדוקים.

מכתב מהגולה ותשובה כהלכה

כמה חדשים אחרי עליתו, הביא לי הדואר מכתב מאחד מראשי ה־ציבור הקיצוני בטרנסילבניה, אשר זה תכנו:

„...שמענו, כי כ"ג אחרי שבא לא"הק ראה את המצב הנורא של חיי הדת במציאות הממש"ה של שליטת הציונים ואת הכלזול ההפקרות ר"ל, שתוך כך נוכח להכיר את הטעות בההתלהבותו לציונות ולכן החליט לעזוב את ארץ ישראל ולחזור הביתה.

כמובן שבמנו מאד על השמו־עה הטובה והשמחה הלא ישוב וילוס כ"ג לפעלת כבודו ה־ראשון. כראוי להודות גאונו ר־צדקתו וזכות אבותיו מרן ה־„החתם־סופר" זצ"ל. כל הילוכי הדבריה ישביב"ש ההבנות שהי־ביניכו בגלל התיחסותו לציונית יהנדסו ויתבטלו והכל יחזור ל־מלוא קידוש־השם ולכבוד התורה בכל שלימותה."

נוסח המכתב הרגיז את הרב גלא־נר ובפרט בהזכרו את הרדיפות, החרמות, כתבי חרוף וגדוף נגד לכן ענה על המכתב בתריפה נוסח־הפולמוסי השנון. וזה לשון השיבה:

„...קבלתי את מכתבו, אך קודב עלי להעיד ולהוכיר, כי בעניני כלל־ישראל, אני בא בדברים ר־בכתובים. רק עם תלמידי־חכם. אלא כיוון שכתב ע"ד איזה שמועת־שוא וסיפור־בדשית, ש־כאילו אחרי בואי לארה"ק ש־הנה דעתי ביחס להגיעה ה־ציונית וערכה האלוקי במעשי ה' של אתחלתא דגאולה, בנין ארה"ק וקוממיות עם ישראל ב־ארצו, ואשר לכך אני עומד ל־עזוב את ארצנו הקדושה ולצאת לחו"ל על אדמת־נכר חלילה ל־פיכך הנני מתחייב להודיע, כי כל זה שקר וכזב! לא זה שיא נתרופפה אצלי דעתי הברורה הזאת במקור אמיתותה של תורה ואמונה בבינת מעשי ה' שב־הכשך אתחלתא־דגאולה זאת אשר ע"י התנועה הציונית ב־ישוב ארצנו הקדושה וקיבוץ בניה לתוכה, אלא דעתי נתחזקה והתבררה יותר ויותר ברוממות קדושה והדרת אוירא דארץ־ישר־אל, מעה אשר זכני השי"ת לעלות לארה"ק ולהתישב בירו־שלים עיה"ק תובב"א.

אמנם גם בארץ הקודש, בריבור קיבוץ־גלויות, יש כמה ־כמה מדרגות לאחב"י. כמו שיש בהפוצות הגולה, יש יהודים יראים שלמים בתורה ובמצוות יש שאינם במדרגה זו או גם רחוקים ממנה. אך גם אלה כאן בודאי שהם במצב הרבה יותר־טוב משכנותם בחו"ל. אלה ה־נמצאים כאן ועוסקים בישיבה ובבניה של ארצנו. הלא במשך הזמן, בכוח קדושת אוירא ד־ארץ־ישראל ומצוות יחזרו ב־תשובה שלמה. אחרי עלותי, הנה מצאתי לי חבר או רב בראית אמיתות זו שבהופעה מעשי ה' שבפלאות סדרי גאולתנו, הלא היא מרן הגאון הקדוש, ראש הרבנים בארץ־ישראל, הרב אב־רהם יצחק הכהן קוק, כל זמן שהוא לא יחזור מדעתו הקדושה, גם אני בודאי לא אחזור בדעתי באמיתות התורה האמונה.

הכתב הנ"ל התפרסם לראשונה ע"י בנו הרב צבי יהודה הכהן קוק שליט"א אחרי שנמסרו לו הדברים ע"י הרב עקיבא גלאונר ז"ל.

„דור־רביעי" ויתר ספריו

חיבר כמה ספרים. „הלכה־למשה" על הלכות שחיטה. „חקור־דבר" ע"ד בידות ונישואי־הערובה. „אהר־בהיר" — על הלכות מקואות. „שביבי־אש" על התורה והמועדים וחידושי הלכות. „הציונות באור־האמונה" — בשפה אידיש—מדבניה על הציונות וחיד־נות הלואי שלה לאור התורה ו־האמונה.

גולת־הכותרת של עבודתו הסיפ־רותית־תורנית, ספרו הגדול על מסכת חולין, שעשה רושם רב בעולם התורני. הקדמה לספר הזה בהלכה.

בזמן עליתי ארצה בשנת תרצ"ב — 1932, נפגשתי בתל־אביב עם אחד מגדולי הרבנים ברומניה. כששמע ב־פי שהנני יליד קלויזנבורג, אמר לי, הרב שלכם, הגאון ר' משה שמואל גלאונר ז"ל היה אחד בגאוני הדור. אילו היה יושב ברוסיה, ליטה או בפולין, היה כובש את עולם התורה. היה פולמסן חריף. בהקדמה ה־ארוכה לספרו „דור־רביעי" הוא עושה את השבונדחייו, השופך אור על כבבי־רוחו הרגשתו לאור מאבי קיו ההודיים והעזה השבים: עם הקבים עליו.

הנה כמה שורות: „...ואני הגבר ניסיתי בכל אלה, כי רב בזה שבעתי בימי־חיי. והלו"ה לא מצאו בי כל און. כי קמו בי לרדפני רק מפני שדרך לבדיה לא טעם לחיים וקנאה עליהם לסמוך הגיונו — המבקר־דעת, בלי כהאי־פנים. על כן הבר־ת עלי רבים לרדפני חנם. ואני על כל גל נצנצתי ראשי והייתי עמיד כן השימעים הרפתם ואינם מסיבים. אבל בקיסת־ליפה עמדתי כעמוד־ברזל ולא הנהתיה בשביל יללהם של אלו. אדרבא בו מצאתי חיי־רוחי. נהוג ונופש על כל התלאות, ותלי"ת לא יגעתי לריק, כאשר יראה כל המעיין בצדק בחבורי זה. אשר אני נותן לפני הכוכבים השלמים והנב־נים, המבקשים האמת ולאהבת ה־אמת, צריך אני להחזיק טובה למרד־פים. כי עי התנגדותם, סרתתי ר־יצתי להזק העניינים בראיות מוצ־קות.

הרב"ל מימון ז"ל, בספרו „שרי המאה" כותב על הרב גלאונר בין השאר:

„מתוך גדולי ישראל מחוץ למדינת רוסיה שנכנסו לתוך הציונות ו־הצטרפו ל„המזרחי" הנני מרגיש חובה להזכיר במיוחד את הרב רבי משה שמואל גלאונר, מי שהיה רבה של קלויזנבורג והאחד המיוחד בתוך גדולי היהדות ההונגרית הנוקאית, שבלי כל פחד הניסוס נעיכה לציוני והיה לאחד בעמודי „המזרחי". בתור אחד מגדולי התורה, סלל מסי־לות וכבש דרכים לעצמו, בכוח ה־הגיון הבריא שהוכן מימי ילדותו. לא נשא פנים לאיש, בגלוי ובסתר כיה חלק על דרכי הפלפול העקום, ועל זה שכמוהו הבריו מבעלי אוזני־נותו.

אין בכח עטי לתאר את שמחתי העצומה כשנפגשתי אתו לבקר את המושבות החדשות ובתוכן את קבו־צת הפועל־המזרחי.

היה רב גאון, יקיר מן הדורות שעברו, ארוך־יסוד „בתגבדי תלמיד, אמונתו בציונות היתה קשה כצור וחד לשפט במלחמה־וכוחים. כשר ראה את צעירינו שעוסקים בעבודה חרושה נטיעה וקיצרה, אהותו הה־להבות חדירות. דמעות של שמחה ניצרו מעיניו ויחד עם הצעירים, יד ביד, שכם אל שכם, יצא בריקוד מתוך התרגשות שלא ראיתי כמוה וקרא: אכנם כן עוד לא אבדה תקוותינו.

הרב עקיבא גלאונר ז"ל

הנני מוצא לי לחובה בהזדמנות זו לציין בראשי־פרקים דמותו של הרב עקיבא גלאונר, אשר יום הזכ־רון שלו הל בסוף חודש תשרי.

אחרי התפטרות אביו ועליתו ל־ארץ־ישראל, נבחר במקומו בנו, ר' הוא אז בן 37 שנה והשלישי לרבני בית גלאונר בעיר.

נשא את רבנותו ברמה במשך 21 שנה, עד לחיסולה הטראגית של יהדות טרנסילבניה בשנת 1944, כ"י שהובלו מגיסו העיר לאושוויץ — 20,000 נפש.

היה מוכר כגדול בתורה, חריף ו־בקי, דרשן מצוין, נואם בחסד, בעל הופעה אצילית מיוחדת במינה:

אחרי בחירתו המשיך במאבק מכושך עם הקהילה הנפרדת של הקיצוניים. ריב אחים קשה וללא כל יסוד ממשי.

בתוך סערת המחלוקת נסע לרבני פוליז מצויד במכתב־המלצה מאת אביו. חזר משם עם מכתבים הבצ־דיקים את קהילתו ומביעים דעתם, דעת־תורה נגד הקמת קהילה נפרדת בעיר. מרכז הקהילות לעומת־זאת הכיר בקיום שתי הקהילות.

אחרי מספר שנים, הריב הקהילתי עקם, רוב יהודי העיר לא ראו צרך כצם ההלהבות לקיום שתי קהילות נפרדות. הרב גלאונר דרש להושיב בית־דין מיוחד שיכריז על איחודן מחדש של שתי הקהילות והתורה השלום על כנו. בית־הדין אמנם כונס, אך אחרי דיונים והשמעת ה־טענות, הביאו החלטה בנוסח וברוח הרבנות הקנאית הפלגנית:

„היות וכבר נעשה המעשה, ה' קהילה הנפרדת נוסדה בהיתר. לכן אין להכריח אותם למיזוג מחדש, בניגוד לרצונם המלא".

הרב עקיבא גלאונר ביקר בארץ שלוש פעמים. לראשונה לפני 50 שנה בהקמת המצבה לאביו ביום ה־שלושים לפטירתו. בשנייה בשנת תרצ"ד כתייר ועלה ל„קבר־אבותיו" ובשלישית אחרי מלחמת העולם ה־שנייה ושחרור שארית הפליטה מ־המחנות.

עם הקמת המדינה הוצעו לו משר־רות־רבנות, אך לא הסכים להצעה והתישב בציריך. מקום מגוריו של שתי בנותיו הנשואות. בשנת תשי"ז, כ"ט בתשרי נפטר בנכר, והובא ל־קבורה בירושלים, בבית הקברות אשר בסנהדריה בשורת הקברים של מנהיגי „המזרחי", הרב בר־אילן, ב־הרב בולי.

חיבר שלושה ספרים חשובים:

„דור־דורים" ספר הלכתי וסוגיות הש"ס. „עקבי־הצאן": ברורי הלכה ואגדה. יסודי השבת המועדים. ב־אור סוגיות וברורי הלכה בשאלות הזמן.

הספר השלישי הוא על שבת.

שש עונות בשנה

מאת יהושע טברסקי

בדרך כלל מחלקים את השנה לארבע תקו־פות, לפי מהלך השמש על פני הכוכבים, או אם נדייק, לפי לשון המדע של זמננו, כתוצאת תנועת הארץ מסביב לשמש.

התקופות הן: אביב, קיץ, סתו וחורף. התק־ופות נבדלות זו מזו כאורך היום ובמידת החום. בקיץ הימים ארוכים, ובחורף הם קצרים. בקיץ הלילה קצר ובחורף הלילה ארוך. ואילו באביב ובסתיו הימים והלילות בשוויון ההולכים. עד שב־21 במרס, וב־23 בספטמבר היום שוה ללילה. אלה הימים ידועים בשם ימי השויון.

הדברים מפורסמים, אולם פחות מפורסם, כי החלוקה הזאת לארבע תקופה איננה כללית, ובכמה מאזורי כדור הארץ אינה קיימת.

לדוגמה, על פני קו המשוה היום והלילה שוים בכל עונות השנה. גם במידה הטמפר־טורה אין הבדלים ניכרים באיזורים הטרופיים בין תקופה לתקופה.

אף באיזורי הקוטב, אין החלוקה לארבע תקו־פות הולכת את התנאים האקלימיים שם. לכן גם ביחס לימים ולילות שבאזורי הקוטב. לילה ארוך משתרע על פני כמה שבועות בחלק אחד של השנה, ובעונה אחרת נמשך יום אחד ארוך שבוע אחר שבוע. בעצם אין שביצוע כל עיקר. כי אין אפשרות לציין יום הלילה ולה־בדיל בין יום ולילה, על פי המושגים שלנו. אין אפשרות לספור שם ששה ימים ולקבל את היום השביעי כיום השבת. ואיך בכל איפן יכול יהודי לקיים באיזור הקוטב הלכת שבת? — על כך יש דיון בספרי ההלכה.

גלגולי שמות התקופות

שמות התקופות, שציינו למעלה היינו: אביב, קיץ וכו' שימשו במקורם בתנ"ך בהוראה אח־רות. בתנ"ך אין שמות מיוחדים לארבע תקו־פות השנה. העדר שמות התקופות בספרותנו העתיקה בא ללמדנו, כי בארץ ישראל, החלוקה הזאת לארבע עונות לא היתה נהוגה, ואכנם, כפי שנראה אחר כך, היתה חלוקה שונה כזו.

בתנ"ך, „אביב", פירושו בשל, כגון: „הכצור־רה אביב" (שמות ט', לא): וכן — „שמור את חודש אביב (דברים טז, א), כלומר החודש, שבו התבואה מתחילה להתבכר ולהבשיל.

הסתיו והחורף שמות נרדפים הם, וכך כתוב בשיר השירים: „כי הנה הסתו עבר, הגשם חלף הלך לו (ב, י"א). ובילקוט שה"ש נאמר: הסתו שתה תקשים, ואין טרחות בו, אלא כש־הגשם יורד (תתקפ"ו). ברור איפוא, כי השם סתיו משמעו חורף.

חכמי התלמוד, שידעו יפה חשבון התקופה השנה לצרכי עיבור השנה השוואת שנת הלב־נה לשנת החמה, קבעו בדקדוק התחלתה של כל תקופה וקראו שמותיהן, לפי החדשים, שבו חלה ראשיתה, כגון: תקופת ניסן, תקופת תמוז וכו' (עיין מס' עירובין דף נו, ע"א).

חז"ל לא השאילו השמות המקראיים לתקו־פות השנה. על כך מעידים דברי התוספתא:

— תנו רבנן — על שלשה דברים מעברין את השנה — על האביב, ועל פירות האילן, ועל התקופה (סנהדרין י"א, ע"ב), היינו אביב לחוד, והתקופה לחוד. המובן „אביב" כאן ב־תוספתא, כמובנו במקרא, כלומר זמן הבשלת התבואה, ו„תקופה" פרושה כאן זמן התחלתה של תקופת ניסן לדוגמא, או תקופת תמוז.

התוספתא מציינת שני גורמים לעיבור חודש אדר, 1) גורם טבעי: התבואה לא הבשילה בסמוך לחג הפסח, או הפרות לא ביכרו בסמוך לחג השבועות.

(2, כנין התקופה: לדוגמא — היום הארוך לא חל בתמוז, או יום השויון לא חל בניסן, או בתשרי, כפי שהם מצריכים היו לחול.

כיצד, איפוא, התגלגלו השמות התנכיי"ם „אביב" וכו' לשמש בהוראה של תקופת השנה?

חכמי ישראל בימי הביניים, שגדלו בארצות אירופה והיו באקלים, שבו טבעית החלוקה ל־ארבע עונות השאילום לכך.

בספרו „ראשית דעת" של ר' משה אליבלה, נמצא הביטוי: „לארבעה זמני השנה, שהם שהם האביב והקיץ והחורף והסתיו (א, א).

ור"י אברבנאל בספרו „זבח פסח" מעיר: „וכבר כתבו הטבעיים, שארבע תקופות ה־שנה הם כנגד הארבעה זמנים, שישערו בחיי האדם. הזמן הראשון, שהוא האביב, הוא כנגד זמן הבחרות" (בסוף הספר).

ובקאנון לאבן סינא, שנתרגם לעברית ל־ראשונה במאה השלוש עשרה מופיעים השמות אביב, קיץ וכו' במובן של תקופות השנה.

וכן בעוד כמה ספרים, שהופיעו בימי הביניים נמצא השימוש של אביב, קיץ, סתיו וחורף ב־הוראת תקופות השנה.

בעקבות חכמי ישראל מימי הבינים הלכו ה־סופרים העברים מתקופת התחיה כהמאה ה־תשע עשרה ובמאה העשרים שלנו. לחכמי ישר־אל שבאירופה טבעי היה חלוקת השנה לאר־בעה זמנים וסיגלו את השמות שמצאו בתנ"ך, שיש להם קשר לחילופי מראות הטבע במשך השנה, לכינויהם הם.

ואילו חכמי התלמוד, שהכירו היטב את אק־לימה של ארץ ישראל. לא שובשה הרגשתם ע"י המצב ששרר בארצות הנכר. הם היו מודעים לחלוקה אחרת של עונות השנה, ה־הולמת את תנאיה הטבעיים של מולדתם.

זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף

בפרשת נח נמצא הפסוק המפורסם, שעל פיו נקבעה חלוקה השנה לשש עונות:

„עוד כל ימי הארץ „זרע וקציר, וקר וחם, וקיץ וחרף וגו' לא ישבתו" (ח, כב).

לפסוק זה מתייחסת הברייתא המובאה במס' בבא מציעא)דף ק"ו, צ"ב).

„רבי שמעון בן גמליאל משום רבי מאיר אומר, וכן רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו:

„חצי תשרי מרחשון וחצי כסלו — זרע; חצי כסלו, טבת וחצי שבט — חורף; חצי שבט, אדר וחצי ניסן — קור; חצי ניסן, אייר וחצי סיון — קציר; חצי סיון, תמוז וחצי אב — קיץ; חצי אב, אלול וחצי תשרי — חום".

חלוקת העונות. לפי חדשי הלבנה, איננה מדוייקת כל צרכה, שכן עונות השנה נמשכות אחר שנת החמה, שהיא יתרה משנת הלבנה באחד עשרה יום בקירוב. חדש העיבור בא למלא עודפים אלה. לכן יש להדגיש, שהחדשים נת־חלקו בין שש העיתים בדרך ממוצעת, וה־דברים ידועים.

לתנאי ארצנו
דימויים בלתי מתאימים

המשוררים והסופרים בלשונות האירופיות כתבו ושרו על תקופות השנה בתאורי לוי רבים. ל־משל, האביב והקיץ שימש ולהב סמל לתחיה ורעננות. ואילו הסתיו והחורף היו שכות נרד־פים לכמישה וכליון.

הסופרים העבריים השפעו מהספרות הכל־לית וגם הם נהגו לדמות בדרך זו את דיפר־ייתה. ראינו למעלה, שהאברבנאל ממשיל את האביב לתקופת הילדות, הקיץ לתקופת הבח־רות.

בדימויים זרים לארצנו הרבו להשתמש סופרי התחיה ברוסיה ובפולין. המשורר ח"נ ביאליק בשירו: „ביום סתוי שר:

„סתו מעגן בלי נגהות, דלוחים ועכורים, בלי צחוק, בלי גיל, ימי ילדותך הכמכים תמר. חלמן שניאור ב„שירת הסתו" שלו מתאר את היאוש התוקף את העולם:

„הנה כשיר עליו בארש,
הגשם כשפכף ופושק...
הקיש כאלו נחבא בפנה
מעטף הוא שהורים ושוהק...

המורים בעקבות הסופרים

המורים הראשונים, שהקימו את בית הספר העברי ביישוב, הגיעו לכאן מעבר לים. הם התחנכו על הספרות שיצרו סופרי הדור. הם המשיכו לחנך תלמידיהם באותה רוח, שהיו חדורים בה. המורים האלה הקנו לחניכיהם מוש־גים, שהיו בחלקם נמע זר לטבע הארץ.

כאשר התחילו את שנת הלימודים, לאחר חר־פשת החגים שבחודש תשרי, תפס נושא „הנ־שירה" מקום נכבד בשעורי „המולדת". שכן, לפי שחינכו המורים הללו, הנשירה מהוה סימן מובהק של הסתיו. בשבועות הסמוכים לחג ה־פסח לפניו ולאחריו, הקדישו את הלימודים ל־נושא הצמיחה וההתעוררות בשדה ובגן.

שירו של ח"נ ביאליק — „פעמי האביב", היוה חומר לימודי חשוב בכיתות הגבוהות:

„זיהה רוח, גבהו שמי שמים,
ויגלו מזהקים בהירים, רחבי ידים —
על ההר, עוטה תלי האביב!

המורים הכיוו דעתם כשירו הראשון של ח"נ ביאליק — „אל הצפור" שבו הוא קורא:

„זמרי צפורי, נפלאות כאיין,
האביב בה יגוה קולמיכי".

הפריחה והנשירה בארצנו

אמנם גם פה קיימת התופעה של נשירה ב־סתיו אצל מספר עצים, וכאידך גיסא פריחה מוגברת באביב. אולם אין התופעות האלה מהוות תכונה אפיינית של טבע ארצנו. רבים הם האי־לנות, שעלה ירוקה מכסה אותם בחדשי הסתיו והחורף, ואדמת העמק וההר מכוסה עשב רענן ומקושטת בפרחים מגוונים בשלל צבעיהם. וב־מקום הגגים הנושרים, כותאר שניאור, רואה אשר ברש את הפרדסים הרעננים דוקא בתקופת הסתו:

„כמני ירק הפורדסים
יקלס רוח זהב תפוחים.
— — — — — — — —
לארצנו עינת עולב
וילדיה פורחים עבת.

(מתוך השיר „סתו בארץ")

רוב האילנות בחורשות ובגנים עומדים בירקותם כל חדשי השנה, כי „לארצנו עינת עולם". בקיץ, שדות הבעל יבשים הם, מצבע חום־אפרפר של עשב קבל שולט בהם. אולם לעו־מתם, שדות השלחין מגדלים גידוליהם כגמול לכים המרוים אותם.

החלוקה לארבע התקופות. איננה מתאימה, אי־פוא, לארצנו, שבה שולטים גורמים טבעיים שונים מאלה שבאירופה.

בין ים ומדבר

ארצנו שוכנת בין ים ומדבר, והיא מושפעת ברוחות הים ורוחות המדבר הנושבות בערבו־בית ולשרונין. הבה נתבונן בסיבם של רוחות אלה. לרהוות הנהלה הספפה שונה על המספר־סורה הלחות בכל עונה ועונה, ועם שקובעות את עונות השנה.

אמנם הגורם הראשוני הוא מצב השמש ב־שמים, שהוא המרצופה את חומה על הארץ. אך הרבה תלוי בתנאי הקליטה, כלומר כיצד נקלט חום השמש כאן על הארץ. ויש הבדל יסודי בקליטת קרני השמש על ידי הים וקלי־טתן על ידי היבשה.

כידוע שהים מתחמם לאט, הרבה יותר לאט מהיבשה. בשעה שהיבשה סופגת את קרני ה־שמש עוד בראשית הקיץ, נשארים מי הים קרירים כשהיו. בתופעה זו יוכחו המתרחצים בים. כבר בראשית הקיץ לוהט החול שעל שפת הים וקשה להתהלך עליו ברגלים יחופות. כי צורב הוא את כפות הרגלים. ואילו משנכנסים אל הים, חשים בקרירותם של המים. ואף אוחזת בנו צמרמורת קלה.

כיבשה וכים כן האויר שעליהם. אויר הים קריר מן האויר היבשה. ואז נושבות רוחות קרירות ונעימות מן הים אל היבשה.

אולם במשך הקיץ הים מתחמם והולך, וב־שלהי הקיץ משתוות כמעט הטמפרטורות של הים והיבשה. אז פוסקת רוח הים הנעימה מלנ־שוב אל היבשה. וזהי תקופת „שלהי דקייטא" הידועה. במיוחד בשפלת החוף גובר החום ד־מרבים להזיע, האנשים נאנחים ואומרים: „של־הי דקייטא קשיא מקייטא".

וזהי עונת „החום", שעליה דיברנו למעלה, והיא נמשכת חדשים: חצי אב, אלול וחצי תשרי.

מצב הפוך קים בחורף. כשם שהים מתחמם לאט, כך הוא מתקרר לאט. בראשית החורף, היבשה ממהרת להתקרר, ואילו הים שומר על חומו, שצבר בעונות הקיץ ו„החום". מאצבר ענקי זה של חום נושבות רוחות המסיגות מצי־דה ניכרת את קור החורף, המגיע אלינו מן המדבריות שמסביב.

ובמשך החורף נפלט הולך חומם של מי הים. שוב משתוות הטמפרטורות הים והיבשה. אז הים חדל לשמש מקור של חום בשביל ארצנו. באה אז עונת „הקור", שעליה מדברת הברייתא ש־הבאנו למעלה.

רש"י בפרושו על התורה לאותו פסוק, ש־ציטטנו: „זרע וקציר וקר וכו'" מוסיף — „קור קשה מהחורף". וה„מזרחי" — הפרוש המפורסם של רש"י — מביא שם בעקבות האימרה: „של־הי דקייטא קשיא מקייטא". ד„שלהי דסיתוא קשיא מסיתוא".

ואמנם ברוב השנים יורדים השלגים בארצנו בתקופה זו של „שלהי דסיתוא". לזה הדאי הת־כוון רש"י באומרו: „קור קשה מהחורף".

לסיכום נאמר, שלארבע עונות השנה מתוס־פות אצלנו עוד שתי התקופות קור וחום. ה„קור" נוקף על החורף, וה„חום" על הקיץ. וכדי לא לבלבל את המושגים טוב יהיה להשתמש בשמות המקוריים, היינו: קציר, קיץ, חום, זרע, חורף וקור.

אם נעריך את חלוקת העונות לפי חדשי ה־חמה נקבל תמונה כזאת: מרס אפריל — קציר; מאי, יוני — קיץ; יולי, אוגוסט — חום, ספט־מבר, אוקטובר — זרע, נובמבר, דצמבר — חורף; ינואר, פברואר — קור.

מובן, כי העונות יתנקות זו מזו, ואין גבו־לותיהן קבועים, כגבולותיהן של מלכויות. והכל תלוי במזגי האויר של השנים.

هكذا من الاهل

פנחס ספיר, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, בפגישה עם תלמידי שמיניות:

קליטת העליה חובה לכל ישראלי

„החלוציות בימינו היא הליכה להתיישבות בספר", אמר מר פינחס ספיר, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, בתשובה לשאלה בפגישה עם 150 תלמידי שמיניות בירושלים. „על הצעירים בישראל לראות במצבר לי־ישובי־הספר אתגר אישי. רק לאחר שאלפי צעירים יגיעו לישובי־הספר אפשר יהיה להפנות לשם גם עולים חדשים".

בדברו על הקליטה החברתית של עולים אמר מר ספיר, שהסוכנות בשיתוף עם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר מטפלים ומחפשים פתרונות לבעיות השיכון והתעסוקה, אולם הקליטה החברתית היא חובתם האישית של כל תושבי המדינה ובראש ובראשונה של הנוער בישראל. מר ספיר פנה אל בני הנוער להקדיש כמה שעות מזמנם הפנוי כדי לעזור אישית לעולים בלימוד השפה העברית, ביצירת מסגרות חברתיות משותפות ובביקורים בבתי העולים. קליטה חברתית טובה, אמר, היא צעד חשוב ומכריע בדרך להגברת העליה ומניעת הירידה.

קליטת עליה — במסגרת תוכנית הלימודים

לשאלה האם ניתן לשלב במסגרת תוכניות הלימודים בבתי־הספר את פעילות התלמידים בתחום הקליטה החברתית, השיב מר ספיר שהרעיון הוא טוב ויש לבדוק עם משרד החינוך דרכים מעשיות בכיוון זה.

באשר לפעילות להצלת יהדות ערב אמר הדובר, שנושא זה אינו יורד מסדר־יומה של הנהלת הסוכנות היהודית, ונעשים מאמצים מרובים באמצעות ידידים רבים בעולם לגאול את שארית יהדות ערב, ואולם ככל שנמעיט בדיבורים בנושא זה — כן נעזור למאמצים אלו.

לשאלה, האם ההטבות הניתנות לעולים חדשים אינם באים על חשבון תושבי הארץ הוותיקים? השיב מר ספיר שאין העלייה מנצלת את תושבי הארץ, כיוון שמרבית הכספים לקליטת עלייה אינם באים מתקציבי המדינה. נוסף לזאת, כל עלייה מביאה תנופה חדשה לכלכלה בארץ ומחזקת את ישראל בכל השטחים. „קשה היה הרבה יותר לקלוט 750 אלף עולים בשנים 1948—51, כאשר בארץ היו רק 700 אלף תושבים, וגם אז היו שטענו שאל לנו לקלוט עלייה בהיקף נרחב, אולם עתה אין ספק שללא אותה עלייה ההיסכנה כיום היה עתידה של ישראל אפור יותר".

יצויין, כי מר ספיר נפגש בסיורו האחרון בארצות דרום־אמריקה עם אלפי בני־נוער יהודי ושוחח איתם על בעיות החינוך היהודי והעלייה לישראל, אך מאז נכנס לתפקידו כיו"ר הנהלת הסוכנות, היתה זו פגישתו הראשונה עם נוער ישראלי.

מועצה ציונית ציבורית הוקמה בחיפה

בתום השנה השלישית לפעילות המועצה הציונית בישראל בחיפה, הוקמה בעיר הכרמל מועצה ציונית צי־בורית בסטאטוס עירוני, שהיא ראש־ונה מסוגה בארץ. בטקס שהתקיים בהיכל העירייה הכריז ראש העיר יוסף אלמוגי על הקמת המועצה. ל־נשיא־כבוד של המועצה הציונית ב־חיפה נבחר ראש העיר, וליו"ר נבחר העיתונאי יהודה עוריאלי.

המועצה מורכבת מאישי ציבור ו־חינוך, ביניהם מרצים באוניברסיטת חיפה, באי־כוח מוסדות הארגונים צי־בוריים, בהם ארגוני הנשים, נציגי התאחדויות הסטודנטים, עיתונאים ו־עוד.

בישיבת הפתיחה אמר אלמוגי, כי המועצה הציונית היא החשובה במוע־צות הציבוריות בחיפה ונועד לה תפ־קיד לאומי־חינוכי רב חשיבות, דווקא בתקופה זו: לחזק ידיים רפות, לחסן את הנוער מרוחות מצויות, לרענן את האידיאולוגיה הציונית ולהחדירה ל־תודעת הציבור. הדובר ציין לשבח את שיתוף־הפעולה בין הגורמים ה־ציבוריים בעיר והמועצה הציונית, שיתוף המעיד על העניין בפעולות המועצה.

יהודה עוריאלי, שסקר את פעולות המועצה הציונית, קרא לחברי המוע־צה לגלות פעילה ויוזמה, כדי שפעו־לות ההסברה יזכו לתמיכה ציבורית ולהד רחב במוסדות החינוך שטרם השתלבו בפעולות ההסברה הציונית.

מר אריה צימוקי, מרכז המועצה הציונית בישראל, אמר כי פעולות המועצה הציונית גדלו תוך ארבע שנים מ־250 פעולות־הסברה בשנה הראשונה ל־4,500 פעולות.

בדיון השתתפו מר שאול דגן, ה־מחנך החברתי בבסמ"ת, שקרא להמ־חיש את ההסברה לתלמידים על־ידי סיורים התיישבות. מ. קשטן, מנהל המחלקה לתרבות של העירייה, קרא להרחיב את ההסברה ללימודים על התרבות היצירה היהודית, שגם הם כרוכים בנושאי הציונות. במקום הדו־בר אברהם כהן הציע דרכים בתחדירת להחדרת הנושא לתודעת הנוער. פרו־פסור מ. הלפר קרא לעקור את הבו־רות בקרב הצעירים ולהגביר את רמת ההסברה הציונית לעולים חדשים, ש־היא נמוכה ביותר. הוא הוסיף, כי אמצעי התקשורת בישראל עושים „שירות דובי" לענין. מר ח. יעקוב־ביץ נציג הארגונים הציוניים, הציע להכריז על חודש הסברה לאומי ולפ־תוח במבצע של ידיעת הארץ ואהבתה. נציגת ארגוני הנשים, גב' ש. הראלי, הציעה להקים צוות־עבודה שיכין תוכניות לפעולה בקרב חוגים שונים.

בסיכום הדיון הוחלט על הקמת ועדות להסברה בקרב העולים, לבתי ספר ומחנכים, לחינוך מבוגרים וכן צוות חשיבה שינחה את המועצה ה־ציונית בפעולותיה ובדרכי ההסברה.

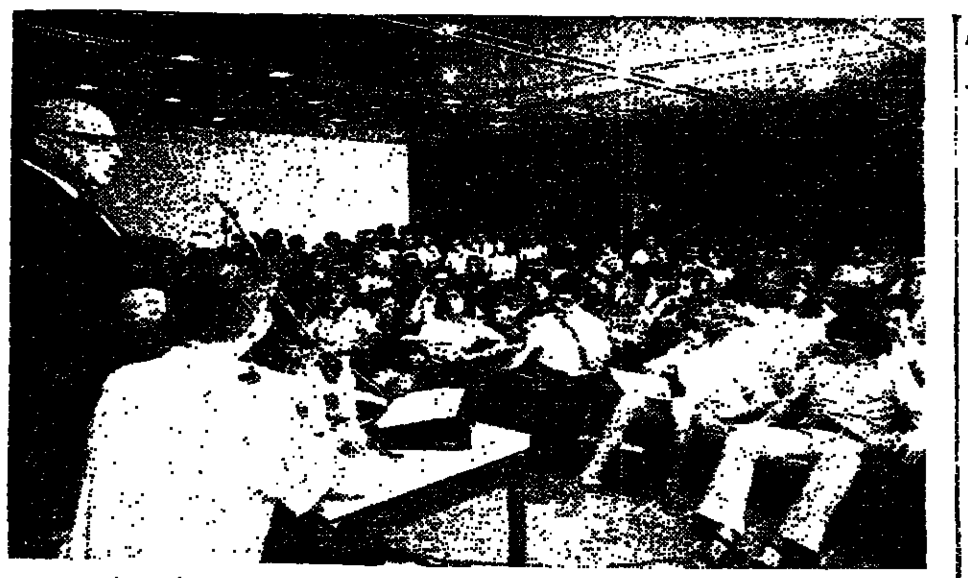
פנחס ספיר בפגישה עם תלמידי שמיניות: „הליכה לישובי הספר — אתגר אישי לצעירים"

מפעולות המועצה הציונית

סיכום פעולות המועצה הציונית בתשל"ד

יותר מ־150 אלף משתתפים ב־2700 פעולות

סיכום הפעולות של המועצה הציונית בישראל בשנת־הלימודים תשל"ד, שנערך על־ידי מזכירות המועצה, מראה כי אשתקד קיימה המועצה כ־2700 פעולות, שבהן השתתפו כ־130 אלף תלמידים ובני־נוער וכ־25 אלף בוגרים ובתוכם חיילים.

המועצה פועלת בעיקר בקרב תלמידים, בני־נוער וסטודנטים.

בהצלחת פעולותיה יש חלק נכבד למנהלי בתי־ספר, מורים, מחנכים וצוות נאמן של מרצים.

להלן פירוט פעולות המועצה, במספרים: —

— 2,500 הרצאות בבתי־ספר, מרעדונים ותנועות־נוער.
— 30 יציאות לנמל־התעופה לוד לקבלת פני העולים החדשים
— 20 ביקורים במרכזי־קליטה, ושהייה עם העולים במשך חצי יום.
— 10 סיורים ברמת־הגולן והבקעה, ופגישות עם המתיישבים הצעירים.
— 3 סמינרים לתלמידים על נושאי יהדות, ציונות ובעיות החברה הישראלית.
— 5 סמינרים למשתתפי גדנ"ע על: „העם היהודי בימינו".
— 1 סמינר לסטודנטים־מרצים על: „הזהות היהודית".
— 8 עצרות־עם המוגיות בעניינם של היהודים בברית־המועצות וארצות־ערב.
— 7 ימי־עיון לתלמידים, על בעיות עלייה, קליטה וציונות בימינו.
— 30 במות־הסברה לציבור הרחב על נושאים אקטואליים.
— 5 עיתוני־עיתונאים על נושאים אקטואליים.
— 36 במות־הסברה ליום הזכרון על „משמעותה של מדינת ישראל והעם היהודי".
— 26 פעולות בין עובדי מפעלים והמדרשה הצבאית בירוש־לים על נושאים אקטואליים.
— 6 מבצעים של משלוח־מנות לילדי־עולים וקשישים בחג הפורים.
— 2 לילות־סדר לתלמידים יחד עם ילדי־עולים.
— 4 כנסי־תלמידים.
— 2 רבי־שיח.
— 200 סטודנטים העבירו קרוב ל־3,500 שיעורים לתלמידים בחשלים ממשפחות מרובות ילדים.

סמינר ציוני־מדיני בירושלים

סמינר ציוני־מדיני של המועצה הציונית המיועד לתלמידי כיתות י"א בעיר הבירה ובסביבה וכן לחיילי צה"ל במסגרת סדרות הד־נג — יתחיל לפעול בקרוב ב־ירושלים.

הסמינר יתקיים בחסות הנוער ה־ציוני ע"ש ד"ר ישראל גולד־שטיין, וירכז את התלמידים במ־שך יום שלם, בשלושה מחזורים בשבוע.

„ציונות בימינו - מהי?"

סמינר עיוני למרצים מטעם המוע־צה הציונית, ובעיקר לסטודנטים מר־צים, המפעילים חוגי־דיון בקרב ה־תלמידים, יתקיים אחת לחודש — על כך החליטה הנהלת המועצה, ש־דנה בפעולות ההסברה הציונית בבתי ספר תיכוניים, עם התחלת שנת ה־לימודים תשל"ה.

הסמינר הראשון מסוג זה מתקיים השבוע, והוא מוקדש לנושא „ציונות בימינו מהי זו". המרצה הוא מר אב־רהם שנקר, ראש המחלקה לארגון ולהסברה של ההסתדרות הציונית ה־עולמית. בחלק השני של הסמינר יתקיים דיון על מתודיקה בהעברת ה־נושא לתלמידים.

בסוף שנת הלימודים הקודמת קיי־מה המועצה הציונית סמינר בן יומיים בכפר המכביה, שבו השתתפו כחמישים סטודנטים־מרצים מתל־אביב, ירושלים, חיפה ובאר־שבע. הסמינר שהוקדש לנושא: „הזהות ה־יהודית של הצעיר הישראלי" נוהל בידי מר משה קלכהיים, ובהשתתפות המרצים: פרופסור אליהו שביד, ד"ר יונה הדרי ומר צבי ירון. לאחר הרצ־אות התחלקו משתתפי הסמינר ל־קבוצות־עבודה ולקריאה מודרכת ב־הנהלת המרצים. בסיום הסמינר נערך דיון על הדרכים להעברת נושא ה־זהות היהודית בקרב תלמידי בתי־הספר. את הדיון הנחו סטודנטים־מרצים, הפועלים בתחום זה של הס־ברה מאז הקמת המועצה הציונית.

המועצה הציונית דנה בתוכניות־פעולה לעתיד:

הציונות אחראית לדמות החברה

סיכומי פעולות של המועצה ה־ציונית בשנה האחרונה, וכן תוכניות והצעות לפעולה בעתיד — הועלו בישיבה ארצית של המועצה שהת־קיימה באחרונה בירושלים.

היו"ר, אריה צימוקי, שפתח את הדיון, אמר כי אנו מצפים השנה ל־60 אלף עולים, רובם מבריה"מ, ויהיה צורך להשקיע מאמצים רבים בתחום הכלכלי, החברתי והרוחני כדי להבטיח את קליטתם הנאותה. שיפור תנאי־הקליטה הוא הכרחי נוכח צמצום מספר העולים מארצות הרווחה וגידול הנשירה של היוצאים מרוסיה בדרכם לארץ (אשתקד הס־תכמה הנשירה ב־20 אחוז מכלל ה־יוצאים). מאמצים אלה בתחום ה־קליטה נצטרך לעשות באווירה של שפל כלכלי, באשר קיימות שכבות באוכלוסיה הוותיקה בישראל שלא זכו לרמת־חיים נאותה. בנסיבות אלה מוטל על המועצה הציונית ה־תפקיד להסביר את חשיבות העלייה לחיזוקה של מדינת ישראל, להגביר את הקשרים בין ותיקים לעולים ו־לכנוע אי־הבנות וניגודים ביניהם.

תחום נוסף של פעולת המועצה, הב־שיר צימוקי, הוא חישול הרוח וחיזוק המוראל של תושבי ישראל — נוכח המבחנים המדיניים והבטחוניים ה־צפויים לנו. יש גורמים בארץ ה־מטיפים אינדוקטרינאציה של מבוכה ודיכאון, ויש נטייה לנפח כל גילוי של חוסר־אמונה ונטישת ערכים, ב־עיקר בקרב הנוער. כלי־התקשורת מבליטים גילויי מבוכה אלה, אף כי גילויים אלה הם שוליים ורוב הנוער הוא ציוני בתודעתו ואיתן ברוחו. נכונות הנוער להשתתף בפעילות ציונית ולקבל הסברה ציונית באה לביטוי מרשים במספר המשתתפים בפעולות המועצה הציונית אך לגי־לויים אלה לא ניתן כל ביטוי באמצעי־התקשורת. וכך מתעוותת התדמית של הנוער.

בסוקרו את פעולות המועצה ה־ציונית, אמר א. צימוקי, כי הפעולה מקיפה לא רק בני־נוער אלא גם פועלים, עולים חדשים וחיילים, ו־המועצה מתכוונת להרחיב את פעי־לותה בסקטורים אלה ולשתף ב־פעילותה התאחדויות עולים, ו־ארגונים ציבוריים אחרים. הנואם מסר עוד כי המועצה התחילה בדצנטראליזאציה של פעילותה; כבר התארגנו ארבעה סניפים עירו־ניים: ירושלים, תל־אביב, חיפה ו־באר־שבע ולפעולה זו יהיה המשך.

תוכנית לאימוץ משפחות עולים

בין תוכניות־הפעולה לעתיד ציין הנואם תוכנית לאימוץ משפחות־עולים. המועצה הציונית החלה ב־דיונים עם ארגוני־נשים, מועצות פועלים, מועצות מקומיות והוד ה־משפך בתנועה הציונית כדי להפעיל במשותף את אימוץ משפחות ה־עולים. כן הוצע למועצה הציונית ל־ארגן מבצע לאימוץ משתלמים מ־חו"ל על־ידי משפחות ישראליות ו־החלו בירורים בעניין זה.

בדיון שנפתח לאחר דברי היו"ר השתתפו חברים רבים.

י. שמואלי — הציע שהמועצה ה־ציונית תעסוק בנושאים המרכזיים ב־מדינה המעסיקים את הציבור, כגו זכותנו על הארץ. על המועצה לפעול, בין היתר, למען חינוך לעברית ונגד השתלטות הלעז על חיינו.

אהרן כהן — אמר כי האווירה הקיימת סביב בעיית הירידה היא האויב הגדול ביותר שלנו ועל ה־מועצה הציונית לעבד תוכנית לפעו־לות־הסברה בנושא זה.

הנואם הציע עוד כי המועצה ה־ציונית תקדיש דיון לאידיאולוגיה הציונית. בקונגרס הציוני האחרון הוקמה ועדה לניסוח מחודש של האידיאולוגיה הציונית, ועל המועצה לשתף עצמה בעניין זה.

קליטת הותיקים — גם זו ציונות

י. אסא — אמר כי המוסדות הציו־ניים אינם יכולים להסתפק בקליטת העלייה החדשה ועליהם לטפל ב־אמצעי־קליטה גם לתושבים החיים בארץ. יש הכרח בכך כדי למנוע ירידה, כדי למנוע תסכול מצעירים ובני־נוער וכדי למנוע ניכור מצד הותיקים לעליה, לקליטה ואף לציו־נות. יש הכרח לתת את הדעת על גורלם של ותיקים שלא נקלטו בארץ לא כיהודים ולא כציונים והם מצויים בשולי החברה היהודית בארץ. ותיק שלא הגיע לדירה והוא פוגש עולה חדש שזכה לכך, מרגיש עצמו מקו־פח. יש הכרח לדרוש מהתנועה ה־ציונית שתטפל בתחום זה, שכן קליטת העולים הותיקים היא פעולה לא פחות ציונית.

ד"ר יצחק הלוינג — אמר כי בקרב הנוער קיימת בורות רבה ב־ענינים ציוניים ועל־כן יש הכרח לכלול לימוד הציונות במסגרת תוכ־נית הלימודים בבית־הספר, כי כל נושא שאינו נכלל בבחינות — אינו נלמד.

להקים צוות חשיבה על ציונות

זאב שיקלר — אמר כי על המועצה הציונית להקים צוות חשיבה שיעבד תוכנית יסודית לפעולתה, ולפרסם קונטרסים בנושאים יסודיים.

בהמשך דבריו סיפר הנואם על מבנה הפעולה בסניף ירושלים של המועצה הציונית, שבראשו הנהלה בת 17 חברים ולכל חבר תחום־פעו־לה מוגדר: נוער, פועלים, נשים, צוות סמינרים לתלמידים, תנועות־נוער ועוד. בתוכנית להקים מועצ־ת סניף שתמנה 60 חבר.

מ. מבורך — אמר כי התנועה הציונית אחראית, נוסף לעלייה, ל־דמות החברה בישראל, ואין גורם זולתה שיכול למלא תפקיד זה. ה־מועצה הציונית חייבת לפעול למני־עת התגבשות אינטרסים בין עולים חדשים לותיקים מקופחים; תופעה שהסתמנה עם ראשות העלייה מ־בריה"מ־המועצות כאשר בקרב יוצאי עדות־המזרח נתעוררו קולות שהת־ריעו על קיפוח. יש הכרח להעמיד מטרה כפולה: תיקונים חברתיים ל־עניים בישראל יחד עם הבטחת ה־עלייה וקליטתה.

תיקון עיוותים חברתיים וסתימת הפער בין העדות — זו חייבת להיות סיסמת המועצה הציונית, שכן ה־מועצה אחראית לתדמית החברה ב־ישראל. לעניין זה תהיה גם השפעה לעידוד עלייתם של יוצאי ארצות המזרח החיים כיום באירופה וב־אמריקה ואשר התדמית של „יהודי המזרח" בישראל מרתיעה אותם מ־עלייה.

לאמץ תלמידים בעיירות הפיתוח

הצעה נוספת שהעלה המרצה היא שהמועצה הציונית תאמץ את תל־מידי כיתות י"א—י"ב בעיירות פיתוח כ־1600 תלמידים, מהם 700 בכיתות י"ב, ו־900 בכיתות י"א. תלמידים אלה המגיעים ללימודים תוך התגב־רות על קשיים רבים, זקוקים לעזרה ולעידוד. כצעד ראשון יש להזמין את כל אוכלוסיית התלמידים הזו לשלושה ימי־עיון, שבהם ישמיעו התלמידים את בעיותיהם. יש לעודד אותם לא בכסף, כמו בעזרה שיעברו את בחינות הבגרות, לשלוח אליהם מרצים ולטפל בקידומם.

יצחק שור — אמר כי על המועצה הציונית לחדש את הרוח הוולנטארית בישראל ולפעול לכך שמדינת יש־ראל והחברה בה יהיו שוויוניות יותר. לדעת הנואם כל הפעולות של ה־מועצה הציונית פירושם יתר שוויון בחברה הישראלית. אין אנו זקוקים לתורה ציונית חדשה, שכן התורה הציונית כוחה איתה, אך יש להגביר את הזדהות התנועה הציונית עם ה־הגשמה הציונית. האדם הסובל מ־מחסור אינו יכול להדהק להגשמה ציונית.

להלן תמך הדובר בהצעה לאמץ את תלמידי עיירות הפיתוח ואמר כי אין תרומה גדולה יותר לקליטת העלייה מזו שצעירים מעדות המזרח יקלטו צעירים מהעלייה החדשה, ו־להיפך: שעולים מרוסיה יהודי מאתמאטיקה, למשל, יתנדבו ללמד תלמידי תיכון. המועצה הציונית יכולה לארגן מבצע התנדבות ו למימון את ההוצאה הקשורה בכך.

ש. מסמן — הציע דרכים לה פעולותיה של המועצה הציונית.

על הסופרים להשתתף בפעילות ציונית

י. אופטוריזן — סיפר על לאגודת הסופרים להשתתף במפ המועצה הציונית. בהמשך סיפר הנואם על הפעולות בסניף תל־אביבי של המועצה.

נוער מבקש לפעול

משה קלכהיים — אמר של מקרה התרכזה המועצה הציונית פעולה בקרב הנוער, כי דרושה ברה ציונית לנוער. יש טוענים מאוחר להתחיל בפעולה זו תלמידי כיתות י"א. אפשר להתחיל בפעולה זו מכל מקום כדאי לדון בבעיה הנוער אינו לומד את הרעיון הציונית בבתי־הספר ועד היום נעשה הרבה כדי לשפר מצב. יש הכרח להביא בפני הנוער צוות מעשיות של הגשמה אך הנסיבות שבעשו בתחום שלו לא בגלל אי־רצונם של מידה, אלא מסיבות אחרות, ציביות, ארגוניות ואחרות.

לאחר שלוש שנות פעולה המועצה הציונית לציין הת רבה. הנוער היום פתוח יותר ולפיוץ בנושאים ציוניים וכשהנ לא הרשו לנו להיכנס לכיתות. באחרונה באו אלי תלמידי י"א, י"ב, שהשתתפו במשלחות נוער אירופה ואמריקה, וביקשו להש בפעולות המועצה הציונית. הם רו: „ראינו את היהודים בחו"ל, ערים למתרחש במדינת ישראל. רוצים לעשות משהו. תאמרו מה יכולים לעשות". קיימנו איתם פגישות, הם רוצים לפעול עם צי אני רואה בכך הישג שיש כיום שרוצה ברצינות למלא מצוות שיות. ואפשר לספר דוגמאות מסוג זה.

בסיום דבריו התייחס מ. קלכ להצעות שונות שהועלו בדיון תירגומים לתוכניות ולמעשים. סיום השמיע היו"ר, אריה צימו

סניפי המועצה הציונית בישראל

ירושלים — רחוב בצלאל 8 טלפון 224814.
תל־אביב — רחוב קפלן 7 טלפונים: 256097 / 258211 (שלוחה 392).
חיפה — רחוב הרצל 16. טלפון 664341.
באר־שבע — הסוכנות היהודי טלפון 77321.
בית המדרש הממלכתי למורי ולגננות. ת.ד. 65, טלפון 79306.

סניף המועצה הציונית במרחב תל־אביב

חברי הועד־הפועל של המועצה הציונית בישראל במרחב תל־אביב התכנסו באחרונה בראשות מרכז הסניף, ד"ר ישעיהו אוסט־רזון, ובהשתתפות מר משה קלכ־היים, כדי לארגן את פעולות ה־הסברה וההתנדבות בתל־אביב ו־סביבותיה.

בסיכום הישיבה הוחלט על ה־לוקת התפקידים הבאה:

✱ האחראים לפעולות בקרב הסתדרויות המורים — מר הד־שע סולק; הגב' קלרה מעיין.
✱ האחראים לפעולות בקרב התאחדויות העולים — מר שלום זילברברג; מר משה בן־אלול.
✱ האחראים לפעולות במועצות המקומיות — מר בן־ציון מי־באלי; הגב' צילה עמירדור.
✱ האחראית לפעולות בארגוני נשים — הגב' רות איזקסון.

מוגש על־ידי המועצה הציונית בישראל

מאת נעמי גוטקינד

בחוג המשפחה

חשיבות השנים הראשונות בהתפתחות הילד

כבכל ראשית שנת לימודים כן גם עתה מופנית תשומת הלב של ההורים לילדים הפותחים את המסע בחינוכי הארוך שלהם כבן או כבתה א' של ביה"ס היסודי אל מידת התפתחותם הגופנית ויכולתם השכלית. אכן, רק במפגשם עם ילדים אחרים ועם מסגרת חינוכית פורמאלית, נדמה לנו, אפשר לבחון בהם תכונות אלה. מעניין לכן לשמוע את דעותיו של ד"ר ש. א. עור, רופא ילדים במרפאה להתפתחות הילד במרכז הרפואי ע"ש שיבא בתל־השומר על השנים הראשונות בהתפתחות הילד. דבריו מובאים בחוברת שנדפסה לקראת פתיחתו של המרכז החדש של שיבא. כותב ד"ר עור:

מתחילת המאה הזאת עו־ררה התפתחותו של הילד התעניינות מרובה משתי סיבות: א) הקצב המהיר של שינויים החלים בילד הרך, ב) חשיבות ההתפתחות ב־שנים הראשונות להמשך התפתחות הילד.

היילוד — כפוף, כמעט עוור וחרש, אינו מתעורר משנתו העמוקה אלא כדי לאכול או לבכות. בשלב זה הוא יצור חלש ותלוי באופן מוחלט בזולת. אם עוזבים אותו, הוא לא יכול להת־קיים. מבחינה זו, יילודים של בני־האדם הוא יצור חסר־אונים בהשוואה ליילודים של בעלי־חיים אחרים.

אבל, בגיל שלוש שנים, הילד מסוגל כבר ללכת, לדבר ולהבין; הוא בעל אי־שיות ויכולת להתנגד לסבי־בתו. בשלב זה הוא כבר עובר בהשגיו את החיות ה־מפותחות ביותר. ההתקדמות העצומה הזאת מהרחפת הו־דות להבשלת מערכת העצ־בים.

הבשלת מערכת העצבים מושפעת במידה רבה מגור־מים סביבתיים. ההשפעה היא דו־סטרית. למשל: ה־ילד יהיה מסוגל להליכה במידה ומערכת העצבים מספיק בשלה לפעולה זו; כל לחץ סביבתי להקדמת ההליכה לא יעזור. מצד שני, חוסר גורמים סביב־תיים מתאימים עלולים לע־כב התפתחות הילד בתחום זה, גם אם הילד מוכן כבר להליכה.

יחסי־הגומלין בין ההב־שלה והסביבה הדוקים עד כדי כך שאין הסביבה יכו־לה להשפיע אם הבשילה אינה קיימת — ולהיפך.

זאת ועוד: השפעת הסבי־בה צריכה לבוא בזמן הנכון לפי דרגת הבשילות של ה־ילד. למשל: ילד נורמלי, שנולד למשפחת אילמים, במידה ולא יקבל דחף מ־סביבתו — לא ילמד לדבר בזמן הנכון.

התנהגות אופיינית לכל שלב בהתפתחות הילד

התפתחות הילד מלידה עד בגרות מתרחשת בשל־בים רצופים, צמודים זה לזה וקשורים באופן מהותי כמו פרקים בספר. לכל שלב ושלב בהתפתחות קיימת התנהגות או פעילות אופיי־נית לו. למשל: תהילה לומד הילד לשלוט בגופו; משכי־בה הוא מגיע לישיבה ואח"כ לעמידה, הליכה וריצה. ב־שנה השניה הוא כבר הולך בחופשיות. ילד נורמלי לו־מד לפתוח שפה בסוף השנה הראשונה לחייו. בגיל שלוש מסוגלים כבר רוב הילדים לדבר באופן חופשי, להבין שפה ולגלות עניין בספרים.

הדברים אמורים גם בהת־פתחות הרגשית: ילד נור־מלי בגיל שלוש צריך כבר להיות מסוגל להתגבר על פרידה מהסביבה המוכרת לו, הורים, אחים ואחיות, להנות מחברת גדולים וקט־נים ולהראות מידת־מה של עצמאות. ילדים שאינם מת־פתחים בקצב ממוצע, סוב־לים מאיחור או פגם בחלק של תחומי ההתפתחות או בכולם.

בדיקות מניעה וטיפול מוקדם

ביום ישנה אפשרות להע־ריך את ההתפתחות בגיל הרך ולאבחן מקרים של הת־פתחות איטית או פגומה. במקרים רבים אפשר גם לעזור לילד כזה ולשקם או־תו בעוד מועד. לדוגמא; ילדים הסובלים מעיכובים בהתפתחות שפה והדיבור עקב ליקוי שמיעה; אבחנה מוקדמת של הליקוי וטיפול נמרץ מביאים לשיקום ברוב המקרים ובמקום שהילד ירגיש את עצמו דחוי בגן או בכיתה, הוא עשוי להס־תגל לסביבה רגילה של יל־דים שומעים.

בדיקות מניעה וטיפול מוקדם יכולים להפחית ב־מידה ניכרת בעיות רגשיות והתנהגותיות של ילדים.

ידוע כיום שבסיס האי־שיות וההתנהגות של ילד נוצר בשנים הראשונות ל־חייו, תוך כדי קיום יחסים הדוקים בינו ובין הסביבה הקרובה לו, המשפחה. כא־שר יש ליקוי כלשהו ביח־סים אלה, מצד הילד או מצד הסביבה, עלולה התפתחותו הרגשית של הילד להפגם; כתוצאה מכך עלולות להו־פיע הפרעות בהתנהגותו לא רק במסגרת המשפחה אלא בחברה בכלל. ילד כזה עלול להיות ביישן, מסוגר בעצמו לחשוש מהסביבה או גם להיפך — לגלות תוקפנות בלתי מרוסנת.

במידה ונאבחן ונטפל ב־יחסים בלתי תקינים בין הילד וסביבתו וההפרעות בהתנהגותו בשנים הראשו־נות, אפשר למנוע בעיות חמורות ומסובכות יותר ב־גיל בית־הספר.

אם יש בעיות בתחומים שונים של התפתחות ואם יש עירנות וידע, קיימת אפשרות של אבחון ושיקום. לעומת זאת, ילדים הסוב־לים מפגמים התפתחותיים שלא אובחנו ולא קיבלו טי־פול נאות, יהפכו לילדים בעייתיים במסגרת בית הס־פר ובסופו של דבר לא ימ־צאו את מקומם במסגרת החברה. איבחון מוקדם ו־שיקום עשויים לעזור במני־עת בעיות קשות יותר בעתיד.

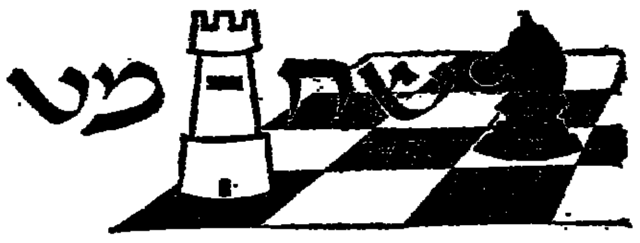

בעריכת שלמה קנדלשיין

קרפוב — קורצ'נוי חמש וחצי: שלוש וחצי

לאחר הסבוב התשיעי של שלב חצי גמר אליפות העולם בשחמט ה־מתקיים במוסקווה אין כל שינוי מהותי. המשחקים שמיני ותשיעי הסתיימו בתיקו. הצעיר אנטולי קר־פוב ממשיך להוביל בהפרש שתי נקודות נגד ויקטור קורצ'נוי.

ערן הוכברג אלוף הילדים תשל"ה

ערן הוכברג מראשון לציון זכה באליפות הארץ לילדים תשל"ה בתום האליפות השנתית שנערכה בחג ה־סוכות בקבוץ פלמחים לזכרו של ארז לבנון ז"ל שחמטאי בן הקבוץ שנפל במלחמת יום הכיפורים.

50 ילדים תלמידי כתות א' עד ח' מכל רחבי הארץ התחרו ב־9 סבובים „שוויצריים" בהוהלו הטוב של דוד בן־ציון בתנאים מצויינים ובאווירה תחרותית לשבח מצד חברי הקבוץ ובראשם שמחה ובני לבנון שלא חסכו כל מאמץ להצלחת המפעל המסורתי הנערך מידי שנה בפלמחים!

התוצאות: לערן הוכברג (ראשון לציון) — 7½ נק' ללא הפסד! 6—2. עמיר הראל (באר־שבע) ירון שליכל־ברג (פתח־תקוה), אייל משיח (חיפה), רן שבתאי (רמת־גן), מרדכי שרנצל (תל־אביב) — 6½ נק' כל אחד 8—7. אלון גרינפלד באר־שבע), זאב זוהר (קרית אונו) — 7 נק' כל אחד וכו'.

קריידמן משתתף בתחרות בינלאומית בפיליפינים

האמן הבינלאומי של ישראל יאיר קריידמן חבר הנבחרת האולימפית משתתף בתחרות בינלאומית חזקה ב־יותר שנפתחה בתחילת השבוע ב־מנילה בירת הפיליפינים. עד עתה שיחק קריידמן שני משחקים. במשחק הראשון הפסיד קריידמן לרב האמן הרוסי יבגני ופיקוב. במשחק השני זכה נגד האמן הבינלאומי הפיליפיני רודולפו קרדוזו. לאחר הסבוב ה־שלישי מוביל רב אמן בנט לרסן מדניה עם 2½ נק'.

יש לציין במיוחד את המארגנים הפיליפינים שהקציבו 15000 דולר! כפרסים.

הפרסים לתחרות מרתקת זו מושכת צופים רבים.

זו אחת התחרויות שבהן נטל אי פעם חלק שחמטאי ישראלי.

12 רבי אמנים בינלאומיים — פטרוסיאן, לרסן, פורטיש, קבלק, בליגוריץ', גיאורגיו וסקיוב, אנדרסן, ליוברביץ' קינטרוס, ושורה רב אבנים בינלאומיים — פלגר, קריידמן, מריוטי, זרנחה וקרדוזו משתתפים בתחרות.

יש לציין כי השחמט הפיליפיני התקדם מאד בשנים האחרונות והפך לספורט „פופולרי" במדינה. הנבחרת הלאומית של הפיליפינים עלתה ל־גמר א' באולימפיאדת השחמט ה־אחרונה בניצה ובדרוג הכללי תפסה את המקום 11—12 בעולם (יחד עם ספרד).

לבחיר שחמטאי הפיליפינים טורה הוענקה דרגה רב אמן בינלאומי ב־שחמט עקב הישגו המצוין באולימ־פיאדת ניצה.

שני המשחקים הבאים שהתקיימו בנצחונם של השחמטאים הפיליפינים נערכו באולימפיאדה ניצה ומהווים עדות נאמנה ליכולתם המעולה.

הגנת אליוכין

מזרח (פיליפינים)
שמיר (מערב גרמניה)

1. ה4 פו6 2. ה5 פד5 3. ד4 ד6 4. פו3 רז4 5. רה2 ה6 6. 0־0 רה7 7. ג4 פב6 8. הז3 רז5 9. ה:ד6 ג:ד6 10. פבד2! (מקובל לשחק פג3) פג6 11. ב3 דפ5! 12. ג5 פד7 13. רב2 0־0 14. א3 רה6? 15. (עדיף א5) ג4 א6 16. צג1 ב6? 17. ג:ב6 מה:ב6 18. מהא4! (מגן גם על הכאה בד4 כי־אז ופד4 הלך) צגג8 19. צגג3 ר:3 20. פ:3 מהב7 21. צג1 פב6 22. ר:א6! צ:א6 23. מהב5 צגא8 24. מהא7 25. צג8+ השחור נכנע.

הגנת קארו־קאן

פקס (הונגריה)
כרדוזו (פיליפינים)

1. ה4 ג6 2. ג4 ד5 3. ה:ד5 ג:ד5 4. ג:ד5 פו6 5. רב5+ פבד7 6. פג3 ה6 7. ד4 רז7 8. ד6 הא (עדיף על הכאה הרגלי בגלל רה4) 9. פו3 0־0 10. 0־0 א6 11. רה2 ב5 12. פה5 רב7 13. רו4 פב6 14. רג3 פד5 15. פ:ד5 (עדיף רז3) פ:ד5 16. ר:ד5 ר:ד5 17. מהד2 ב6 18. פד3 צא8! 19. צה8 20. רז3 ה5 21. ה4! (עדיף ה3) (2412), פרץ (2407). רה6 22. רה2 (אקטיבי יותר ה:פ5) צה1! 23. פב4 (על ה:פ5 יבוא ר:פ5) 24. ר:פ4 רה4 25. צה2 (רז3) ר:ז2 24. כה:ז2 25. ר:ז3 (25. מה:ה4+) מה:ה6 26. רז3 (רב7) רב7 26. מה:ה5 מה:ח6 27. ת:3 מה:ח6 28. פד3 ז:ה2++ 29. מ:ה2 כה:ז3+ 30. מה:ג2 מה:ז3+ 31. מ:ד2 צ:ג2+ הלבן נכנע בגלל ההמשך הבא: 32. מגג צג:8+ 33. מבג צגג+ 34. מאד מהגג! ואין למנוע מהגדX.

במשחק הבא נוחל הצעיר היהודי הקנדי ליאון פיאסצקי נצחון נאה וקצר על יריבו במפגש קנדה — לוכסמבורג באולימפיאדת ניצה. אגב פיאסצקי זכה במקום השני בתחרות הבינלאומית והאחרונה של „שחי קייט" נתניה שמנצחה היה קריידמן.

ספרדית

פיאסצקי (קנדה)
פיליפ (לוכסמבורג)

1. ה4 ה5 2. פו3 פג6 3. רב5 א6 4. רא4 פו6 5. 0־0 רה7 6. ר:ג6 ד:ג6 (מקובל לשחק ד:ג6) 7. ד3 מהד6 (פרד) 7. צה1 ג6 8. ד4 ה:ד4 9. כה,ד4 0־0 10. פג3 ד5 (עדיף ג5) 11. ה5 פה8 12. פא4 צב8 13. א3 (למנוע צב4) ז6 14. רה6 פז7 15. מהג3! (מנע פה5 ומתקיף את ג6) מהה8 (ולא רד7 בגלל: 16. ה6 רה6) 17. הז3 16. פד4! רד7 17. ה6! 1:ה6 18. ר:ה7 השחור נכנע בגלל ההמשך הבא: — 19. מ:ה7 פה5++ ואין לכנוע עם.

כינוס ועידת רבני אירופה ייפתח בז' בחשוון בבלגיה

מאת סופר „הצפה" בירושלים

הכינוס השישי של ועידת רב־ני אירופה ייפתח בז' בחשוון (20.10) בקנוקה שבבלגיה בימ־סיבתו היא: „חיזוק האמונה ל־אדוקים עמנו בתפוצות".

הכינוס יימשך שלושה ימים וישת־תפו בו כ־80 רבנים ביניהם אור־חים מישראל וקבוצה גדולה של רב־נים מארה"ב בראשות הרב שרגא פיינפלד הרב ד"ר י"ד ברגמן. כמו־כן ישתתפו בו רבנים גם ממדי־נות הגוש המזרחי ביניהם הרב ה־ראשי לרומניה ד"ר משה רוזן, הרב דובן מיגוסלביה, הרב דוד איסיגו ממרוקו ועוד.

האורחים מישראל יהיו הרב אליעזר גולדשמידט חבר בית הדין ה־גדול שירצה על הרבנות ובתי הדין הרבניים, הרב שלמה גורן, רב מש־מר הגבול שירצה על ההתעוררות הרוחנית במלחמת יום הכיפורים, והרב ברוך הורוביץ ראש ישיבה „דבר ירושלים" שירצה על „קירוב רחוקים בימינו".

נשיא הכינוס יהיה הרב ד"ר יש־ראל ברודי לשעבר הרב הראשי ל־ארצה חבר העמים הבריטי, הרב ד"ר יעקובוביץ הרב הראשי לברי־טניה ירצה על ההשלכות הרוחנית של מלחמת יום הכיפורים.

ביום שלישי לכינוס תיערך אסיפה פומבית באנטוורפן לכבוד משתתפי הכינוס, והרבנים יבקרו במרכז השוק המשותף האירופי.

במקביל לכינוס הרבנים ייערך גם כינוס של ראשי הקהילות באירופה ובראשם הברון אלן דה רוטשילד נשיא הקונסיסטואר בצרפת. במסגרת הכינוס ייערך סימפוזיון על „הרב ה־צעיר בקהילה" בהשתתפות רבנים צעירים.

הכינוס מאורגן על ידי הרב משה רוזן לשעבר מנכ"ל הרבנות באנגליה וכיום מנהל ישיבת „דבר ירושלים" שהיה המארגן גם של כל הכינוסים.

מוסד הרב קוק
מוסד הרב קוק
ת. ד. 642 ירושלים
ספר חדש
תורות בעל התולדות
דרשות רבי יעקב יוסף מפולנאה זצ"ל
לפי נושאי יסוד
מבוארים בלווי מבוא, ציוני מקומות והערות
על־ידי
ד"ר גדליה נגאל
המחיר: —.15 ל"י
משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 613036

חשבון הנפש של המד

(סוף מעמוד 4)

כזה הוא חשבון־הנפש של המדע בן־זמננו, וכזה הוא הלך הרוח ה־מסתנן קמעה קמעה לתוך השקפת־עולמו של האדם שסיגל לעצמו את רמת התרבות של הדור. הבטחון ה־עצמי שלו פג, היהירות שבלב מת־בדת, נעלם הצלם שסגד לו בהיכל המדע, והוא מתחיל לבקש לו משהו חדש, שימלא את החלל הריק שנוצר בלבו. עדיין לא הגיע אל האמונה, אבל כבר הגיע אל הספק הקודם ל־אמונה, הספק המחריד והמזעזע ב־יותר. מי יודע — הוא חושב — אולי אי־שם, בערפילי האופק הרחוק, מ־קום שבו שמים וארץ נושקים זה את זה, על הגבול שבין המדע והבלתי־מודע, מסתתר איזה כוח טמיר, נע־לם, בלתי מושג, שממנו פיכה ומכמן יסוד לשתי הספירות, ההכרתית ו־הבלתי־הכרתית גם יחד.

איינשטיין אומר באחד מספריו: אמונתי היא: הערצה נכנעת לכוח עליון ובלתי־מוגבל, המגלה עצמו ב־פרטים קלי־ערך שאנו מסוגלים ל־תפסם בחושינו הכבדים ורוחנו ה־דלה התשושה. אותו שכנוע רגשי עמוק של נוכחות כוח השכל עליון, המתגלה בתוך העולם הבלתי־מובן. זו השקפתי על ה,אלוקים".

ובמקום אחר הוא כתב שורות נפ־לאות אלה: „ההרגשה היפה ביותר והעמוקה ביותר היא חקירת המיסטי הלא־נודע. זו היא בעצם תחילה כל מדע. מי שהרגשה זו זרה לו, זה ש־אינו יכול לעמוד דומם ולהתפעל, כבת ייחשב. לדעת, כי מה שבסב הוא „בלתי־נודע" הוא באמת ק ומפגין עצמו בתור חכמה על ויופי מהודר ביותר אשר הי הכבדים תופסים אותו בצורה ה פרימיטיבית ביותר, ידיעה זו, הה זו, היא המלווה כל דתיות אמי (עמודים 117־118 בספרו של ב „האנטיברסום וד"ר איינשטיין").

היה זמן שהאדם כפר בכל, מ ומרצון; היה זמן שבו דיכה ל כי אין מאחורי הקלעים ולא כ זו היתה הכפירה הילדותית, ה רברבנית, של המאה שעברה. ה הזמן ההוא חלף, כעת כבר אינ סוח בלי־כך ברבר; היום הוא כי לא רק שאינו יודע, אלא יודע כמעט כלום. היום הוא כי גם התמונה השפושה של הו אות, כפי שהיא מצטירת בשכל בריא, אינה אלא פאטה־מורג תמונה בלתי־נכונה מסולפת, בצבע האספקלריא הכבעה של ה הכבדים, כדברי איינשטיין הנ"

ואם כך הדברי אם העולם ש חי בו, האוויר שהוא נושם, הנג שהוא רואה, והצלילים שהוא ש — כל זה אינו אלא אשליה גדולה ללא העתק בהוויה האמ שמאחורי המציאות — אם צחוק לו הטבע הוא לא ידע כלום אז כדאי אולי לבקש דרך חד בלתי־מודעית, להשגת אותו כח יון, המעל בלי ספק מאחורי ליה איומה זו.

(„מנה בצנעה" הצ הוצאת היכל ש

טקסי אזכרה לחללי מלחמת יום הכיפורים – ביום ב'

מטכס האזכרה לחללי מלחמת יום הכיפורים ייערכו ע"י הנהלת הממשלה, ביום הבא, כ"ה תשרי תשל"ה (14.10.74) בשעה 10.30 בבתי קברות הצבאיים.

חלקות צבאיות יערכו טכסי אזכרה ע"י הרשויות המקומיות.

עם התחלת טכסי האזכרה בשעה 10.30 תושמע צפירה בת דקה אחת בכל רחבי הארץ.

טכס האזכרה יכלול: הדלקת נר נשמה, צפירה, משמר כבוד, תפילת אל מלא רחמים ע"י רב-צבאי וחזן צבאי, קדיש. הנחת זרים, דברי הספד ע"י האישיות הממלכתית. בהיעדר נציג הממשלה בכל סיבה שהיא ישא את נאום ההספד נציג צה"ל, תרועת אבל, ירי כבוד.

בטכסים ישתתפו: נציג הממשלה, נציג המשפחות השכולות, נציג צה"ל ונציג משרד הבטחון.

שיפורים בבית-ההחלמה ארזה

נעצרו חשודים בגניבות ספרי תורה

ארבעה קצינים שזכו ב„הגרלה" לעלות על טאנק נפלו בקרב

ודוע יורדים העולים?

(סוף מעמוד 3)

נדס י. המכונית

התעשיינים מבקשים מבר-לב להבטיח רזרבות מימון לפיתוח

שתי ההולנדיות כופרות באשמה בפתיחת משפטן בראמאלה

נתחדש משפט קאפוצ'י; סניגוריו טוענים שהודעותיו במשטרה „הוצאו בכפיה"

במפלגה ובתנועה

ירושלים

תל-אביב

חיפה

המעיל האלגנטי לחורף!
הדגמים החדשים ביותר מחו"ל
מבחר גדול בקנגרו
בד פניכי כשר באחריות עם הכשר
קומפלר מ. אלנבי 81 ת"א
טל. 621650

תורנות בתי מרקחת

כתיבה במכונה
תלמדו היטב ב-12 שעות
בבית הספר למכתב
רימון
ת"א, דיזנגוף 85, טל. 281985
שיטה עיוורת, פיקוח ממשלתי

אותה הגברת בשינוי אדרת
כך לא מובילים אנשים!!!

האוטובוס נועד להסעת נוסעים בנוחיות ובבטיחות
למעלה מ-1000 אוטובוסים
חדישים ומשוכללים
רכשה אגד בשנתיים האחרונות.
למה לנסוע במשאית – סעו באוטובוסים!
אגד
המובילה לרווחת ציבור

לוח הצופה

✱ פיליפ הקונה רהיטים, אנטיקות, פריג'ידרים, ריהוט משרדי וכל חפצי בית אחרים. טלפון 864938 בערב 876852.

● מרכז מכונות גילוח חשמליות הקח, כבירה, הלקים, צבקס, ביאליק 12 רמת-גן 736164.

✱ בהזדמנות למכירה דירה ה' דשה, שלושה חדרים עם ספורים, בחברת בשה"ב קרית הרצוג בני-ברק, נא להתקשר לטלפון 792688.

✱ בבני ברק בשכון ה' למכירה דירה 1 חדר בק"ב בר אילן 13 ב' 20.00—18.00.

✱ למכירה דירה בת 1½ בבני ברק שכון ה' יעבץ 5, 792573.

✱ 5 עגלות בודים — בקומה ב' בקריבה שדרות רוטשילד/שינקין סביבה דתית — בהזדמנות! 443785.

דרושה עובדת דתית להשגחה על אשה קשישה. לגבי תנאי העבודה נא לפנות עם המלצות לטלפון 264505 לינה במקום.

✱ מחפשים בהור אינטלגנטי בהמד עד גיל 30, כספו לא חשוב, טל' 233623.

✱ למשפחות דתיות, דירות ב-רווחת 4-3 חדרים בשכה-משה (שכונה דתית יפה ליד סבירן) 2 חדרים החל ב-126.500, 3 חדרים החל מ-150.000, 4 חדרים החל מ-172.500 אפשרות למשכנתא, במקום בית-ספר וגן דתי. הכניסה: 5 חד-שים „אפריקה ישראל להשקעות" בע"מ טלפון: 03-751540 03-50281.

● משפלה דרושה ברמת גן, עבור 2 ילדים בין לשעות 12.00 — 16.00 (חמישה ימים) לטלפן ב-16.30. קהת קריניצי (יהלום) 49 724867.

● בגבעתיים, תל-גנים, 3 חדרים בשכ"ה, טלפון, ארונות קיר. טלפון: 03-762705.

לוח ירושלים

✱ למסירה 3 חדרים מרוהטים, בקרית-אתרי 100 מ"ר, הכניסה ב-פסח. טל: 02-532185.

● דרושה בירושלים משפלה דתית 4 פעמים בשבוע 13.00-8.00 טלפון: 69366.

למבקרי קודשין בארץ

בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

תיק עזבונות 4498/74

ה ז מ נ ה

דוד ולך, שופט
רשם בית המשפט המחוזי

עזבון יחיאל חיים יהודאי
עזבון נעמי יהודאי ז"ל

הודעה לנושים

בבית המשפט המחוזי בחיפה

תיק קיום צוואה 1464/74

ה ז מ נ ה

י. איפמן, שופט
רשם בית המשפט המחוזי

נרשמו לנשואין

לשכת הרבנות — בת-ים

לשכת הרבנות — אשדוד

לשכת הרבנות — יבנה והעתיקה

דרוש דחוף!
מדריך לנוער אוניברסיטאי בארגנטינה
כישורים:
בעל נסיון בהדרכה,
אקדמאי, דתי,
רצוי דובר ספרדית,
תנאים מצויינים.
לפנות
אל הרב הראשי לארגנטינה:
ת"א — 03-244366
או ת.ד. 6132 ירושלים

דרוש
נהג
עם מכונית
להסעת כ-10 ילדים לגן בשעות הבוקר, והחזרתם בשעות הצהרים באזור צפון ת"א.
בא להתקשר טל. 249546 ת"א

בתי קולנוע

ירושלים

שעות ההצגה
בימי חול — 900—700—400

פאר שבוע 4 „חוזה במרסי"	**אורנע** טל. 224232 שבוע 2 הכל למען פיט
סינרמה שבוע 7 צ'רלי וחצי	**אוריון** אחים בדם
חן שבוע 11 ירח של נייר	**הבירה** שבוע 8 סקורפיו
	ארמון שבוע 2 חמים וטעים
	מיטשל שבוע 7 צ'רלי וחצי

חיפה

ארמון סלוטר מכה שנית
עצמון מגרש השדים
רון הכל למען פיט
חן שבוע 16 „העוקץ"
אורלי שבוע 6 בננות
פאר שבוע 6 צ'רלי וחצי
אורה שבוע 4 לפקה
מירון הירואין
אמפי-תיאטרון הזהרו אנחנו עצבנים

תל-אביב

אסתר שבוע 2 מגרש השדים (רק למבוגרים) בימי חול: 6.30—7.00—9.45
גורדון שבוע 8 לפני הסערה
גת שבוע 8 אמריקן גראפיטי
דרייב אין שבוע 2 הקוסם מארץ עוץ בשעה 7.15 בסבך האימה בשעה 9.45

היום

יום ששי כ"ה תשרי תשל"ה 11.10.74

פרי בראשית

הפרק: יהושע ה"ו; המשנה: כלים ח, ד"ז; הדף: בכורות ז; ההלכה: אורח חיים תרי"ב, ג"א. שבת — הפרק: יהושע ז"ח; המשנה: כלים ח, ח"ט; הדף: בכורות ח; ההלכה: אורח חיים תרג"ה, א"ב.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — כגלים א, ב, ג — כל שעה.	
09.55 (א) חדשות באנגלית	
10.55 (א) חדשות בצרפתית	
5.55 (א) חדשות באנגלית	
6.50 (א) חדשות בצרפתית	

שידורי תכניות לעולים (ב): עברית — 19.00 — יידיש; 19.30 — לאדינו; 20.00 — מוגרבית 20.15, יוונית; 20.30 — רוסית 20.45.

רשת א'

רשת ב'

גלי צה"ל

במוצ"ש

רשת א'

רשת ב'

גלי צה"ל

טלוויזיה בללית

בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו

תיק עזבונות 4449/74

בענין: חוק הירושה תשכ"ה.
ובענין המנוחה אלקה ויגדרסון (לבית פיין), ת. ז. 0768034 שנפטרה ביום ז' בניסן תשל"ד (30.3.74).
המבקשים:
1. זאב גרינקפן ת. ז. 111861 מרח' גבע 13 גבעתיים.
2. אסתר (בינה) פיין ת. ז. 812056 מרח' יסוד המעלה 52 תל אביב.
שניהם ע"י עו"ד דוד שטיינבך מרח' אלנבי 94 ת"א.

ה ז מ נ ה

דוד ולך, שופט
רשם בית המשפט המחוזי

מודעות משפחתיות
מאזור חיפה
ניתן להעביר גם טלפונית
חיפה 718018
שירות עד הבית

תיאטרון ישראל

12.10.74 מוצ"ש

הבימה:
התומה — האולם הגדול
בן, בן יולים —
תל-אביב האולם הקטן
הקאמרי:
בפתח — תל-אביב
התיאטרון העירוני חיפה:
נפר הבריכרות —
אולם נהמני 8.30

הצופה
עתון יומי
HATZOFE
DAILY

שר החינוך מזהיר הסטודנטים שלא להשבית את הלימודים

הוענקו 625 תארים לבוגרי „בר־אילן"

אמהות מבין בוגרות בר־אילן באו לטקס הענקת התארים עם הילדים בזרועותיהן

מאת סופרנו

„ענין שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה לא יוכרע ע"י מאבקים ולחצים אלא ע"י שכנוע הדדי וחיפוש דרכי פשרה", אמר ביום ה' שר החינוך והתרבות מר אהרן ידלין בטקס הענקת תארים באוניברסיטה בר־אילן, בהתיחסו לאיומי התאחדות הסטודנטים הארצית להשבית את הלימודים בתחילת שנת הלימודים תשל"ה בגלל שאלת שכר הלימוד.

הוא הוסיף שצר לו על התארגנות הסטודנטים למאבק בענין זה בטרם עת ואמר שעמדת משרדו תקבע רק לאחר שיתקבל דו"ח הועדה הפריטטית שהוקמה לצורך גיבוש הצעה משותפת לגובה שכר הלימוד.

רקטור האוניברסיטה פרופ' מנחם צבי קדרי שהוא היו"ר התורן של ועד ראשי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל הביע גם הוא את „תקוה שהפרסומים על אפשרות לשביתת סטודנטים בגלל שכר הלימוד אינם אלא תרגילי רכוך ותכסיס. הוא הוסיף שעל הסטודנטים לקחת בחשבון שגם בשנת הלימודים הקרובה הם צפויים לגיוס ממושך של מילואים ויש חשש ששביתות לימודים עלולה לסכן את הישגי למודיהם ואף את שנת הלימודים כולה.

הוענקו תארים לסטודנטים

בטקס זה הוענקו תארי בוגר ל־625 סטודנטים במדעי הרוח והיהדות, במדעי הטבע ובמדעי החברה. כן נמסרה תעודת הבוגר לאם השכולה גב' חיה פישטיין שבנה שמואל ז"ל שהיה סטודנט באוניברסיטה נפל במלחמת יום הכיפורים.

כן הוענק תואר ד"ר כבוד למר סמואל לוננפלד משווייצריה.

חיב ד"ר יוסף בורג שהוא יו"ר המועצה העולמית של ידידי אוני' בר־אילן הציג את מפעליו המרובים של מר לוננפלד בתחומי החינוך הגבוה, המדע, המחקר ובתחומים אחרים במדינת ישראל.

בשנה זו דחתה האוניברסיטה את טקס הענקת התארים לחודש אוקטובר כדי לאפשר לסטודנטים שגויסו לזמן ארוך במלחמת יום הכיפורים לסיים את מילוי חובותיהם האקדמיות לקראת קבלת התואר.

אותרו עוד 92 אלף שמות של „פטורי גיוס" שייקראו להופיע לבדיקה חוזרת

מיבצע הרישום והבדיקה החוזרת של גברים בעלי הפטור משירות הבטחון, שהחל ב־2 לחודש זה, מתנהל באורח תקין בהתאם לתכנית שהותוותה מראש, ורובם המכריע של המתייצבים מקבל זאת ברוח טובה — דברים אלה אמר ראש מרכז גיוס, אל"מ יצחק רוזן, בסיור עתונאים שנערך אתמול לפנה"צ, בלשכת הגיוס הארצית אשר הוקמה במיוחד לצורך זה.

בהמשך דבריו ציין אל"מ רוזן, כי מרבית המתייצבים מוכנים ליטול חלק בנטל זה, והם אף ציפו להזדמנות לחזור לשירות הבטחון.

בסכמו את ההתייצבות בארבעת הימים הראשונים, אמר ראש מרכז הגיוס, כי מבין כ־500 הגברים שהתייצבו עד כה לא באותו 25 לקבל את הפטור מחדש, אך עם זאת היו ביניהם כאלה, אשר רצו לחזור רק לשירות כילואים בצה"ל ולא להג"א, כפי שיועדו בהתאם לקריטריונים שנקבעו.

אל"מ רוזן גילה, כי מרכז הגיוס הצליח לאתר עוד 92 אלף שמות של פטורים משירות הבטחון, נוסף על 56 האלף שאותרו לפני־כן. מספרם הכולל של המאותרים מגיע איפוא היום ל־142 אלף.

איתורם של השמות הנוספים נתאפשר איפוא הודות לשימוש במחשבים של משרד הפנים. שהיה הכרחי מאחר ששיטת המחשבים הופעלה בצה"ל רק החל בשנת 1960, כלומר, 12 שנה לאחר קום המדינה.

רק כשירים מבחינה בריאותית

לאחר פירוט השירות של מילואים שונים, שהפטור לגביהם יבוטל הם ציין אל"מ רוזן, כי לשירות סדיר, או מילואים, יילכו רק כאלה, שנמצאו כשרים לכך מבחינה רפואית.

מיבצע הרישום הבדיקות הנוכחי יסתיים באמצע נובמבר והוא יקיף רק גברים כאלה, שקיבלו אמנם פטור, אך היו כשרים לשירות הבטחון מבחינה בריאותית.

בשלב השני, יחל באמצע דצמבר או בינואר, בערך, ייקראו לבדיקות אלה שקיבלו את הפטור בשל אי כשירותם לשירות הבטחון מטעמים רפואיים (כלומר. לפי סעיף 12). כן עוד שבשלב הראשון נבדקים המתייצבים בפני רופא ממיין בלבד — וכשהתברר שאין להם בעיות בריאותיות מיוחדות והם מופנים לשירות או להעלמתו בשלוש המסגרות (סדיר, מילואים, הג"א) — יעברו המתייצבים בשלב השני בדיקות בועדות רפואיות, לאחר שנעשתה עבודת הכנה מוקדמת בנושא זה ע"י חיל הרפואה. בהתייעצות המומחים הרציניים ביותר בארץ.

בסיום דבריו מסר ראש מרכז הגיוס, כי לגברים, שימצאו בלתי כשירים לשירות בטחון מסיבות רפואיות — בשני שלבי המבצע — תנתן אפשרות להתנדב בשירות בצה"ל כמתנדבים.

תובעים משר השיכון להפעיל תכנית סיוע בדיור לזוגות צעירים

מאת סופרנו בחיפה

שר השיכון א. עופר נתבע להפעיל תכנית סיוע בדיור לזוגות צעירים שאושרה לפני שלוש שנים והפעלה נדחתה בחיפה. המדובר בבניית שיכונים בתנאי שכירות, עם אופציה לרכישה תוך חמש שנים.

שכר הדירה לפי הצעה זו יהיה הדרגתי עד חמש שנים וישווה לשכר הדירה המקובל בשוק. ההצעה אושרה בזמנו ע"י השר לשעבר זאב שרף ביוזמה כ"ם מזכיר מועצת פועלי חיפה א. המאירי שפנה לשר עופר למימוש את התכנית. מטרת התכנית לעודד צעירים לחסוך כדי לרכוש דירה ע"י אמצעים מקלים והם: לרכוש את הדירה תוך חמש שנים במחירים שיקבעו מראש בעת חתימת החוזה, לחשב חלק מתשלומי שכר הדירה כתשלום בעד רכישתה; מינהל מקרקעי ישראל יוותר על מחירי השוק באותן הדירות בתנאי שלא תמכרנה בתקופה של 15—20 שנים; העירייה לא תגבה הוצאות פיתוח, אלא בתשלומים לתקופה של עשר שנים ותוותר על חלק מהאגרות אם הדירה לא תמכר בתקופה זו. הפעלתה של תכנית זו משמעותה שגם חסרי אמצעים יוכלו להגיע לדירות משלהם.

אושר מועד הבחירות בהסתדרות האחיות והאחים

מליאת המחלקה לאיגוד מקצועי אישרה אתמול את בקשת הסתדרות האחיות והאחים לקיים בחירות לועידתה בעוד שלושה חודשים מהיום.

ועדת הכלכלה דנה בהקמת חברה לרכש תרופות

ועדת הכלכלה של הכנסת התכנסה ביום ד' לישיבה מיוחדת בזמן הפגרה לפי דרישת שליש מחברי הועדה, כדי לדון בהתפתחויות בענין הקמת החברה הממשלתית לרכש תרופות בשותפות עם קופ"ח הכללית.

נושא זה נדון בועדה במספר ישיבות בהן הופיעו שר הבריאות, מר ו. שם־טוב, נציגי קופות החולים, נציגי לשכות המסחר, התעשייה, הרוקחים וגורמים אחרים.

ב־29 ביולי קיבלה הועדה מסקנה הקובעת, כי יש לשלול את הקמת החברה הזאת. וכי אין הצדקה להקמתה מבחינה רפואית, ציבורית ומשקית. מסקנות אלו נתקבלו ע"י הועדה ללא התנגדות (עם נמנע אחד).

המסקנות הועברו לשר הבריאות ולחברי ועדת השרים לעניני כלכלה שהחליטה על הקמתה העקרונית של החברה. אולם שר הבריאות בדברי תשובתו לועדה הודיע, כי בדעת הממשלה לשנות את החלטתה בנידון.

בישיבת הועדה הביעו כמה מחברי הועדה מורת־רוח וצער על אי התחשבות הממשלה בהמלצתה, שנתקבלה פה אחד. לאחר בירור פרוצדורלי, הוחלט לפנות לראש הממשלה בבקשה לבדוק את הנושא מחדש, וזאת מתוך שיקולים ענייניים. כמו כן הוחלט לפנות ליועץ הכנסת לבדוק את הענין מן ההיבט הפרלמנטרי, דהיינו — סמכויות ועדות הכנסת ותוקף המלצותיהן לגבי פעילות הממשלה.

עו"ד בסוק מציע הסדר חוקי לרשיונות לסוכות

מאת סופרנו בתל־אביב

עו"ד ח. מ. בסוק, סגן ראש עיריית תל־אביב, פנה לראש העיר מר שלמה להט ולמ"מ העיריה יו"ר ועדת בנין ערים מר י. גריפל, להבהיר את השינוי בחוק העזר העירוני, שיסדיר, באורח חוקי, את אפשרות התקנת הסוכות לתושבי תל־אביב המתגוררים בבתים, על מרפסות דירותיהם.

בפניה מציין עו"ד בסוק, כי בהמשך לביזיות שקיים בנדון, ועל מנת לאפשר ליהודים שומרי מצוות להקים סוכות בהמשך לדירות, והדבר לא בשנפקא חוקית לסדרים ונוהגים שהיו נהוגים בעיר. הוא מציע על דעתם של הנציגים הדתיים בעיריה, את התיקונים בתכנית שעל מנת לקבל תוקף חוקי, בהחלטת מליאת הועדה לבנין ערים בעיריית תל־אביב.

בין התיקונים המוצעים על ידי עו"ד בסוק — שיינתן היתר להקמת סוכות בצדי הבנין, או בחלק הגובל עם אחורי הבנין, או בקיר האחורי של הבנין, ברוחב של מטר אחד וסוכות שיוקמו בתוך קווי הבנין, בצדדים, בשקעים או בארובות לא יילקחו בחשבון אחוזי הבניה. כן הוא מבקש שהוספת הסוכות לא תהווה סטייה בחוק.

כפי שנודע לסופרנו מסתמנת מגמה אצל ראשי העיר וחברי הועדה לבנין ערים, להיענות בחיוב להצעה זו, העשויה להקל על אלפי שומרי המצוות בעיר, בהתקנתה של הסוכה.

מבצע ההוזלות יורחב לתחומים חדשים

מאת סופרנו הכלכלי

מיבצע ההוזלות של תוצרת חקלאית, הנערך מטעם משרד החקלאות בשיתוף עם רשתות השיווק, יורחב לתחומים חדשים.

המבצע, המקיף כיום מספר סוגים של פירות וירקות, בשר עוף דגים ודבש, יכלול גם תוצרת חקלאית חצי מעובדת, דוגמת בשר הודו מעושן, כמו"כ יוכנסו למיסגרת ההוזלות הדרים.

המחירים של התוצרת הנכללת בהסדר זולים במקרים רבים אף מאלה של השווקים הפתוחים — הראו בדיקות. דבר זה מתאפשר הודות לתמיכה הממשלתית הניתנת למיבצע ולהיקף המכירות הגדול. רשתות שיווק הודיעו על גידול פי שנה בהיקף המכירות של תוצרת זו מאז התחלת המבצע. גידול זה בכירות מותיר רווחים נאים לחנויות, בשעה שעם התחלת המבצע הרויחו החנויות בקושי על מכירות אלו וחשבונן היה כי קונה שיכנס לחנות יקנה גם דברים אחרים שעליהם יש רווח.

תכנית „כל־ביטוח" הופעלה ע"י „הסנה"

מאת סופרנו הכלכלי

התכנית ביטוח חדשה „כל־ביטוח", המשלבת 13 תכניות ביטוח נפרדות שהיו קיימות עד כה, הופעלה על ידי חברת „הסנה".

התכנית תרכז את כל הביטוחים בפוליסה אחת, בתנאי תשלום ותקופות ביטוח אחידים. הביטוח כולל גם חידוש של ביטוח משכנתא, כך שהחברה מקבלת על עצמה לשלם את המשכנתא במקרה של מות המבוטח.

תלות החקלאות בעובדים מ„השטחים" מסכנת קיומה

מאת סופרנו הכלכלי

תלותה הכמעט מוחלטת של החקלאות הישראלית בכוח־עבודה ב„שטחים" מהווה סכנה לכלכלת המדינה והממשלה והמוסדות נתבעים להקדיש מאמץ עליון לביסוס עבודות המשק החקלאי על כוח־אדם ישראלי.

הצעת החלטה זו תובא, בין היתר, לאישור הועידה הי"ב של התאחדות האכרים שתיפתח ביום ד' הבא בפרדס־חנה ותימשך למחרת היום בתל־אביב.

החלטה אחרת בנושא זה אומרת כי ענף הירקות הולך ונשמט מידי המשק היהודי מחמת בעיית כח־אדם. בכדי לעצור תהליך זה יש לגשת ללא דיחוי למציאת פתרונות למיכון האסיף ולפתח זנים מתאימים לאיסוף מיכני. הועידה דורשת גם תכנון לטווח ארוך של הפנייתם בקבוצות של בני נוער לעבודות עונתיות ולעודד נשים לחזור לעבודה בחקלאות, במיוחד בעבודת מיון ואריזה.

החלוקה הסקטורלית מאבדת משמעותה ויש להעמיק השיתוף בקרב החקלאים ולהתחיל כצעד ראשון לאיחוד ארגוני המשק המשפחתי — נאמר בהצעת החלטה אחרת.

צמצום דראסטי של פער התיווך

התאחדות האכרים תתבע בועידה עדיפות גבוהה לייצור ביום ומתן אפשרות לנידות של זכויות המים; להחיל דמי חכירה לכל החקלאים לפי מדד אחיד ולבטל את הכפלת „דמי הסכמה" בחקלאות; הבטחת אשראי לחקלאי הפרטי כדוגמת האשראי ליתר הסקטורים בחקלאות; לאפשר היוון הלוואות פיתוח ולהבטיח הבעלות הממלכתית או הציבורית של בנק החקלאות; נקיטת אמצעים דראסטיים, שיכללו את כל מערכת השיווק הסיטונאי והקמעונאי לצמצום פער התיווך הגדל והולך; לקבוע שער ריאלי לייצוא ומחיר סביר לתוצרת המופנית לצריכה בוז תעשייתי; לשלול מכל וכל שיקולים סקטורליים בתיכנון ובהכוונת ענף הלול ולהשתיתו על שיקולים כלכליים אובייקטיביים בלבד; רפורמה יסודית במערכת המיסוי והתנגדות להנהגת מס ערך מוסף ברפורמה זו; להתיר מס מוקטן על שעות נוספות גם בחקלאות ובהיגה יסודית של צמצם הטלת מס רכוש שהינו שרידותי ואנטי־סוציאלי.

מ"מ נשיא התאחדות האכרים מר א. פרנק הביע אתמול תקוה, בכנס עתונאים בתל־אביב, כי ההסכם עם ה„שוק" יקל על הייצוא הישראלי. אולם. מצד שני יש חשש לקשיים בייצוא באירופה עקב התחרות של תוצרת חקלאית בארה"ב, לאחר ביטול הגבלות על ייצור חקלאי בארץ זו.

מנכ"ל ההתאחדות. מר י. זיידאב שמסר על הצעת ההחלטה שיובאו לועידה. הביע דאגה מאובדן דור ההמשך בחקלאות.

מילאו אחריהם מר א. בן־ארי וש. רייזמן.

אישים ומוסדות

— הרב זכריה פרנקפורטר, יו"ר הנהלת הסתדרות המזרחי הפועל המזרחי בצרפת, הגיע לבקור כבר בארץ. הוא ייצג את התנועה בצרפת בהלווייתו של ר' זלמן שזר, הנשיא השלישי למדינת ישראל.

המועצה הישראלית לצרכנות הופעלה בהרכב חדש

מאת סופרנו הכלכלי

המועצה הישראלית לצרכנות הופעלה אתמול בהרכב חדש. בראשה עומד עתה ח"כ מ' שחל והחברים בה 18 איש במקום 30 שהיו במועצה הקודמת.

שר המסחר והתעשיה, מר ח. בר־לב, שפתח את ישיבת המועצה הראשונה, ציין כי כיום חברים בה רק נציגי צרכנים, מומחים ונציגי הממשלה, בעוד שבמועצה הקודמת היו חברים גם נציגים של ספקים.

בדבריו הדגיש שר המסחר והתעשיה כי לרעת הצרכן בארץ פועלת העובדה כי הרכב האוכלוסייה אינו מגובש, הצרכנים הרגילו לכך שהממשלה צריכה לפתור את כל בעיות הצרכנות ואין תחושה כי היא איננה הגורם היחיד הצריך לדאוג לנושא זה. לרעת הצרכן פועלת גם האינפלציה הקשה, שבחלקה נובעת מעודף ביקוש של סחורות ושירותים על ההיצע. לדעתו, הגנה על הצרכן איננה מתמצית רק בנושא המחירים אלא גם באיכות שירותים — נושאים שאינם פחות קריטיים מאשר המחירים.

מר בר־לב מנה מספר תפקידים של המועצה: פעול בהגנה על הצרכן, יזומות חקיקה בצרכנות והיאום בין ארגוני הצרכנים.

צ'ארלי ביטון הסגיר עצמו בידי המשטרה

איש הפנתרים השחורים, צ'רלי ביטון, הסגיר את עצמו אמש לידי אנשי משטרת ירושלים לאחר שלא הופיע ב־10 בחודש ספטמבר לרצוי תקופת מאסר שהוטל עליו בית המשפט.

ביטון הסגיר את עצמו בתום הפגנה אחדה שקיימו אנשי תנועת הפנתרים השחורים בכיכר המשביר שבמרכז ירושלים. בהפגנה השתתפו כאלף איש, נשא דברים, בין היתר, ח"כ לובה אליאב.

צ'רלי ביטון שהגיע ממקום מחבואו, הסביר לקהל את האשמות שעליהן נשפט והגדיר אותן כעלילה. בסיום דבריו הסגיר את עצמו לידי אנשי המשטרה שחיכו לו במקום סמוך. פעולה זו נעשתה על פי הסכם מוקדם בין הפנתרים ובין משט־

ממוצאי שבת ביטול שעון הקיץ

החל ממוצאי־שבת בשעה 24 יוחזרו מחוגי השעון אחורנית. בי שעה אחת השעון כביכולת ישראל יקדים את שעון גרינוויץ בשתיים — במקום שלוש שעות עד כה.

בזכרו הוציא שר הפנים, מר שלמה הלל, צו כדבר בהנהגת שעון קיץ במדינה. זאת לאור החלטת ועדת השרים לענייני כלכלה שהיפעה צעדים לחסכון באנרגיה. עתה מוחזר המצב לקדמותו.

ויתר על שכרו לטובת פיתוח שירותי בריאות

ד"ר מ. רבינוביץ מנהל המחלקה לגריאטריה שיקומית בבית החולים תל השומר שקיבל משכורת של 10 אלפים לירות לניהול קורס להכשרת רופאים עולים, הודיע שהוא מוותר על המשכורת עבור תפקיד זה שהוא ראה בו תפקיד לאומי וחינוכי, שאינו מצדיק תמורה כספית.

הוא ביקש ממנהל בית החולים ד"ר מ. שני להעביר את הסכום לתכנית פיתוח השירותים הגריאטריים בתל־השומר.

נחנך גן צ'רלס קלור

הגן הצבורי על שמו של סיר צ'רלס קלור, השוכן על שפת הים של תל־אביב בקרבת יפו, נחנך אתמול אחר הצהרים.

תותר חנייה על מדרכות — לתקופת ניסיון

מאת סופרנו לענייני התחבורה

חניה של מכוניות על מדרכות תותר לתקופת נסיון. החניה תותר לכמה מאות מכוניות במדרכות שיסומנו באופן בולט לצורך זה. אחרי תקופת הנסיון יוחלט אם להמשיך בשיטה זו ואם להרחיבה לכל העיר.

שר התחבורה, מר ג. יעקבי, שמסר על כך אתמול בתום סיור במפעלי „נתיבי איילון" בתל־אביב, אמר כי בפגישה שקיים אתמול עם ראש עיריית ת"א, מר ש. להט, ונציגי המשטרה, סוכמו מספר הסדרי תנועה חדשים. אלו קובעים עדיפות לתחבורה הציבורית, הסדרי חניה להקלת זרימת התנועה ואכיפת החוק. במקביל לכך יפותחו עורקים תחבורתיים והעתית ההבורותית, כולל גשרים זכניים, מעברים ועוד.

התכנית להסדרי התנועה, שהוכנה בצוות תכנון משותף למשרד התחבורה, עיריית ת"א והמשטרה קבעה, בין היתר, את הרחובות אלנבי, עליה המלך ג'ורג' כבלעדיים לתחבורה ציבורית ובהם לא תותר כניסת רכב פרטי. ברחובות יהודה הלוי, פינסקר, דרך יפו ודרך שלמה.

תוכל התחבורה הציבורית לנסוע בשני הכיוונים ואילו לרכב פרטי תהיה תנועה חד־סיטרית. הכניסה למרכז העיר תיאסר לרכב ללימוד נהיגה ולרכב איסוף. כמו"כ ייקבעו שעות מסויימות בלבד שבהן תותר פריקה וטעינה.

נמסר על המשך הריאורגניזציה

להלן מסר שר התחבורה על המשך הריאורגניזציה בתחבורה הציבורית ותכנון קורס מחודש של דרך לקראת הפעלת התחנה המרכזית החדשה.

עתה נמצאים בביצועו של תכנון מערכת ההסעה ההמונית ולצורך זה אושרו לשנה זו 4.5 מיליון ל"י. מינהלת הפרוייקט עובדת בהיקף מלא ובעוד שנה הצגי מקודם להגיע להכרעה בדבר התחלת ביצוע הפרוייקט.

בפרוייקט של נחל איילון הושקעו עד כה 116 מיליון ל"י ויידרשו הוצאות של עוד 400 מיליון ל"י. בנוסף כי גישה לתחנה המרכזית החדשה הושקעו 30 מיליון ל"י ו־90 מיליון ל"י בפרוקים ציקריים.

סגן ראש עיריית ת"א ראש מחלקת התנועה מר ד. שיפמן, מסר על הפעלת מערכת אלקטרונית לרמזורים בתל־אביב.

ביום ב' כ"ח בתשרי, 14.10.74, בשעה 12.30
נעלה להתייחד עם זכר יקירנו
המהנדס
זאב יוגב (פינגר) הי"ד
בחלקת הנעדרים בהר הרצל בירושלים
המשפחה

כוס תנחומים
לגב' ד"ר אוקס תחי'
בהילקח מבנה אישה האציל המחנך הדגול, מורה לרבים
הרב ד"ר דוד אוקס זצ"ל
מנחם ציון יתנחם וירושלים תנוחמו
בהשתתפות נאמנה
מדרשיית נעם פרדס־חנה, כפר־סבא

ב"ה

„וכל בניך למודי ה'"

המרכז לחינוך דתי בישראל / ארגון ההורים הארצי של בתיה"ס הדתיים

משרד החינוך והתרבות / המחלקה לתרבות תורנית / מחוז ת"א והמרכז

הזמנה

הנך מוזמן בזה להשתתף ב־

יום עיון להורים

שתתקיים אי"ה

ביום רביעי ל' תשרי תשל"ה (16.10.1974)

באולם „בני־ברית" רח' קפלן 10, תל־אביב

פתיחת הכנס בשעה 9.00 בבוקר בדיוק.

התכניה:

מנחה: ד"ר יהודה מוריאל

9.00 פתיחה — מר ברוך דובדבני, יו"ר המרכז לחינוך דתי

9.15 החינוך הדתי בחברה המתירנית, סכנות וסכויים — הרב ישראל לאו

10.00 תכנית הלימודים בבתי הספר כגורם מחנך — מר אברהם רון — הרב שמחה הכהן קוק

11.00 דיון

11.30 ערכה ותפקידה של ספרות הילדים — הגב' לאה חובב

12.15 קבוצות דיון — השתלבות ועדי ההורים בבתי בתיה"ס בהנחיית בוגרות מכון אדלר.

13.30 ארוחת צהריים.

14.30 חינוך הבת לערכים דתיים וקיום מצוות — הרבנית גליקסברג

15.15 מקומה של תנועת הנוער במאבק על דמות הנוער הדתי — מר ידידיה כהן

16.00 הצעות סיכום ע"י נציגי ההורים

17.00 נעילה

הורים שלא קיבלו הזמנות מתבקשים לראות הזמנה זו כאישית

אוניברסיטת בר־אילן

המזכירות האקדמית

לסטודנטים אשר טרם ערכו את תוכנית לימודיהם לשנת הלימודים תשל"ה ניתנת ארכה מיוחדת לערוך את תוכניות הלימודים בימי ההרשמה למאוחרים

יום שני כ"ח בתשרי תשל"ה 14.10.74, לפנה"צ
יום שלישי כ"ט בתשרי תשל"ה 15.10.74 לפנה"צ
יום רביעי ל' בתשרי תשל"ה, 16.10.74 לפנה"צ

לאחר המועדים הנ"ל לא תאושר תוכנית לימודים אלא לאחר החלטה מיוחדת ובתוספת תשלום מיוחד של 100 ל"י.

בית־הספר החקלאי „מקוה־ישראל"
— המדור הדתי —

דרושים, לשנת הלימודים תשל"ה:

* מרכז הדרכה ופנימיה
* מדריך חברה
* אם בית

יועדפו זוגות היכולים למלא שניים מן התפקידים הנ"ל

מועמדים דתיים מתבקשים לפנות בכתב בהקדם האפשרי להנהלת „מקוה־ישראל"

כפר הנוער הדתי
דואר כפר חסידים

דרושים

לבית־הספר התיכון החקלאי:
א) מורה לביולוגיה וכימיה
ב) מורה לגידולי שדה ולבעלי חיים (משרה חלקית)
ג) מורה ומדריך למכונות ומנועים

למשק החקלאי:
א) מרכז לרפת
ב) מרכז ללול
ג) גנן נוי

לפנימיה:
א) אם בית מרכזת
ב) מסגר חצרן
ג) עובדות מטבח ונקיון

מועמדים דתיים מתבקשים לפנות ישירות למזכיר בית־הספר או בכתב בצירוף קורות חיים, תעודות והמלצות לכפר הנוער הדתי כפר חסידים 20494.

למוסד תורני קטן בירושלים
דרושה טבחית
להתקשר לטל. 02—287425 בין השעות 11.00—1.00 לפנה"צ

מחלקת
התרבות וההסברה
המפלגה הדתית לאומית • הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

בתאריכים. הרשומים מטה עורכת המחלקה לתרבות

„שבתות עיון וחברה"

לזוגות נשואים עם ילדיהם

בבית הארחה „בית יהושע"

מיום שישי אחה"צ עד למוצ"ש (כולל ארוחת ערב).

במשך השבת ניתנת שיחה על פרשת השבוע, והרצאה העוסקת בנושאי תרבות, דת, ומדינה.

שבת	ג' מר־חשון	19.10	פר' נח
שבת	י' מר־חשון	26.10	פר' לך לך
שבת	י"ז מר־חשון	2.11	פר' וירא
שבת	כ"ד מר־חשון	9.11	פר' חיי שרה
שבת	ג' כסלו	17.11	פר' תולדות
שבת	ט' כסלו	23.11	פר' ויצא
שבת	ט"ז כסלו	30.11	פר' וישלח
שבת	כ"ב כסלו	7.12	פר' וישב

המעוניינים יפנו אל המחלקה לתרבות של הפועמ"א, רח' אבן גבירול 166 ת"א טל. 440-316, 444-151 חדר מס' 302—303.

מרכז ההסברה

עיריית ירושלים
מחלקת התרבות
מדור לתרבות תורנית

היכל שלמה
המחלקה להפצת תורה לעם

איחוד רבנים עולי ארצות המערב

עונג שבת
(באנגלית)

הערב, ליל שבת, פ' בראשית (אקטובר 11), בשעה 9.00

ב„היכל שלמה" ירושלים

בהשתתפות:

הרב בן־ציון לפיאן: „בראשית"

מר פנחס אליאב ממשרד החוץ: „מדינת ישראל ואומות העולם"

זמירות שבת בציבור
בהדרכת החזן אריה גולדברג

תוכנית „מלוה מלכה"

תתקיים מחר, מוצש"ק, בשעה תשע, בהשתתפות:

מר יששכר בן־יעקב, ממשרד החוץ: „סקירה מדינית".

החזן יהודה לנדנר: זמירות ושירים.

סירטון: חיים דתיים במדינה.

הקהל מוזמן!

לר' יהושע שילה וביתו
חבר המועצה הדתית והנהלת הישיבה

ברכות עד בלי די
להולדת הנכד
בן לרב אביגדור שילה שליט"א

יזכו לחנכו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

המועצה הדתית בת־ים / ישיבת ב"ע אדר"ת בת־ים—חולון

ייפסק ציד המתנחלים

עד מתי תתנכל הממשלה בחיילי צה"ל?

עד מתי יישלחו בנינו, המשרתים בצבא שנועד להדוף אויב מבחוץ, במתנחלים יהודים מגשימי הציונות?

עד מתי ישתוק העם לשערוריה חדשה זו של מחוללי השערוריות הכלכליות והלאומיות?

ייפסק ציד המתנחלים

תחזקנה ידי צה"ל מגן המולדת!
תחזקנה ידי המתנחלים נאמני הארץ!

התנועה למען ארץ־ישראל השלמה

משרד הפנים

משרד הפנים מביא לידיעת הציבור כי

החל במוצאי שבת
כ"ד בתשרי תשל"ה (12.10.74) שעה 24.00

יוזזו מחוגי השעון
בשעה אחת אחורנית

כך שהשעון יקדים את שעון גריניץ' בשעתיים ויחזור למצב הקודם מלפני הזזתו קדימה